OLIVIER CLÉMENT

CÂNTECUL LACRIMILOR

PATMOS

Colecția „Caietele Saint-Serge”

[...]Aducerea aminte de moarte apare ca un prim har; Sfântul Isaac Sirul spunea: „cel care a înțeles cu adevărat că există un capăt al vieții acesteia, este în stare să pună capăt greșelilor sale”. Astfel, omul devine conștient; mintea și inima încep să se întoarcă spre Dumnezeu. Iar cartea lui Olivier Clément istorisește aventura fiului risipitor care se întoarce la Tatăl său.

Căutând iertarea în milostivirea lui Dumnezeu, omul nu mai încearcă să se justifice pe sine învinuindu-i pe ceilalți. „Nu mai este vorba despre a se apăra sau despre a fi condamnat într-un proces”; „Omul este judecat de propria lui conștiință”, spune Olivier Clément, care îl citează pe Sfântul Simeon Noul Teolog: „această judecată are loc în chip tainic, în străfundurile sufletului nostru [...] Cei care îndură de acum o asemenea judecată, nu trebuie să se mai teamă de o alta” (Cf. *Ioan* 5, 24).

ISBN 978-973-1799-10-0

Olivier Clément

CÂNTECUL LACRIMILOR

eseu despre pocăinţă

Ediţia a II-a

Traducerea Ileana Brie

Patmos
Cluj-Napoca, 2009

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
CLEMENT, OLIVIER
Cântecul lacrimilor / Olivier Clement; trad.: Ileana Brie.
- Ed. a 2-a. - Cluj-Napoca: Patmos, 2009
ISBN 978-973-1799-10-0
I. Brie, Ileana (trad.)
28

© Desclée De Brouwer, 1982
Toate drepturile asupra versiunii în limba română aparţin Editurii Patmos

ISBN 978-973-1799-10-0

Cuprins

Cuvânt înainte.....7

Cântecul lacrimilor

I. Trezirea şi teama de Dumnezeu.....15
II. Paradisul pierdut.....22
III. Patimile 27
IV. *Mai mult decât toţi oamenii, eu însumi am greşit Ţie* 37
V. Hristos liberator.....50
VI. Încrederea şi smerenia.....59
VII. Asceza.....73
VIII. Lacrimile 86
XI. Încercarea de a trăi 92

Canonul Sfântului Andrei Criteanul.....111

Cuvânt înainte

În tinereţe, înainte de a se boteza – căci provenea dintr-o familie de socialişti atei din sudul Franţei –, Olivier Clement a trăit, după cum mărturiseşte, tentaţia sinuciderii: „Într-o seară, am privit mult timp, foarte mult timp, nervurile lemnului de pe masa mea. Totul era acolo, totul era bine. Mi-am spus că avea dreptate Kirilov[1]. Deja traversând străzile, nu mă mai feream de maşini: a nu fi nimic, a fi totul, este tot una. Am dat să ies pentru a le evita şi mai puţin. Atunci Cineva ma privit. El, din icoană. Nu am pretenţia că sunt un iluminat. Totul era linişte, cuvinte de tăcere. [...] El mi-a spus că exist, că El voia ca eu să exist, şi că, deci, eu nu eram un nimic. El mi-a spus că nu eram nici totul, dar că eram responsabil. Că răul era ceea ce făceam eu. Şi că, mai important încă, El era acolo. Mi-a spus că aveam nevoie să fiu iertat, vindecat, creat din nou. Şi că în El, eram iertat, vindecat, creat din nou. *Iată, Eu stau la uşă şi bat.* Iar eu am deschis"[2].

---

[1] Personaj al lui Dostoievski, din romanul *Demonii*.

[2] Olivier Clément, *L'autre soleil, autobiographie spirituelle,* Stock, Paris, 1975, p. 137-138.

Aşa a început epopeea unuia dintre cei mai importanţi reprezentanţi ai gândirii teologice ortodoxe din vremea noastră. Cuvântul său avea putere multă, era convingător, pentru că el mărturisea din propria-i experienţă. Olivier Clément ştia despre ce vorbeşte, mai cu seamă când spunea că Hristos ne-a izbăvit din moarte. Ascultându-l, erai cuprins de fiorul acelei bucurii curate care este semnul sigur al autenticului, al adevărului.

În cartea pe care o republicăm acum în memoria sa, Olivier Clément rezumă – pornind de la Canonul Sfântului Andrei Criteanul – în pagini puţine şi într-un limbaj actual, tocmai tragedia omului care s-a îndepărtat de Dumnezeu, a fiului risipitor, adică a fiecăruia dintre noi. Păcatul, ne reaminteşte marele teolog, constă tocmai în „despărţirea voită de Dumnezeu şi de aproapele nostru", adică în îndepărtare de Izvorul vieţii, care nu poate să ducă decât la moarte.

Olivier Clément cuprinde în chip minunat, deja în titlul acestei cărţii, *Cântecul lacrimilor*, întristarea şi bucuria care se unesc în viaţa creştinului, prima născută din conştiinţa, ce izvorăşte lacrimile, de a fi „cel dintâi dintre păcătoşi", a doua – când vorbeşte despre cântec – ce vine din credinţa că în Hristos, Cel care a biruit moartea, este cu putinţă iertarea şi, mai mult, învierea noastră spre viaţă veşnică.

Încercând să uite de moartea inevitabilă care este consecinţa refuzului Vieţii, omul se refugiază zadarnic într-o lume imaginară, plină de fantasme, de

griji şi agitaţii. Zadarnic, pentru că şi în această stare, el presimte neantul, moartea, şi frica de moarte îl paralizează, îl ţine în robie (cf. *Evrei* 2, 14-15).

Dar aducerea aminte de moarte apare ca un prim har; Sfântul Isaac Sirul spunea: „cel care a înţeles cu adevărat că există un capăt al vieţii acesteia, este în stare să pună capăt greşelilor sale"[3]. Astfel, omul devine conştient; mintea şi inima încep să se întoarcă spre Dumnezeu. Iar cartea lui Olivier Clément istoriseşte aventura fiului risipitor care se întoarce la Tatăl său.

Căutând iertarea în milostivirea lui Dumnezeu, omul nu mai încearcă să se justifice pe sine învinuindu-i pe ceilalţi. „Nu mai este vorba despre a se apăra sau despre a fi condamnat într-un proces"; „Omul este judecat de propria lui conştiinţă", spune Olivier Clément, care îl citează pe Sfântul Simeon Noul Teolog: „această judecată are loc în chip tainic, în străfundurile sufletului nostru [...] Cei care îndură de acum o asemenea judecată, nu trebuie să se mai teamă de o alta" (Cf. *Ioan* 5, 24).

Despre lacrimile din vremea rugăciunii găsim pagini remarcabile în spiritualitatea răsăriteană, la autori precum Sfântul Siluan, Sfântul Ioan Scărarul sau Sfântul Simeon Noul Teolog, ca să numim doar câţiva dintre cei mai însemnaţi. Lacrimile apar ca hotar între starea de păcat şi curăţie, ca semn că sufletul este viu: „Precum plânsul noului născut la ieşi-

[3] *Œuvres spirituelles*, Desclée De Brouwer 1981, § 85.

rea din pântecele mamei sale arată că este viu - căci dacă nu plânge se spune că nu e viu - tot astfel, viu duhovniceşte este cel ce plânge atunci când renaşte duhovniceşte", scria Sfântul Simeon Noul Teolog.

Olivier Clément dedică un capitol întreg lacrimilor, „Acest izvor [...] care ţâşneşte după botez" şi care este, potrivit Sfântului Ioan Scărarul, „mai mare.decât botezul însuşi" (*Scara* VII, 8).

Prin rugăciunea de pocăinţă însoţită de lacrimi – afirmă Canonul Sfântului Andrei – omul poate să-şi curețe simţirile şi să ajungă la vederea lui Dumnezeu: *Siloam să-mi fie mie lacrimile mele, Stăpâne Doamne, ca să-mi spăl şi eu luminile sufletului şi să Te văd cu gândul pe Tine, Lumina cea mai înainte de veci* (C 5, t 21). Este o afirmaţie pe care o regăsim nu o dată în imnografia ortodoxă: „Veniţi cu toţii, să urcăm pe muntele Tabor pentru a-L vedea pe Hristos" (Catisma I, 7 august); „Să ne curăţim simţirile, ca să-L vedem pe Hristos strălucind" (Canonul pascal, C 1, t 1).

Cu toate că este scris pentru vremea postului, a pocăinţei, făcându-ne pe fiecare să mărturisim că „mai mult decât toţi oamenii, eu însumi am greşit", Canonul Sfântului Andrei Criteanul nu sporeşte deznădejdea ce s-ar putea naşte la gândul propriei păcătoşenii, ci, dimpotrivă, în mod paradoxal, întăreşte încrederea, nădejdea în Hristos, lasă deja să se întrezărească lumina Învierii la care vom putea fi părtaşi.

* *
*

În partea a doua a cărţii am redat, după Triod, întregul Canon al Sfântului Andrei Criteanul, care este cântat în Biserica Ortodoxă în vremea Postului Mare de două ori; mai întâi în primele patru zile din prima săptămână, apoi integral în joia din cea de-a cincea săptămână. Sfântul Andrei Criteanul, primul compozitor de canoane, s-a născut în jurul anului 660 în Damasc. Călugăr la Ierusalim, de unde şi numele de Ierusalimiteanul, cum mai este cunoscut, a fost trimis la Constantinopol cu o misiune, în preajma anului 685. S-a stabilit acolo, devenind diacon. După aproximativ cincisprezece ani, ajunge episcop în Creta. A fost un apărător plin de zel al icoanei în perioada crizei iconoclaste.

* *
*

Cel care îl urmează pe Hristos, simte tragedia întregii lumi ca propria sa tragedie, pentru care se ştie răspunzător, căci „nu numai păcatul lui Adam [...], ci orice păcat, cunoscut sau ascuns, al fiecăruia dintre noi, are urmări asupra devenirii întregii lumi" spunea Sfântul Siluan. Tot astfel, Olivier Clément a fost „prezent în marile tulburări şi probleme ale timpului nostru: mai '68, căderea zidului Berlinului şi deschiderea ţărilor din Est, mileniul încreştinării Rusiei, drama Bosniei şi suferinţele poporului sârb. Dialogând cu marxismul, el reaminteşte demnitatea infinită a persoanei umane, dialogând cu modernitatea fără teamă, nu face concesii, ci are certitudinea

că Evanghelia lui Hristos este tot ceea ce e mai actual şi mai viu. El este sensibil în mod deosebit la problemele dureroase ale eticii medicale, ale sexualităţii, ale iubirii".[4]

Olivier Clément abordează în opera sa şi teme actuale grave precum homosexualitatea sau prostituţia, pe care le socoate păcate împotriva lui Dumnezeu; acuză pornografia ca mitocănia de a dezveli sau de a privi goliciunea celuilalt (aici îl citează pe părintele Pavel Florensky) şi ne îndeamnă, „în epoca noastră de propagandă şi publicitate" să postim cu ochii, ne îndeamnă la un post al minţii.

Socotim nimerit să încheiem această scurtă evocare prin cuvintele părintelui Boris Bobrinskoy, care vorbeşte despre teologia lui Olivier Clément „ca despre o teologie pascală, ca despre un imn al Învierii lui Hristos şi deci de nădejdea în propria noastră înviere"[5].

Vasile Manea

[4] Din *Cuvântul rostit* – de către părintele Boris Bobrinskoy – *cu ocazia acordării titlului de doctor în teologie lui Olivier Clément, din partea Institutului Saint-Serge, pentru întreaga sa operă teologică.*

[5] *Ibidem.*

Cântecul lacrimilor

Capitolul I:
Trezirea şi teama de Dumnezeu

Moartea spirituală, care se exprimă în moartea biologică, roade pe ascuns existenţa noastră, dar, prin însăşi intensitatea angoasei pe care o provoacă, ne aduce pe calea trezirii. *Canonul* Sfântului Andrei Criteanul sublinează în mai multe rânduri această precaritate a existenţei, în care totul ne scapă, această inconsistenţă a timpului. *Timpul vieţii mele e scurt şi plin de dureri şi de vicleşug* (C 4, c 3, t 23[1]). *Se apropie, suflete, sfârşitul [...]; vremea se scurtează* (C 4, c 3, t 2); căci *ca un vis, ca o floare trece vremea vieţii* (ibid.), *viaţa s-a omorât* (C 9, c 3, t 1), se sfârşeşte: *mintea s-a rănit, trupul s-a trândăvit, duhul boleşte* (ibid).

Astfel omul devine conştient de un impas inevitabil şi de un eşec fatal. Sfântul Andrei evocă de mai multe ori acest fond de „angoasă" (C 9, c 3, t 27 şi 28). În faţa vidului preocupărilor, agitaţiilor, grijilor în care s-a refugiat pentru a uita că este mu-

[1] C – cântarea; c – canonul; t – troparul.

ritor, pe om îl cuprinde dezgustul şi nostalgia *Stinsu-s-au zilele mele ca visul celui ce se deşteaptă* (C 7, t 20). *Falnic sunt acum şi semeţ, cu inima în deşert şi în zadar* (C 4, c 3, t 24), adică cu inima plină de o derizorie suficienţă, sau, mai banal, de această tristeţe, de această descurajare ce caracterizează epoca noastră atât de profund nihilistă: este vorba de *argia*, „trândăvia" de care vorbeşte rugăciunea Sfântului Efrem, atât de des rostită în timpul Postului Mare: „Doamne şi Stăpânul vieţii mele, duhul trândăviei şi al grijii de multe nu mi-l da mie". *Argia*, spun bătrânii asceţi, naşte uitarea, păcat greu, unul din „uriaşii păcatului": uitarea de Dumnezeu şi deci de sine însuşi şi de celălalt în misterul lui, uitarea adevărului fiinţelor şi al lucrurilor, un soi de somnambulism plin de fantasme în care sufletul „se risipeşte", explodează, se dedublează (şi *dypsichia* apare ca păcatul capital în *Epistola Sfântului Iacov* 1, 8), se fragmentează, devine prada acelui demon al cărui nume este „legiune" (*Marcu* 5, 9).

Noaptea care cade în mod vizibil odată cu venirea morţii, înfăşoară de multă vreme viaţa, urcă în fisurile ei, în haosul ei: *În noapte viaţa mea mi-am petrecut pururea; că întuneric s-a făcut mie şi negură adâncă noaptea păcatului* (C 5, c 1, t 1). O crustă de „necurăţie" acoperă sufletul, învârtoşează inima, o face insensibilă şi greoaie: *Trupul mi-am spurcat, duhul mi-am întinat* (C 4, c 3, t 17). În umbră, omul presimte forţe malefice care stau la pândă, inteligenţa perversă a Vrăjmaşului, cel care înşeală, cel care adoarme, cel care separă: *Ca să nu*

mă fac câştig, nici mâncare celui străin, repetă Cântarea a 4-a (c 3, t 25, 26, 27).

Un prim har este dăruit atunci omului, acela al *aducerii aminte de moarte*, pe care îndeosebi monahul trebuie să şi-o facă *soaţa sa*: „Agoniseşte-ţi ca soţie nedespărţită aducerea aminte de moarte"[2]. În lumina gravă a acestei „aduceri aminte", „conştiinţa" se trezeşte în om dincolo de toate condiţionările lui, de grijile lui, de instinctul lui de conservare. Îndeosebi Soljeniţîn a arătat cum experienţa lagărelor, unde se impune „amintirea morţii", poate trezi conştiinţa personală. *Din aceasta m-am judecat, din aceasta m-am osândit, eu, ticălosul, adică din cugetul meu, decât care nimic nu este în lume mai puternic* (C 4, c 3, t 5). Pentru numeroşi Părinţi, conştiinţa este în om ca o scânteie divină[3]. Omul este deci judecat, şi de o judecată fără recurs, de către propria lui conştiinţă: atunci el devine conştient nu numai de faptul că zace de acum „în întunericul şi umbra morţii" (*Luca* 1, 79), dar şi că, într-un anume fel, deja se află în infern. Căci infernul, spunea Origen, este tocmai arsura produsă de conştiinţă[4].

Rămâne, ireductibilă, foamea. [...] *pustiu sunt de virtuţi creştineşti şi, flămânzind, strig* (C 1, t 21). Rămâne dorinţa, timp îndelungat înşelată de fantas-

[2] Sfântul Ioan Scărarul, *Scara* III, 20.

[3] A se vedea, de exemplu, Dorotei din Gaza, *Oeuvres spirituelles*, S. C. 92, p. 208.

[4] *De Principiis* II, 10, 4.

mele proiectate pe zidul finitudinii[5]. Atunci mintea şi inima încep „să se întoarcă", este adevăratul sens al cuvântului *metanoia*, care se traduce prin pocăinţă şi care înseamnă, în realitate, o răsturnare a întregii noastre percepţii a realului. Omul se leapădă de toropeală, de suficienţă şi de această continuă justificare de sine prin condamnarea celorlalţi. Întoarcere către sine, care devine întoarcere către Dumnezeu şi se exprimă în spovedanie: *Spune cu îndrăzneală faptele tale şi cugetele tale lui Hristos* (C 4, c 3, t 2). *Întoarce-te, căieşte-te, descoperă cele ascunse; grăieşte lui Dumnezeu Cel ce ştie toate. Tu singur ştii, Mântuitorule, cele ascunse ale mele; ci Însuţi Tu mă miluieşte, precum cântă David, după mare mila Ta* (C 7, t 19).

Trezirea, conturându-se, devine frică de Dumnezeu. O asemenea atitudine a ajuns străină creştinilor de astăzi, fără îndoială pentru că a fost legată de o concepţie „teroristă" a divinului. Este important, totuşi, să-i regăsim sensul profund, cu riscul de a rămâne insensibili la tonalitatea fundamentală a *Marelui Canon*. „Frica a fost aşezată de Sfinţii Părinţi după credinţă", scriu Calist şi Ignatie Xanthopouloi[6]. Nu teama este cea care naşte credinţa, aşa cum a lăsat să se înţeleagă o analiză într-adevăr „teroristă" a misterului. Credinţa este cea care stârneşte teama şi teama este ca un fel de *groază me-*

[5]Aluzie la peştera din *Republica* lui Platon (Cartea a VII-a, 514 a – 521c).

[6] *Centurie spirituelle*, Bellefontaine, 1979, p. 68.

tafizică ce ne smulge din această lume. S-ar putea aminti aici analiza pe care o face Heidegger angoasei, în *Ființă și timp*. Angoasa este conștiința acaparării noastre de către această lume a zădărniciei, a mediocrității și a morții. A „deșertăciunii", spune Sfântul Pavel (*Romani* 8, 20), într-un sens pe care l-am putea numi nu ontologic ci *anontologic. Bogăția sufletului cheltuind-o în păcate, pustiu sunt* (C 1, t 21). Prin angoasă, omul se distanțează de această lume și presimte că „adevărata viață este în altă parte", cum spune Rimbaud. Dar această teamă, când e provocată numai de presimțirea neantului, este insuportabilă și omul încearcă să se elibereze de ea fărâmițând-o în griji și temeri de tot felul, frică, de fiecare dată, de „ceva din lume", spune Heidegger, în vreme ce teama însăși nu este nimic altceva decât conștiința „ființei noastre în lume": „Este remarcabil că, atunci când angoasa a trecut, spunem: n-a fost nimic, căci tocmai *nimicul* ne înfricoșa".

Frica de Dumnezeu conține această teamă fundamentală, dar resimțită din perspectiva destinului nostru spiritual; Teamă de a intra în jocul ucigător al lumii, de a recunoaște nevoia disperată de siguranță, când totul ne scapă, năzuința de a fi fericiți când moartea pândește. Această „frică" se răsfrânge asupra responsabilității noastre spirituale. Acum nu mai este vorba doar despre descoperirea vremelniciei noastre ci de însăși conștiința păcatului ca despărțire voită de Dumnezeu și de aproapele nostru – somnolență spirituală și risc de a ne rata des-

tinul veşnic: *M-am făcut cu ştiinţă ucigaş al sufletului, umplându-mi trupul cu viermi şi războindumă împotriva lui cu faptele mele cele rele* (C 1, t 7).

O astfel de „frică" implică existenţa unei instanţe ce se află dincolo de această lume şi în faţa căreia omul va trebui să răspundă de destinul său, sau, mai degrabă, în lumina căreia destinul său va fi judecat, şi în care omul poate, încă de pe de acum, să se judece. Dacă oamenii ar fi orfani, dacă ei ar fi singuri pe lume, dacă n-ar trebui să dea socoteală nimănui de faptul că au căzut pradă lumii, teama lor ar fi inexplicabilă. Această angoasă – *Ascultă suspinurile sufletului meu şi primeşte picăturile ochilor mei* (C 2, c 1, t 28) – nu are sens decât spusă Cuiva, nu are sens decât dacă devine frică de Dumnezeu. Şi în vreme ce teama de lume ne slăbeşte şi ne face să şovăim tot mai mult, frica de Dumnezeu, născută din trezvie şi din credinţă, ne întăreşte, ne face capabili să ne eliberăm de fascinaţia idolilor, indiferent de natura lor: temeri, patimi sau griji. Înţelegem astfel că a ne lăsa prinşi de această lume înseamnă a-L pierde pe Dumnezeu, că *ucigându-ţi cu pietre trupul prin fapte rele şi omorându-ţi mintea cu pornirile cele nebuneşti* (C 2, c 2, t 2) şi că *îngrijindu-se cu deadinsul numai de podoaba cea din afară* înseamnă *a nebăga seamă de cortul cel dinăuntru, cel după chipul lui Dumnezeu* (C 2, c 1, t 19). Devenind astfel conştienţi, o distanţă se aşează între noi şi lume. Nu mai putem să ne afundăm în lume, pentru că descifrăm acum destinul nostru într-o lumină care nu este din lumea aceasta. Des-

coperim că absorbția noastră de către lume riscă să ne compromită destinul veşnic, să ne îndepărteze pentru totdeauna de Dumnezeu. Teama fundamentală care ne chinuie este conştiința unui risc infinit, acela al absenței lui Dumnezeu, acela al *infernului*. Că Dumnezeu s-a întrupat ca să ne caute până şi în infern, aceasta o vom descoperi mai încolo. Dar este necesar mai întâi să înțelegem *de ce anume* trebuie să fim mântuiți sau, pur şi simplu, *că* trebuie să fim mântuiți.

Pe mine cel lepădat înaintea uşilor Tale, Mântuitorule, măcar la bătrânețe nu mă lăsa în iad deşert, dă-mi iertare greşalelor (C 1, t 13).

[...] *m-am cunoscut pe mine dezbrăcat de Dumnezeu şi de împărăția cea pururea fiitoare şi de desfătare, pentru păcatele mele* (C 1, t 3)

Frica de Dumnezeu înseamnă acceptare necondiționată a *crisis*-ului, a judecății, prin care, spune Simeon Noul Teolog, anticipăm Judecata de Apoi şi putem trece dincolo de ea: „În viața de acum, când, prin pocăință, intrăm liber [...] în lumina divină, ne aflăm acuzați şi judecați. Totuşi, prin mila şi dragostea lui Dumnezeu, această acuzare şi această judecată au loc în chip tainic, în străfundurile sufletului nostru, pentru curățirea noastră şi pentru iertarea păcatelor noastre [...]. Cei care îndură în viața de acum o asemenea judecată, nu trebuie să se mai teamă de o alta"[7].

[7] Sfântul Simeon Noul Teolog, *Cuvântul* 57, 2.

Astfel, spun Sfinţii Părinţi, şi aceasta este întreaga desfăşurare a Marelui *Canon*, omul trece, încet-încet, de la „frica necurată" la „teama curată". „Frica impură" este depăşită prin smerenie, încredere, deschidere faţă de imensitatea iubirii divine: mai exact, ea devine chiar această deschidere. Iar „teama curată [...] nu va înceta niciodată, căci [...] ea reflectă înfiorarea sufletului în faţa slavei lui Dumnezeu"[8].

Capitolul II:
Paradisul pierdut

Nostalgia omului este aceea a Paradisului, adică a primei sale condiţii, a frumuseţii sale originare. Este ceea ce el caută în artă, în sărbătoare, în pasiunea dragostei în care bărbatul şi femeia urmăresc o contopire imposibilă, în ritualurile „întoarcerii în Paradis" din religiile arhaice şi, fără îndoială, în ritualurile mistice de contopire din Asia. Căci Paradisul rămâne în acelaşi timp prezent şi inaccesibil în miezul lucrurilor, în inima omului. Prin adevărata sa „natură", omul se înrădăcinează în Dumnezeu: *Ziditorule, făcându-mă lut viu, ai pus întru mine trup şi oase şi suflare şi viaţă* (C 1, t 10). „Atunci, luând Domnul Dumnezeu ţărână din pământ, a făcut pe om şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă şi s-a

[8] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie* 10, PG 90, 289.

făcut omul ființă vie" (*Facerea* 2, 7). Existența însăși a omului este purtată de suflul dumnezeiesc. Omul a fost creat „după chipul și asemănarea" lui Dumnezeu (*Facerea*, 1, 26), adică, precizează Sfinții Părinți, ca o imagine dinamică, o vocație ce trebuie să se împlinească în asemănare, ceea ce înseamnă participare la viața divină, într-o relație de credință și de dragoste cu Dumnezeul cel Viu. Omul nu este deci om cu adevărat decât dacă își asumă liber condiția sa „iconică"[9]. Prin chiar aceasta, omul intră în Comuniunea trinitară și devine și el, în raport cu semenul lui, o ființă de comuniune. În Rai, Adam descoperă că este „de-o ființă" cu Eva. „[...] aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea" (*Facerea* 2, 23). În același timp, el „dă nume" făpturilor (*Facerea* 2, 19-20), dezvăluind esențele lor spirituale, dând glas și conștiință sărbătoririi lor fără cuvinte. El este chemat la o preoție cosmică, pentru a transfigura universul, pentru a-l transforma în „Euharistie". Dacă procesul creator constă în separații succesive, omului îi revine să facă sintezele corespunzătoare care permit reintegrarea întregii creații în Împărăția lui Dumnezeu[10]. Măreția cosmică împreună cu slava lui Dumnezeu îi îmbracă pe Adam și Eva „goi" în Paradis, adică

[9] Condiția sa de făptură creată după chipul (imaginea) lui Dumnezeu: *eikôn*, icoană = imagine.

[10] Cf. Sfântului Maxim Mărturisitorul, *Ambigua,* P.G. 91, 1305-1308.

oferiți cu toată ființa lor „răcorii serii”[11] (*Facerea* 3, 8), ce este inseparabilă de Suflul şi de prezența lui Dumnezeu. Marele Canon evocă *veşmântul cel dintâi pe care mi L-ai ţesut mie, Ziditorule, dintru început* (C 2, c 1, t 7), veşmânt ce nu poate fi deosebit de *haina trupului meu* (C 2, t 15), care mai poate fi străbătută într-o anumită măsură de har.

Or această plenitudine s-a acoperit de un văl. S-a produs o deviere fundamentală care nu încetează să se repete. Soloviov a arătat bine cum această alegere originară a lui Adam, ca şi „suflet al lumii”, a avut drept consecință apariția unei materii şi a unei vieți rămase în afara slavei, unde Dumnezeu intervine treptat, până ce omul va putea din nou să se integreze în această slavă dar, de acum încolo, într-un univers de exterioritate, în care viața este amestecată în chip de nedesfăcut cu moartea.

Canonul lui Andrei Criteanul reia, precum întreaga patristică greacă, tema „imitației”: *Râvnind neascultării lui Adam celui întâi-zidit, m-am cunoscut pe mine dezbrăcat de Dumnezeu, şi de împărăția cea pururea fiitoare şi de desfătare, pentru păcatele mele* (C 1, t 3). Această *mimésis* este un fel de identificare, ca şi cum alegerea lui Adam, ființă personală şi colectivă în acelaşi timp, ar fi devenit generală pentru specia umană, pe toată durata istoriei (ceea ce s-ar putea exprima în final recurgând la noțiunea lui Einstein despre spațiu-timp). Sufle-

[11] „Brise du jour” în T.O.B. (varianta franceză a Traducerii Ecumenice).

tul reia fără încetare atitudinea primei Eve[12]: *În locul Evei celei trupeşti, făcutu-s-a mie Evă înţelegătoare gândul cel cu poftă* (C 1, t 5). *Vai ticăloase suflete! Pentru ce te-ai asemănat Evei celei dîntâi? Că ai căzut rău şi te-ai rănit amar; că te-ai atins de pom şi ai gustat cu îndrăzneală mîncarea cea nechibzuită* (C 1, t 4). Rătăcirea constă în stabilirea unei legături de posesie reciprocă între suflet şi creatură, în afara lui Dumnezeu, într-o atitudine de respingere a prezenţei Lui. În locul unei relaţii de comuniune cu arborele lumii din care se revarsă slava dumnezeiască, sufletul s-a lăsat *amăgit de frumuseţea pomului* (C 2, t 9), el a vrut să-şi însuşească existenţa universală, cedând *gândului cel cu poftă trupească,* care i-a arătat *cele plăcute, gustând pururea din băutura cea amară* (C 1, t 5). Viclenia celui rău, spune Sfântul Maxim Mărturisitorul[13], a fost – şi rămâne – aceea de a abate mintea omului îndreptată spre Dumnezeu, fixând-o în mod prematur pe lucrurile sensibile, pe care omul le comandă el însuşi; în loc să descifreze în lucruri esenţele spirituale, *logoï,* să le exprime, şi să „cultive" astfel grădina lumii, făcând să înflorească frumuseţea ei, omul ajunge astfel un uzurpator, ce nu mai este rege-preot al universului. Marele Canon aseamănă neascultarea lui Adam alungat din Rai (pentru a nu fi

[12] Maica Domnului fiind numită în literatura patristică Noua Evă, aşa cum Hristos este numit Noul Adam (cf. *Romani* 5, 14).

[13] *Epistola* 2, PG 91, 396-397.

imortalizat într-o stare de separaţie care ar fi devenit un infern fără ieşire) cu destinul fiecărui om, cu soarta mea, a celui *care am călcat întotdeauna cuvintele Tale cele dătătoare de viaţă* (C 1, t 7).

Astfel, ajungem la afirmaţia fundamentală a Marelui Canon, preluată pentru totdeauna de „teologia căderii în păcat": *Am devenit propriul meu idol (Însumi idol m-am făcut)* (C 4, c 3, t 26). Rătăcirea cea dintâi, care devine permanentă, este deci o *auto-idolatrie*, personală şi colectivă în acelaşi timp (dacă ne aducem aminte că pentru Sfinţii Părinţi, „această lume" este o reţea magică de „patimi", adică de iluzii şi de idolatrii colective). Rătăcirea cea dintâi, care s-a permanentizat, este despărţirea de Dumnezeu, refuzarea de către om a naturii sale „iconice". Această ruptură dă o consistenţă paradoxală „neantului" din care omul a fost creat, căscând un hău de neant în întreaga creaţie, care este bună în totalitate, divizează „natura" umană, umanitatea „consubstanţială" a planului divin, în autonomii individuale care se opun sau caută să fuzioneze, înlocuind comuniunea cu războiul sau cu posesiunea. Fiecare din individualităţi încearcă să se divinizeze prin ea însăşi sau să se contopească într-o colectivitate idolatrică (şi idolatră): „Veţi fi ca Dumnezeu" (*Facerea* 3, 5). Pentru a relua analiza lui Pavel Florensky din *Scrisoarea despre Păcat*, păcatul constă în a se închide în propria sa identitate, în refuzul oricărei bune relaţii cu celălalt, „adică cu Dumnezeu şi cu întreaga creaţie": „este deci concentrare a-

supra sinelui fără ieşire din sine"[14]. Tocmai prin aceasta, individul se abrutizează şi se descompune; este în acelaşi timp „învârtoşarea inimii" şi jocul de oglinzi al narcisismului. Asaltat de moarte, el îşi proiectează angoasa asupra celuilalt, pe care îl posedă până îl ucide. Despărţirea de Dumnezeu, rătăcirea cea dintâi, devine astfel uciderea celuilalt şi – în cele din urmă – eşecul inevitabil al „auto-îndumnezeirii", ură de sine, până la sinucidere. *Covârşind eu de bunăvoie uciderea lui Cain, m-am făcut cu ştiinţă ucigaş al sufletului, umplându-mi trupul de viermi, şi războindu-mă împotriva lui, cu faptele mele cele rele* (C 1, t 7).

Capitolul III:
Patimile

Omul, precum repetă Marele *Canon* după Psalmul 50, este *întru păcate zămislit* (C 7, t 1). Aceasta înseamnă că se naşte pentru a muri şi că, fugind de gândul vremelniciei sale, el *adaugă rănilor sale rană* (ibid.); aici regăsindu-se tema *mimesis*-ului. Condiţia actuală a omului rezultă din această deviere şi nicidecum dintr-o voinţă represivă a lui Dumnezeu. Dumnezeu nu este „atotputernic" în sensul lumesc al conceptului nostru de putere. Puterea Sa este aceea a iubirii. Iar iubirea nu poate străluci,

[14] *La Colonne et le Fondement de la Vérité*, trad. C. Andronikof, Lausanne, 1975, p. 121.

acţiona, decât dacă persoana care stârneşte iubirea, o acceptă. Atotputernicia lui Dumnezeu se exprimă prin creaţia celuilalt, a celorlalţi, care nu sunt reflectări ale Lui, ci persoane libere. Chiar prin aceasta, atotputernicia se limitează, pentru a lăsa celuilalt loc libertăţii sale. Când omul se abate de la El, Dumnezeu îl îndepărtează de la Pomul Vieţii, pentru a nu-l lăsa, precum am spus mai înaine, să se adâncească într-o plinătate veşnică, atâta timp cât este într-o stare de separaţie şi de minciună. Să-l ascultăm pe Sfântul Irineu din Lyon: „Iată de ce Dumnezeu l-a izgonit din Rai şi l-a aşezat departe de Pomul Vieţii – nu din gelozie l-a oprit de la acest pom, aşa cum au unii îndrăzneala să susţină, ci a făcut-o din milă, pentru ca omul să nu rămână pentru totdeauna neascultător, pentru ca păcatul în care se afla afundat să nu fie nemuritor, pentru ca răul să nu ajungă fără sfârşit şi fără leac. L-a împiedicat deci pe om să încalce mai departe legea, punând înaintea lui moartea şi făcând astfel să înceteze păcatul [...], pentru ca omul, într-o zi, făcând din moartea sa „o moarte a păcatului", să înceapă „să trăiască pentru Dumnezeu" (*Romani* 6, 2)[15]. Sfinţii Părinţi greci au adoptat interpretări asemănătoare. Pentru ei, descompunerea organismului uman, organism care îngloba sufletul, trupul şi lumea, se realizează de la sine prin chiar faptul că omul este separat de Izvorul Vieţii, singura Fiinţă Vie. Păcatul trebuie, deci, gândit în termeni de viaţă

[15] *Împotriva ereziilor* III, 23, 6.

şi de moarte, de fiinţă şi nefiinţă, persoană şi individ, comuniune şi posesiune. Păcatul nu poate să ducă decât la moarte, pentru că el este refuzul vieţii. Dovadă a libertăţii omului este faptul că acesta sfârşeşte prin a se înrobi singur. Omul păcătos este acela care îl respinge pe celălalt – [...] *iar tu, o suflete, n-ai adus în casa ta nici străin, nici călător* (C 8, c 3, t 5) –, este acela care judecă *pe orfan şi pe smerit şi pe sărac* (C 2, c 2, t 10). Dar a se despărţi de Dumnezeu, a-l respinge pe celălalt, înseamnă a ucide propriul suflet, care va „muri deja în această viaţă" (Joia celei de-a doua săptămâni a Postului, C 8, c 1, t 1). Şi moartea sufletului duce la declinul şi apoi la moartea trupului: *şi trupul ca pe un frate mi-am ucis* (C 2, c 2, t 6).

De acum înainte, „stricăciunea", această înfăţişare cotidiană a morţii, este legată de condiţia umană. Canonul cel Mare utilizează simbolistica biblică a veşmântului şi a goliciunii pentru a sugera această condiţie. *Ruptu-mi-am acum veşmântul cel dintâi, pe care mi L-ai ţesut mie, Ziditorule, dintru început; şi pentru aceasta zac acum gol* (C 2, c 1, t 7). Astfel, apare „ruşinea" (ibid.), această suferinţă de a nu fi, înainte de toate, o persoană, un chip, ci carne, jucărie impersonală a naturii. Descoperindu-se gol, la apropierea lui Dumnezeu, omul s-a acoperit cu „frunze de smochin" (*Facerea* 3, 7). *Îmbrăcat sunt cu îmbrăcăminte de ruşine, ca şi cu nişte frunze de smochin, spre vădirea patimilor mele celor din bunăvoirea mea* (C 2, c 1, t 13). Dezbrăcat de veşmântul său de lumină, omul s-a îmbrăcat *acum*

în haină ruptă, pe care a ţesut-o şarpele cu sfătuirea (C 2, c 1, t 8). *Cusutu-mi-am haină de piele păcătoasă, golindu-mă de haina cea dintâi ţesută de Dumnezeu* (C 2, c 1, t 12). Veşmânt în curând murdărit cu sânge: *Îmbrăcatu-m-am urât cu haina împestriţată şi sângerată ruşinos, prin curgerea vieţii celei cu patimi şi iubitoare de desfătări* (C 2, c 1, t 14), murdărit de asemenea cu noroi: *Alunecat-am în desfrânare ca David şi m-am umplut de noroi* (C 2, c 1, t 23). Omul trăieşte într-o lume supusă legii morţii; prin aceasta, lutul din care a fost zămislit acţionează împotriva Suflului dumnezeiesc care îl însufleţeşte. Toate aceste imagini exprimă o stare de opacitate, de îngreunare, de moarte. Totuşi, trebuie subliniat că „îmbrăcămintea de piele" are un caracter ambiguu. După Filon din Alexandria, Sfinţii Părinţi greci au insistat mult asupra acestui simbol venit chiar din textul *Facerii* (3, 21): „Apoi a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam şi femeii lui îmbrăcăminte de piele şi i-a îmbrăcat". Această „îmbrăcăminte" nu este trupul, căci trupul rămâne „un templu"; ceea ce îl „profanează" este libertatea noastră aservită (C 4, c 3, t 24) şi care, câteodată, face din el un „idol": *Împodobitu-mi-am chipul trupului cu îmbrăcămintea de multe feluri a gândurilor ruşinoase* (C 2, c 1, t 16). Această „îmbrăcăminte" nu este nici simplă materie: ea n-a făcut decât să suporte consecinţele unui rău la început spiritual, ea a devenit exterioară şi ostilă în măsura în care omul a vrut să-şi însuşească lumea, să se bucure de frumuseţea ei, fără să înţeleagă că această

frumusețe nu face altceva decât să o reflecteze pe cea a lui Dumnezeu: *Îngrijitu-m-am cu deadinsul numai de podoaba mea cea din afară, nebăgând de seamă de cortul dinlăuntru* (C 2, c 1, t 17). Dacă „îmbrăcămintea de piele" exprimă, raportată la existența noastră biologică, domnia impersonală a speciei și supunerea fiecărui individ legii entropiei, ea este, însă, și un dar al lui Dumnezeu, un har paradoxal care limitează dezintegrarea creației, suscită o ordine chiar în mijlocul haosului, introduce „informații" noi care fac din evoluție o adevărată „negaentropie". „Îmbrăcămintea de piele" face posibilă istoria, permite omului și lui Dumnezeu „să se cunoască unul pe celălalt"[16]; ea va sfârși prin a deveni trup al lui Dumnezeu care s-a făcut om. De asemenea, după cum am văzut, moartea este un fel de remediu, ea pune capăt păcatului și îl face pe om să ia cunoștință și de mizeria și de dorința sa. Astfel, pedeapsa aparentă „se revelează ca iubire de oameni, acesta este, cred eu, modul dumnezeiesc de a pedepsi"[17].

Așa precum păcatul este libertate tragică ce poate sfârși în sclavie, tot așa el este cunoștiință și necunoștință în același timp. *Că întru cunoștință gândind am greșit, iar nu întru necunoștință* (C 5, t 15). *Rănitu-m-am, vătămatu-m-am, iată săgețile vrăjmașului au pătruns sufletul meu și trupul. Iată, ră-*

[16] Sfântul Irineu, *Împotriva ereziilor* IV, 39, 1; V, 3, 1.

[17] Sfântul Grigorie Teologul, *Oratio* XLV, 8. P.G. 36, 632 A.

nile şi bubele şi zdruncinăturile strigă şi vătămăturile patimilor mele de voie alese (C 2, c 2, t 9). [...] *mi-am petrecut toată viaţa cu pofte, neîngrijindu-mă şi lenevindu-mă* (C 1, t 20). Există aici un fel de abandon voluntar în mrejele „nebuniei": „*alogia*", o tentativă premeditată de a se uita pe sine, ba chiar de dizolvare într-o stare de necunoştinţă, tentativă ce caracterizează atâtea domenii ale culturii occidentale contemporane, fie că este vorba despre droguri sau despre anumite manifestări muzicale paroxistice. *Alogia* nu respinge raţiunea, în sensul pe care îl dăm noi acestui cuvânt – căci raţiunea este adesea contaminată de voinţa de a poseda şi de orgoliu – ci respinge *logosul*, sensul creaţiei, „natura" sa înrădăcinată în har. Iraţional este aici refuzul Sensului, o dorinţă deviată care-l face pe om să-şi rateze adevărata vocaţie şi de aceea Biblia defineşte păcatul ca pe un *eşec*. „A păcătui înseamnă a trece pe lângă? Dar pe lângă ce anume? Ce ratăm? Legea fiinţei care ne este dată de Adevăr"[18]. Păcatul apare astfel ca un eşec permanent al omului, de a trăi „potrivit naturii", o natură unde pământescul nu încetează să fuzioneze[19] cu cerescul. „Eşecul şi slăbiciunea provoacă răul, cauzând ceea ce este împotriva naturii, prin absenţa a ceea ce este conform

[18] Pavel Florensky, *op. cit.*, p. 122.

[19] În textul original, „să simbolizeze", adică „să reunească", din grecescul συμ-βαλλω – „a aduna laolaltă".

naturii"[20]. Şi tot Sfântul Maxim mai notează: „Se numeşte păcat, adică eşec [...] faptul de a rata scopul, sau absenţa scopului, cum s-ar spune să treci pe lângă ţintă, prin analogie cu cei ce trag cu arcul"[21]. Sfinţii Părinţi au insistat mult asupra acestui lucru împotriva maniheenilor, păcatul nu are fiinţă, nu are substanţă, el este *eşecul unei relaţii*: cu Dumnezeu, deci cu ceilalţi şi cu lucrurile. Şi cum această relaţie defineşte modul *(troposul)* creaţiei, eşecul dobândeşte o valoare ontologică, devine acea necunoaştere sau acel refuz al Sensului pe care l-am precizat mai devreme. De aceea, păcatul nu suprimă în om imaginea lui Dumnezeu, ci, aşa cum o subliniază de multe ori Canonul cel Mare, el întunecă această imagine, o murdăreşte, o acoperă cu un văl. *Îngropat-am, Mântuitorule, cu patimile frumuseţea chipului celui dintâi* (C 2, c 1, t 21). *Folosit-am rău chipul Tău [...] toată frumuseţea mi s-a întunecat şi cu patimile mi s-a stins făclia* (C 7, t 18). Suprimarea chipului, prin cădere, ar goli de sensul ei nu numai Întruparea, dar ar face ca şi păcatul să fie de neînţeles. Legătura este, într-adevăr, strânsă între imaginea voalată, caricaturală, şi tema fundamentală a „patimilor". Acest dinamism deviat de la chipul lui Dumnezeu, dorinţa de absolut a omului în afara lui Dumnezeu, ba chiar împotriva lui, provoacă patimile. Patima nu este nimic altceva

[20] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Despre numele lui Dumnezeu*, P.G. 4, 348 C.
[21] *Ibid.* 305 B.

decât dorința rătăcită, blocată, dezamăgită, deci, în final ucigașă. „O iubeam prea mult, am omorât-o" spun autorii de crime numite „pasionale". Forțele naturale ale omului ar trebui să facă din el sinteza universului și să-i permită să-l transfigureze. Utilizate „împotriva naturii", împotriva Sensului, patimile devin propriul lor scop, afundă existența personală în oceanul puterilor cosmice dezlănțuite, în fascinația unui eros fără chip; patimile îl închid pe om în dansul macabru în care el devine obiect aruncat fără încetare între dorință și sațietate, între suferință și scârbă. Sufletul ar trebui să se deschidă lui Dumnezeu pentru a comunica trupului viața divină și prin el întregului pământ. Închis astfel pentru Dumnezeu, sufletul cere trupului și lumii o rațiune de a fi și o siguranță pe care acestea nu i-o pot da. O relație de devorare reciprocă se instalează, în care parțialul, precarul, absolutizat găsește și transmite moartea. Trupul a fost creat pentru a servi sufletului al cărui frate este el însuși. Patima inversează această relație. De acum înainte, plăcerea nu mai are savoarea adevăratei bucurii care este nevinovăție paradisiacă, atașament față de Dumnezeu în desfătarea pricinuită de splendoarea vieții, ea devine mască și ca o momeală a morții: *Întunecatu-mi-am frumusețea sufletului cu plăcerile poftelor* (C 2, c 1, t 6). Aspectului „contranatural" al existenței decăzute îi corespunde o „contra-frumusețe": *Întunecatu-mi-am frumusețea sufletului* (ibid.) și aceasta este o urâțenie spirituală sub aparența unei frumuseți magice sau convulsive.

Păcatul este acaparare, refuz de a posti în duh, post ce permite înmiresmarea cu toată frumusețea lumii („Tu, însă, când posteşti, unge capul tău", spune Iisus în *Matei* 6, 17). Păcatul este atribuire de lucru străin, care se finalizează şi se reprezintă prin iubirea de arginți: *Viață iubitoare de cele materiale şi iubitoare de averi, alegând eu în loc de sărăcie, Mântuitorule, m-am împresurat acum cu sarcină grea* (C 2, c 1, t 17). Păcatul învăluie în noapte lumea astfel posedată, care însă freamătă totuşi în ascuns după slava lui Dumnezeu. *În noapte viața mea mi-am petrecut: că întuneric s-a făcut mie şi negură adâncă noaptea păcatului* (C 5, c 1, t 1). Obsesia candelelor fără ulei care cad dintre degetele celor adormite[22] şi se sparg în banalitatea şi sufocarea de fiecare zi. Obsesia acelui necunoscut care a fost dat afară din sala ospățului pentru că nu-şi îmbrăcase veşmântul de lumină[23]. Aceste teme ce îşi au originea în parabolele evanghelice ale Ospățului Mirelui şi al Fecioarelor nebune, această muzică a fricii şi implorării care se va intensifica în lait-motive liturgice deosebit de insistente în începutul Săptămânii Patimilor, răsună deja în Canonul cel Mare: *Gol sunt spre a intra în cămara mirelui; gol sunt şi spre a merge la nuntă şi la cină; candela mi s-a stins, fiind fără de untdelemn, cămara mi s-a închis dormind eu. Cina s-a mâncat, iar eu, fiind*

[22] Aluzie la pilda fecioarelor fără de minte, *Matei* 25, 1-13.
[23] *Matei* 22, 12-13.

legat de mâini şi de picioare, am fost lepădat afară (C 4, c 3, t 21).

Toată Biblia, toată liturghia sunt traversate de o vastă simbolistică a luminii şi a întunericului. Lumea este creată într-o lumină precară şi curând se afundă în noapte. Tot astfel, anul liturgic începe la sfârşitul verii şi, în curând noaptea devine mai lungă decât ziua. Ziua liturgică începe seara. Obscuritatea separă şi înfricoşează. Ea ne împiedică să-l vedem pe celălalt. În iad, îi spune un damnat lui avva Macarie, „nu este cu putinţă să se vadă cineva faţă către faţă. Deci când te rogi pentru noi, din parte vede cineva faţa celuilalt. Aceasta este mângâierea."[24] Florensky dă drept etimologie pentru Hades-Aïdès rădăcina verbului a vedea, precedată de particula negativă[25]. Pentru sufletul celui ce se pocăieş-te, care se recunoaşte în Adam plângând la porţile Raiului, care se identifică cu necunoscutul aruncat în întunericul de afară, pentru că nu e îmbrăcat în veşmânt de nuntă, iadul este resimţit aici şi acum: „Sunt cu adevărat în iadul disperării" (Joia Săptămânii a doua, C 8, c 1, t 2). *Iar tu ţi-ai aprins focul gheenei în care va să arzi, o suflete* (C 2, c 2, t 8).

[24] *Patericul*, Edit. Episcopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia, Alba Iulia 1990, p. 139.

[25] *Op. cit.*, p. 129.

Capitolul IV:
Mai mult decât toți oamenii, eu însumi am greșit Ție

N-a fost în viață păcat, nici faptă, nici răutate pe care să nu le fi săvârșit, cu mintea și cu cuvântul, cu voința și cu gândul și cu știința și cu fapta păcătuind ca altul nimeni nici odinioară (C 4, c 3, t 4). *Mai mult decât toți oamenii, eu însumi am greșit Ție* (C 2, c 1, t 3). Această *tânguire* (C 1, t 1) nu încetează să răsune de-a lungul Marelui Canon și a liturghiei bizantine. „Eu sunt cel dintâi dintre păcătoși", spun rugăciunile dinaintea împărtășaniei. Acestea nu sunt nicidecum expresii retorice – ele ar fi insuportabile – ci expresiile unui har fundamental pe calea pocăinței: harul de a percepe *unitatea ontologică a întregii umanități*. Fiecare dintre noi, am spus aceasta evocând tema imitației (*mimesis*), fiecare dintre noi este Adam, cu care ne identificăm în mod voluntar și de la care moștenim nu o vinovăție personală, ci o existență care sfârșește în moarte. „Păcătos înseamnă condamnat la moarte", nota Sfântul Ioan Gură de Aur, în comentariul său la *Epistola către Romani*. Omul, luând cunoștință de condiția sa, adică de păcatele lui, dar mai profund, de tristețea morții (II *Corinteni* 6, 10), descoperă aici manifestarea unei rătăciri, a unui eșec, a unei închideri, care sunt ale întregii umanități. Istoria

speciei devine propria sa istorie. Un bătrân înțelept a spus: „M-am luptat douăzeci de ani [...] pentru a-i vedea pe toți oamenii ca și cum n-ar fi decât unul singur". Atunci omul, intrând în stare „metanoică"[26], intonează „tânguirea" acelui „Adam total" exilat din Rai și care caută zadarnic să-și înece nostalgia în „patimi". El repetă istoria căderii, repetare devenită halucinantă în epoca noastră, prin înmulțirea informațiilor despre masacrul planetar al celor nevinovați. Numai această experiență pan-umană a „doliului" ne va permite să înțelegem de ce anume suntem mântuiți. Doar solidaritatea noastră ontologică cu primul Adam ne va da o solidaritate și mai puternică cu Hristos, al doilea Adam, care a răscumpărat omul pentru totdeauna. Numai împărtășirea tainică a păcătoșilor ne va deschide pentru împărtășirea cu sfinții, cu cei vii.

În acest fel se realizează, de-a lungul Marelui Canon, o uimitoare lectură a Bibliei pe care ar trebui să o reluăm astăzi în intenția ei fundamentală, fără a neglija, însă, aporturile exegezei științifice. Postul Mare constituia, la origine, o pregătire în vederea botezului, această moarte-înviere cu Hristos[27], care era săvârșit în primele veacuri creștine, mai ales în noaptea de Paști. În fiecare zi, la ceasul întâi, episcopul făcea o catehеză biblică, în care era descoperit sensul literal și cel duhovnicesc, în care

[26] Starea de pocăință.

[27] Este vorba despre afundarea și scoaterea din apa botezului, ca imagine a morții și învierii împreună cu Hristos.

întreaga Biblie apărea ca istorisire a întâlnirii dintre cei doi Adam, ca o imensă parabolă a Fiului risipitor. Acest efort de înțelegere era și rămâne inseparabil legat de un efort de aprofundare ascetică, deoarece Scriptura trebuie abordată cu o minte curățită, aceea a „inimii-cuget"[28]. Din această catehează primitivă dăinuie azi comentariile imnografice ale Triodului și mai ales Cononul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul. Opt cântări din cele nouă ale Canonului constituie mai ales o analiză „metanoică" a Vechiului Testament, harul Crucii dătătoare de viață apărând nu numai în tipologie[29], ci și în mod direct, în ultimele tropare ale fiecărei cântări, înainte de a se desfășura în cea de-a noua, care îi este în întregime consacrată.

Biblia devine, astfel, istoria umanității, istoria lui „Adam total", a „Omului unic", cum spun Sfinții Părinți, și în consecință, istoria *mea*. Nu în sensul că aș face din Biblie un joc de alegorii pietiste pentru a exprima stările mele sufletești, ci în sensul că sunt smuls din individualitatea mea prea indulgentă sau plată în care mă complac pentru a mă descoperi „consubstanțial" cu aventura sfâșietoare a tuturor oamenilor. Prima cântare descrie căderea originară, care prin Cain, conduce la crimă. A doua cântare face referire la învârtoșare, la îngroșarea „îmbrăcămintii de piele", răzbunarea sângelui, per-

[28] Calea isihastă propune „coborârea minții în inimă", spre a invoca astfel, neîncetat, numele lui Hristos.

[29] Lectură ce dezvăluie imagini ale lui Hristos.

petuată de Lamek; ea culminează cu potopul şi cu turnul Babel. Astăzi mă sufoc în apele potopului, faptele mele nevrednice mi-au *înecat trupul ca şi tot pământul, şi faptele şi viaţa* şi zadarnic încerc să ajung pe *corabia cea mântuitoare* (C 2, c 2, t 4) – misterioasa *ecclesia*, corabie escatologică pe apele însângerate ale istoriei. Turnul Babel este dorinţa omului devenită „poftă" (să fie, oare, pofta de delicii şi puteri gnostice?) şi această dorinţă, de-acum nebună, construieşte un turn pentru a lua în posesie cerul (C 2, c 2, t 7). Această voinţă de auto-îndumnezeire se înalţă în gol iar golul se surpă peste sine, *de n-ar fi oprit Ziditorul voile tale şi de n-ar fi surpat până la pământ meşteşugirile tale* (ibid), căci iadul, spunea Sfântul Ioan Damaschinul este „focul unei dorinţe ce nu are obiect"[30]. A treia cântare, consacrată istoriei lui Avraam, evocă mistuirea Sodomei şi figurile negative, în interpretarea iudaică şi patristică, ale Agarei Egipteanca şi a lui Ismael: simboluri ale „patimilor" care exclud sufletul din casa părintească. A patra cântare este dominată de exemplul lui Iacob. Esau este sufletul care dă amăgitorului său dreptul de întâi născut al *frumuseţii celei dintâi* şi *cade astfel de la binecuvântarea părintească* (C 4, c 3, t 11). Cântarea a cincea este dedicată amintirii lui Iosif şi Moise. Noi suntem fraţii lui Iosif care îl aruncă pe acesta într-o fântână goală, scenă din Patimi, care prefigurează îngroparea şi Învierea lui Hristos (C 5, c 1, t 6). Eu sunt,

[30] *Dialoguri împotriva maniheenilor* I, 36, PG 94, 441 C.

noi suntem actori sau complici, aceia care, de-a lungul istoriei, îi vând ca pe nişte mărfuri, îi torturează şi masacrează pe toţi cei nevinovaţi a căror suferinţă a fost recapitulată de Cel Nevinovat (C 5, c 1, t 3 şi 4). Eu sunt, noi suntem opresorul şi nu apărătorul celui prigonit, precum Moise care renunţă la situţia lui de prinţ pentru a-l apăra pe unul dintre fraţii lui evrei, maltratat de un egiptean. Călăul, fără a înceta să fie ceea ce el a fost şi redevine mereu în istorie, se descoperă în taina motivaţiilor fiecăruia, o figură a egipteanului (C 5, c 1, t 9), adică a demonului.

Lupta dintre Moise şi Faraon se desfăşoară în mine. Or, eu am ales să mă identific cu Faraonul şi cu vrăjitorii săi. *Greu la minte m-am făcut, Stăpâne, ca şi Faraon cel cumplit; Ianis şi Iamvri la suflet şi la trup, cufundat cu gândul!* (C 5, c 1, t 13).

Istoria lui Moise continuă de-a lungul celei de-a şasea cântări, cu traversarea Mării Roşii şi cu ieşirea din Egipt. Eu sunt, noi suntem egiptenii înghiţiţi de ape: *Valurile păcatelor mele, Mântuitorule, ca în Marea Roşie întorcându-se, m-au acoperit degrab, ca oarecând pe egipteni şi pe conducătorii lor* (C 6, c 1, t 5).

Ieşirea din Egipt simbolizează, pentru toată tradiţia patristică, drumul cel anevoios al sufletului smulgându-se din Egipt, tărâm al patimilor, primind în Marea Roşie harul botezului, curăţindu-se în deşert prin asceză, astfel încât să ajungă într-o zi la Pământul Făgăduinţei, al Împărăţiei lui Dumnezeu.

petuată de Lamek; ea culminează cu potopul şi cu turnul Babel. Astăzi mă sufoc în apele potopului, faptele mele nevrednice mi-au *înecat trupul ca şi tot pământul, şi faptele şi viaţa* şi zadarnic încerc să ajung pe *corabia cea mântuitoare* (C 2, c 2, t 4) – misterioasa *ecclesia*, corabie escatologică pe apele însângerate ale istoriei. Turnul Babel este dorinţa omului devenită „poftă" (să fie, oare, pofta de delicii şi puteri gnostice?) şi această dorinţă, de-acum nebună, construieşte un turn pentru a lua în posesie cerul (C 2, c 2, t 7). Această voinţă de auto-îndumnezeire se înalţă în gol iar golul se surpă peste sine, *de n-ar fi oprit Ziditorul voile tale şi de n-ar fi surpat până la pământ meşteşugirile tale* (ibid), căci iadul, spunea Sfântul Ioan Damaschinul este „focul unei dorinţe ce nu are obiect"[30]. A treia cântare, consacrată istoriei lui Avraam, evocă mistuirea Sodomei şi figurile negative, în interpretarea iudaică şi patristică, ale Agarei Egipteanca şi a lui Ismael: simboluri ale „patimilor" care exclud sufletul din casa părintească. A patra cântare este dominată de exemplul lui Iacob. Esau este sufletul care dă amăgitorului său dreptul de întâi născut al *frumuseţii celei dintâi* şi *cade astfel de la binecuvântarea părintească* (C 4, c 3, t 11). Cântarea a cincea este dedicată amintirii lui Iosif şi Moise. Noi suntem fraţii lui Iosif care îl aruncă pe acesta într-o fântână goală, scenă din Patimi, care prefigurează îngroparea şi Învierea lui Hristos (C 5, c 1, t 6). Eu sunt,

[30] *Dialoguri împotriva maniheenilor* I, 36, PG 94, 441 C.

noi suntem actori sau complici, aceia care, de-a lungul istoriei, îi vând ca pe nişte mărfuri, îi torturează şi masacrează pe toţi cei nevinovaţi a căror suferinţă a fost recapitulată de Cel Nevinovat (C 5, c 1, t 3 şi 4). Eu sunt, noi suntem opresorul şi nu apărătorul celui prigonit, precum Moise care renunţă la situţia lui de prinţ pentru a-l apăra pe unul dintre fraţii lui evrei, maltratat de un egiptean. Călăul, fără a înceta să fie ceea ce el a fost şi redevine mereu în istorie, se descoperă în taina motivaţiilor fiecăruia, o figură a egipteanului (C 5, c 1, t 9), adică a demonului.

Lupta dintre Moise şi Faraon se desfăşoară în mine. Or, eu am ales să mă identific cu Faraonul şi cu vrăjitorii săi. *Greu la minte m-am făcut, Stăpâne, ca şi Faraon cel cumplit; Ianis şi Iamvri la suflet şi la trup, cufundat cu gândul!* (C 5, c 1, t 13).

Istoria lui Moise continuă de-a lungul celei de-a şasea cântări, cu traversarea Mării Roşii şi cu ieşirea din Egipt. Eu sunt, noi suntem egiptenii înghiţiţi de ape: *Valurile păcatelor mele, Mântuitorule, ca în Marea Roşie întorcându-se, m-au acoperit degrab, ca oarecând pe egipteni şi pe conducătorii lor* (C 6, c 1, t 5).

Ieşirea din Egipt simbolizează, pentru toată tradiţia patristică, drumul cel anevoios al sufletului smulgându-se din Egipt, tărâm al patimilor, primind în Marea Roşie harul botezului, curăţindu-se în deşert prin asceză, astfel încât să ajungă într-o zi la Pământul Făgăduinţei, al Împărăţiei lui Dumnezeu.

Or, eu nu încetez, prin regretele mele, prin lipsa mea de recunoştinţă să mă identific cu evreii revoltaţi împotriva lui Moise. *Manei dumnezeieşti*, prefigurare a împărtăşaniei (C 6, c 1, t 6), *vânei pietrei din care izvorul înţelepciunii varsă izvorul teologiei* (C 6, c 1, t 8), eu prefer cărnurile Egiptului şi puţurile mocirloase din Canaan, simboluri de opacitate, de orbire şi de idolatrie: *Voie slobodă fără recunoştinţă ai avut, suflete, ca şi Israel mai înainte; că mai mult decât dumnezeiasca mană ai ales neînţelepţeşte lăcomia patimilor, cea iubitoare de plăceri* (C 6, c 1, t 6).

În aceeaşi cântare, o compoziţie cu siguranţă foarte veche şi pusă alături de Fericiri, evocă timpul Judecătorilor. Şi iată-mă Samson care se lasă sedus, *acum se află prădat de desfrâu*, se lasă biruit de *slăbirea lui* (C 6, Fericirile, t 4) şi pierde astfel roadele luptelor sale eliberatoare. Ceea ce ne duce cu gândul la cuvintele lui Rimbaud despre „lupta interioară, mai grea decât bătălia dintre oameni". Eu sunt, de asemenea, preotul Eli, care, la Silo, tolera *pe feciorii cei fără de lege* (C 6, Fericirile, t 9), care făceau trafic cu cele sfinte şi se îngrăşau alegând înaintea sacrificiului bucăţile cele mai bune din animalele oferite de credincioşi. De-a lungul întregii Scripturi, Hristos nu încetează să-i alunge pe negustori cu lovituri de bici afară din Templu. Iar tu, *suflete al meu, pentru lipsa minţii, suferi a lucra întru tine patimile* (ibid.).

A şaptea cântare cu leitmotivul „o, suflete al meu", identifică sufletul nostru cu regii păcătoşi şi

mai întâi cu David şi Solomon. *David, dumnezeiescul părinte, de a şi greşit oarecând îndoit, suflete al meu, cu săgeata desfrâului săgetându-se şi cu sulița robindu-se pentru pedeapsa uciderii; dar tu cu mai grele lucruri boleşti, din pornirile cele de voia ta.* Şi Solomon *cel minunat, iubitorul înțelepciunii, iubitor de femei desfrânate făcându-se şi înstrăinat de la Dumnezeu; căruia tu, o suflete, ai urmat cu gândul, prin dezmierdări ruşinoase* (C 7, t 4 şi 10). Opoziția dintre Roboam şi Ieroboam, dezbinarea dintre Iuda şi Israel mă doare (C 7, t 12) căci păcatul este dezbinare, dislocare a sufletului, *dipsychia* precum spune apostolul Iacov. Eu sunt Ahav şi Izabela săvârşind nedreptatea, crima şi idolatria. Şi cunosc uscăciunea sufletească, pentru că marile secete care distrug natura nu fac decât să le exprime pe acelea care învârtoşează inimile noastre: *Încuiatu-s-a ție cerul, suflete, şi foamete de la Dumnezeu te-a cuprins de vreme ce nu te-ai plecat cuvintelor lui Ilie Tesviteanul, ca şi Ahav oarecând* (C 7, t 15). Pentru a caracteriza rătăcirea sufletului, câteva teme sunt subliniate în mod deosebit. Astfel, cinci tropare evocă distrugerea Sodomei: răul Sodomei este refuzul ospitalității – tradiție sfântă la semiți – în favoarea unei perversiuni sexuale prin care se exprimă simbolic caracterul „contra-natură" al condiției păcătoase. Homosexualitatea, când nu este tragedia biologică sau psihologică a unui individ, ci o antrenare colectivă, denotă o voință de a răsturna ordinea hotărâtă de Dumnezeu care, la început „a făcut bărbat şi femeie" (*Facerea* 1, 27).

Există aici un amestec de narcisism şi de îngeresc, perversiunea prieteniei şi când e vorba de copii, perversiunea relaţiei tată-fiu, şi acel scandal al pruncilor despre care Iisus vorbeşte într-un chip atât de cutremurător (*Matei* 18, 6). Marele Canon identifică focul Sodomei cu acela al iadului: *Plouat-a Domnul oarecând foc din cer, arzând fărădelegea cea înfierbântată a sodomenilor; iar tu ţi-ai aprins focul gheenei întru care va să arzi, o suflete* (C 2, c, 2, t 8; vezi deasemenea C 3, c 1, t 1-3 şi c 2, t 14-15).

Alt scandal legat şi el de disprețul ospitalităţii, este acela al concubinei levitului, pângărită până la moarte de către locuitorii din Ghibeea şi pe care stăpînul ei o găseşte neînsufleţită: „zăcea la uşa casei şi mâinele ei erau pe prag" (*Judecătorii* 19, 27), remarcă ce exprimă întreaga dimensiune a disperării. Acestui episod îi este consacrat un singur tropar, în contrast însă cu Fericirile, ceea ce îi dă un relief neaşteptat (C 6, Fericirile, t 10). Sexul este evocat aici în legătură directă cu uciderea ca şi în cazul „păcatului îndoit" al lui David, menţionat de patru ori (C 2, t 23; C 7, t 4, 5 şi 6). Ceea ce este urmărit aici, aşa cum proorocul Natan îi explică lui David prin parabola singurei oiţe a omului sărac (II *Regi* 12, 1-4), este adulterul ca ucidere a celui de-al treilea, exemplu tipic pentru „violenţa mimetică" studiată de către René Girard.

În cele din urmă – şi, poate, mai ales – păcatul denaturează relaţia tată-fiu, reflectare pământească, spune Sfântul Pavel, a relaţiei dintre Dumnezeu şi

om. Este cazul, după cum deja am arătat, relației sexuale cu o persoană foarte tânără. Acest lucru este şi mai evident în rivalitatea sexuală dintre tată şi fiu, al cărei rol este binecunoscut în elaborările freudiene, rivalitate dealtfel prezentă deja la Dostoievski, unde ea constituie una din temele majore în *Fraţii Karamazov*. Marele Canon îi evocă pe Ruben şi pe Abesalom care, atât unul cât şi celălalt, „au batjocorit patul" părintesc: Ruben fiul cel mare al lui Iacov care „a dormit cu Bilha, ţiitoare tatălui său" (*Facerea* 35, 21); Abesalom care s-a răzvrătit împotriva lui David, intrând la concubinele tatălui său în Ierusalim „înaintea ochilor a tot Israelul" (II *Regi* 16, 21-22). Interzicerea incestului, este lucru ştiut, îl îndepărtează pe copil de o stare fuzională cu mama, îi permite să se manifeste în lume din punct de vedere psihologic, îl ajută să meargă către celălalt, înteriorizând imaginea paternă prin însăşi tensiunea suscitată de această interdicţie. Rivalitatea sexuală cu tatăl distruge orice distanţă reverenţială. Tatăl nu mai poate transmite un sens şi o chemare; tensiunea dintre cei doi eşuează în ură. Unirea trupească cu concubina tatălui, în chip aproape fatal imagine maternă, riscă să provoace o regresie către indistincţia infantilă. Încă o dată, uciderea, şi anume uciderea sinucigaşă, are ultimul cuvânt. Legea, spun Sfinţii Părinţi (nume semnificativ în contextul în care scriem!), a fost „adăugată din pricina încălcărilor ei", în acelaşi timp pentru a limita şi pentru a aduce la zi cealaltă lege, aceea a păcatului ce-l stăpâneşte pe om. În ultimă analiză, legea a-

pare mereu pentru a interzice omorul (şi formele lui minore precum violul), ca şi sinuciderea (cu formele ei minore precum incestul). Vladimir Soloviov considera că pudoarea reprezintă una din dimensiunile fundamentale ale eticii: ea dovedeşte că omul îşi depăşeşte propria natură, căci el voieşte a fi un chip înainte de a fi un sex[31]. Pan-sexualismul epocii noastre întoarce de-a dreptul pe dos, face alandala sufletul omenesc. „A lăsa să urce la suprafaţa conştiinţei tot ceea ce se cade a păstra în clar-obscurul subconştientului, [...] a privi batjocoritor precum Ham, ca un mitocan, la goliciunea tatălui, este acea tulburare a vieţii sufletului care se numeşte perversiune"[32]. *Lui Ham aceluia, batjocoritorul de tată, urmând, suflete, n-ai acoperit ruşinea aproapelui, cu faţa înapoi întorcându-te* (C 3; c 2, t 4). Goliciunea simbolică a tatălui trebuie să rămână secretă deoarece nici viaţa nu poate fi redusă la procreaţie – căci copilul este mai întâi imagine a lui Dumnezeu – nici tatăl nu poate fi redus la condiţia de genitor. Iar pudoarea trebuie „să ascundă ruşinea semenului" căci semenul nu poate fi decât o persoană şi astfel trebuie să-l primesc eu (Dacă nu există pudoare, aproapele meu se îndepărtează de mine, el devine îndepărtatul meu).

În acelaşi timp alunecă prin memorie, pe parcursul lecturii Vechiului Testament, imagini încă inaccesibile, dar încărcate de speranţă. În prima

[31] *Justification du bien*, Paris, 1939, p. 31-34.
[32] Pavel Florensky, *op. cit.*, p.123.

cântare este vorba despre Abel; în cea de-a doua, despre drepții dinaintea legii, Set, Enoh, Enos și Noe. A treia cântare este dominată de figura lui Avraam și de exemplul încrederii lui, atunci când se îndepărtează de Haran ca și atunci când acceptă să-și sacrifice copilul făgăduit lui de Dumnezeu. A patra cântare insistă asupra lui Iacov și a lui Iov. Vom vedea că scara lui Iacov și cele două soții ale lui sunt simbolurile acțiunii și ale contemplării, *praxis* și *gnosis*. Patru tropare sunt consacrate răbdării lui Iov: *Cel ce era mai înainte pe scaun, acum se vede gol în gunoi, cu răni; cel cu mulți fii și mărit, de năprasnă fără de fii și de casă lipsit; că socotea gunoiul palat și rănile mărgăritar* (C 4, c 3, t 14). *„[...] suflete al meu [...] n-ai rîvnit bărbăției aceluia, n-ai avut tăria gândului lui* (ibid., t 13). A cincea cântare zugrăvește calea sufletului către curăție și revelație, în prima parte a vieții lui Moise. El îl ucide pe egiptean și aceasta este imaginea rupturii dintre monah și lume; el se retrage în deșertul pocăinței și vede în cele din urmă slava lui Dumnezeu în rugul care ardea dar nu se mistuia.

Cea de-a șasea cântare celebrează victoriile lui Iosua și sosirea lui în pământul făgăduinței. Întocmai ca și în tradiția ebraică, Amalec simbolizează idolatria și patimile. Iar sufletul visează să traverseze, precum arca Iordanul, firea cea curgătoare a vremii pentru a se face *moștenitor pământului aceluia al făgăduinței* (C 6, c 1, t 12). Aceeași cântare exaltă apoi forța și înțelepciunea Judecătorilor, și pe acele femei sterpe cărora Dumnezeu, înduioșat

de credința lor, le-a dăruit urmaşi, Manoah, mama lui Samson, Ana, mama lui Samuel. A şaptea cântare dă sufletului drept pildă pocăința câtorva „regi păcătoşi", mai ales a lui David, care *a însemnat cântarea [...] prin care-şi mustră fapta ce a lucrat* (C 7, t 6), dar şi a lui Manase, căruia i se atribuie o rugăciune ce face parte din slujba Bisericii răsăritene. A opta cântare, consacrată proorocilor, simbolizează prin ascensiunea lui Ilie, înălțarea sufletului „în carul virtuților", aminteşte minunile lui Elisei, ospitalitatea Sunamitencei, pocăința exemplară a femeilor din Ninive după predica lui Iona. *De Daniel ai auzit, o suflete, cum a astupat gurile fiarelor în groapă; ai înțeles cum tinerii cei ce au fost cu Azaria au stins prin credință văpaia cuptorului cea arzătoare* (C 8, c 3, t 11).

Această lectură a Scripturii înțeleasă ca şi istorie a omului, ca şi istoria mea, sugerează o dublă concluzie.

Pe de-o parte se adevereşte că pocăința nu este obsesia unei vinovății individuale. În acelaşi timp, este sentimentul personal şi pan-omenesc al unei rătăciri ucigaşe, amintirea de Dumnezeu şi a bucuriei de a trăi în lumina lui, „tristețea de moarte" la care conduc patimile, o stare de separație şi de dorință pe care nimic din ce este pământesc şi omenesc nu o poate satisface, căci dorința contestă, în mod fundamental, moartea. Păcatul, în acest sens, este inseparabil de condiția noastră actuală, aşa cum Iisus îi face să priceapă pe cei ce voiau s-o ucidă pe femeia adulteră. Aici orice fariseism se năruie.

Însă, pe de altă parte, se conturează ideea că starea omului căzut în păcat nu este fără ieşire. Disperarea devine spaţiul speranţei. Cineva coboară în infernul nostru pentru a aduce lumina. Marele Canon descifrează în Vechiul Testament, nu numai semnele şi figurile unei făgăduinţe, dar şi pe acelea ale unei prezenţe misterioase. Sacrificiul lui Isaac este o imagine a Golgotei: cum ar putea Dumnezeu să nu-şi dea Fiul, când omul este gata să-şi sacrifice propriul fiu? Melchisedec traversează istoria ca o figură a *Logos*-ului. Scara lui Iacov este Hristos cel care uneşte cerul cu pământul. Iosif aruncat „în puţul acela din pustie" prefigurează moartea şi Învierea lui Iisus. Tot lemnul ce aduce izbândă este deja acela al crucii dătătoare de viaţă: fie că acesta este toiagul cu care Moise a despărţit apele mării, sau acela cu care a lovit stânca pentru a face să tâşnească apa vie care *cu închipuire mai înainte a însemnat coasta Ta cea de viaţă făcătoare; din care toţi băutură de viaţă scoatem, Mântuitorule* (C 6, c 1, t 9); sau ţăruşul cu care Iaela a străpuns tâmpla lui Sisera[33], precum Hristos, pe mozaicurile bizantine, străpunge diavolul cu arma crucii. Josua care deschide poporului ales calea către pământul făgăduinţei, este Iisus deschizând omenirii Pământul celor Vii. După cum şi femeile sterpe, Sara, Manoah, Ana, ce dăruite fiind de Dumnezeu nasc prunci împotriva legilor firii, la rândul lor prefigurează naşterea din Fecioară a lui Hristos: căci Dum-

[33] A se vedea *Cartea Judecătorilor* 4, 21.

nezeul nostru nu este o divinitate a biologiei, a extazului, a procreației, precum zeii Canaanului, ci este Dumnezeul fidelității și al relației personale: prin acestea El se întrupează și „reînoiește legile firii".

Capitolul V:
Hristos liberator

Doamne, spune canonul Sfântului Andrei, *bați cu milă și te milostivești fierbinte* (C 1, t 12), *izbăvește-mă din adâncurile păcatului cele neumblate, și din deznădăjduire* (C 6, t 14). Pocăința ne deschide calea către gratuitatea mântuirii, către coincidența paradoxală a justiției și a iubirii, către certitudinea atât de concentrat exprimată de către Sfântul Maxim Mărturisitorul: Crucea este „judecata judecăților"[34]. „Dreptul Judecător" se arată atunci a fi „Mântuitorul" meu: *Drepte Judecătorule, Mântuitorule, milueşte-mă* (C 8, c 3, t 13). Dumnezeu iese din transcendența sa pentru a ne elibera, căci el este „acela care îl iubește pe om", precum repetă fără încetare liturghia bizantină. Păcătosul explorează prăpastia despărțirii de Dumnezeu, a morții și a iadului, dar, prin chiar aceasta, el descoperă că Iubirea lui Dumnezeu este un abis mult mai profund. „Se pot măsura și număra întinderea și numărul

[34] PG 90, 408 D.

greşeliilor noastre, dar nu şi cele ale milei şi îndurării lui Dumnezeu"[35].

Emanuel: Dumnezeu este cu noi, în noi, cel care vine până la noi pentru a ne elibera, pentru a ne da viaţă – aceasta este într-adevăr bucuria ascunsă care traversează Marele Canon. Desigur, Sfântul Andrei se fereşte să vorbească de Paşti, dar teologia lui privitoare la Întrupare şi la Cruce vibrează de bucuria celei de-a doua creaţii. *Hristos S-a făcut prunc, împreunându-Se cu mine prin trup, şi toate câte sunt ale firii, cu voia le-a plinit, [...], arătându-ţi ţie, o suflete, pilda şi chipul smereniei Sale* (C 9, c 3, t 5). Această irupţie liberatoare a Vieţii este celebrată cu precădere în *téotokia* – cântările în cinstea Născătoarei de Dumnezeu. Într-adevăr, fiecare cântare se termină cu o laudă (irmos) către Fecioară, precedată de o laudă către Sfânta Treime: căci vom reveni la acest aspect – viaţa care ne vine prin Fecioară este tocmai Iubirea Sfintei Treimi. *Pe Fiul cel fără de ani din Tatăl, sub ani L-ai născut* (O 3, N[36]). *Că trupeşte a locuit în tine plinirea Dumnezeirii, Fecioară* (C 9, c 2 I[37]). Maica Domnului exprimă concret antinomia apofatică a Dumnezeului întru totul inaccesibil care, din iubire, devine accesibil (antinomie pe care Sfântul Grigorie Palama a încercat să o lămurească vorbind despre Dumnezeu ca esenţă inaccesibilă şi energie la care putem fi

[35] Sfântul Vasile, *Règles brèves*, PG 31, 1089 C.
[36] A Născătoarei.
[37] Irmos.

părtaşi în acelaşi timp): *Pântecele tău ne-a născut nouă pe Dumnezeu, cu chipul ca şi noi* (C 6, c 2, N). Şi se găsesc aici contrastele care caracterizează întreaga poezie liturgică bizantină, acele oscilaţii care desenează însuşi spaţiul Iubirii: *Încăput-ai pe Cel neîncăput din fire; purtat-ai pe Cel ce poartă toate; alăptat-ai, curată, pe Cel ce hrăneşte făptura [...]* (C 8, c 1, N). Două cuvinte mai cu seamă sugerează minunea: „viaţa" şi „bucuria". *Alăptat-ai [...] pe Hristos dătătorul de viaţă* (Ibid.); *Bucură-te muntele sfinţirii, chivotul vieţii, cortul Sfintei Sfintelor* (C 4, c 2, N), *ca una ce ai născut bucuria* (C 9, c 1, N); *pe tine, Născătoare de prunc şi Fecioară, toate neamurile te fericim ca cei ce ne-am izbăvit prin tine din blestem; că ai născut pe Domnul, bucuria noastră* (C 9, c 2, N).

Dumnezeu s-a făcut om, unind pentru totdeauna cerul şi pământul în trupul Său: *Lăudămu-te, bine te cuvântăm, închinămu-ne ţie, Născătoare de Dumnezeu, că ai născut pe Unul din Treimea cea nedespărţită, pe Unul Fiu şi Dumnezeu; şi tu însăţi ne-ai deschis nouă celor de pe pământ cele cereşti* (C 7, N). Astfel este expusă dogma de la Sinodul din Calcedon care, departe de a fi o construcţie intelectuală laborioasă şi artificială, se dezvăluie drept sursă de viaţă şi de bucurie. *Naşterii tale celei mai presus de fire ne închinăm, nedespărţind slava cea după fire a pruncului tău, Născătoare de Dumnezeu; că Cel ce este unul după faţă, se mărtu-*

riseşte îndoit după fire (C 6, F[38], N). În fapt, Slava lui Dumnezeu nu se împarte: ea izvorăşte, în Hristos, din divinitate în umanitate; Întruparea este Schimbarea la Faţă care, după ce se va fi dezvăluit o clipă pe munte, va izbucni în însuşi adâncul iadului făcând să dispară moartea în viaţă. De aceea este atât de important ca Fecioara să fi adus pe lume pentru noi un Dumnezeu care să fie asemenea nouă: *Pântecele tău ne-a născut nouă pe Dumnezeu, cu chipul ca şi noi* (C 6, N). Atât de important încât dumnezeirea lui Hristos *a luat chipul meu* (C 5, t 17), nu numai pentru a ascunde mizeria acestui chip, ci şi pentru a-l vindeca şi a-l umple cu lumina Lui.

Marele Canon, celebrează cu tărie fecioria Născătoarei de Dumnezeu: *Minune străină! Că alăptând ai rămas fecioară* (C 3, N). Această feciorie fecundă semnifică întreruperea ciclului naşterilor, pentru moartea şi reînoirea, recrearea naturii noastre. *Şi ai născut şi eşti fecioară, şi ai rămas întru amândouă cu firea, Fecioară. Cel ce S-a născut înnoieşte legile firii [...] Unde Dumnezeu voieşte, se biruieşte rânduiala firii; că face câte voieşte* (C 4, N). Dumnezeu, prin umilirea lui, prin „nimicirea" lui aparentă, prin „chenoză"[39] scoate umanitatea şi universul din izolarea lor. Întrupându-se, el face să răsară în acestea o Fiinţă care revelează oa-

[38] Fericirile.

[39] Iisus Hristos „S-a smerit pe Sine (*eauton ékénôsen*) ascultător făcându-Se până la moarte, şi încă moarte de cruce" (*Filipeni* 2, 7-8). Chenoza desemnează această umilire voluntară, a Dumnezeului ce s-a făcut om.

menilor dragostea trinitară şi care priveşte întregul cosmos ca pe o euharistie. Nici necuratul nici moartea nu devin complici cu această Fiinţă; El este Dumnezeul care trăieşte precum un om agoniile noastre şi le face să fie „trecătoare". Hristos, adevăratul Adam, înfruntă victorios ispita căreia primul Adam – adică noi înşine – nu încetează să-i cedeze (C 9, c 3, t 9).

El răspândeşte viaţă, dezvăluie viaţa eliberată de moarte, reînnoită după voia Domnului care *face câte voieşte.* Vindecările apar astfel ca tot atâtea semne eshatologice. *Hristos a întărit pe slăbănogul cel ce şi-a ridicat patul, şi pe tânărul cel mort l-a înviat, pe fiul văduvei şi pe al sutaşului [...] Pe ceea ce-i curgea sânge a tămăduit-o Domnul cu atingerea de poala Lui; pe cei leproşi i-a curăţit, pe orbi i-a luminat şi pe cei şchiopi i-a îndreptat; pe surzi, pe muţi şi pe cea gârbovită până la pământ, i-a tămăduit cu cuvântul, ca tu să te mântuieşti, ticăloase suflete* (C 9, c 3, t 13-14). Într-adevăr, acestea sunt semnele Împărăţiei care este „printre noi" şi „în noi", irupţia vieţii într-o lume rănită până la moarte: *Bolile tămăduind, săracilor a binevestit Hristos Cuvântul. Pe schiopi i-a vindecat [...]; sufletul fiicei lui Iair, celei moarte mai dinainte, l-a întors cu atingerea mâinii* (*ibid.*, t 15).

„Hristos tămăduitorul" nu vine pentru cei drepţi, ci pentru cei păcătoşi, nu pentru cei sănătoşi, ci pentru cei bolnavi, nu pentru farisei, ci pentru vameşi şi pentru femeile păcătoase. *Împreună cu vameşii a mâncat şi cu păcătoşii S-a amestecat* (C 9,

c 3, t 15). Zaheu, vameşul, este salvat în timp ce Simon fariseul nu înţelege de ce Iisus o primeşte pe femeia păcătoasă (C 9, c 3, t 17). Amintirea repetată a vameşului şi a femeii păcătoase descoperă adevăratul sens al pocăinţei, care înseamnă a fi întâmpinat de Dumnezeul cel milostiv în adâncul „chenozei" Sale, a cărui mărturie ne poate întoarce din rătăcirea noastră tragică. Legea condamnă, harul mântuieşte, contribuţia omului este de a şti să primească harul, înţelegând că este condamnat. Ceea ce contează nu este respectarea legii, ci strigătul *de profundis*, întoarcerea inimii, adevărul unei relaţii personale cu Hristos care a venit în străfundul infernului meu. Cei „care se credeau că sunt drepţi şi priveau cu dispreţ pe ceilalţi" (*Luca* 18, 9) se exclud ei înşişi de la ospăţul mirelui. În lume nu este loc pentru ei şi pentru Dumnezeu. De altfel, ei au despre Dumnezeu o părere foarte precisă: Dumnezeu este răzbunarea lor. Cei „neputincioşi şi orbi şi şchiopi", toţi cei care se târăsc „pe drumuri şi de-a lungul gardurilor" (*Luca* 14, 21, 23), sunt cei pe care Învăţătorul îi pofteşte la cină cu o singura condiţie: să-şi îmbrace inima în veşmânt de nuntă, veşmântul recunoştinţei şi al bucuriei, al unei imense bucurii nemeritate.

În acest canon, care vrea să rămână dincoace de sărbătoarea Paştilor, totul culminează în taina Crucii, în antinomia lui Dumnezeu întrupat şi schingiuit, al Dumnezeului care pentru noi, cum s-a spus la al Cincilea Sinod Ecumenic, „a suferit moartea în trup" fără ca aceasta să fie o „ispăşire", un „sacrifi-

ciu" al Fiului în faţa Tatălui. Teologia Crucii în Marele Canon este profund marcată de Evanghelia după Ioan, este cea care domină la Sfinţii Părinţi, şi anume la cei din Capadochia: Dumnezeu coboară în moarte pentru a ne da viaţa, pentru a ne comunica viaţa Lui, nouă celor ce suntem în moarte: *Trupul Tău şi sângele pentru toţi Ţi-ai pus, Cuvinte, răstignindu-Te; trupul ca să mă înnoieşti, iar sângele ca să mă speli. Duhul Ţi-ai dat ca să mă aduci, Hristoase, Părintelui Tău* (C 4, c 3, t 18). Lecturile din Vinerea Mare - ce vibrează deja de bucuria pascală, căci crucea este „dătătoare de viaţă" după cum spun Părinţii - ajung în Marele Canon chiar în momentul dinaintea Paştilor, la o teologie a Sâmbetei Mari, drept ultimă umilire a lui Hristos, umilire care devine victorie în izbânda asupra iadului. În clipa morţii lui Hristos creaţia este cuprinsă de groază, dar iadul este distrus: *Făptura s-a mâhnit văzându-Te răstignit; munţii şi pietrele de frică s-au despicat, pământul s-a cutremurat [...]; şi s-a întunecat lumina zilei, văzându-Te pe Tine, Iisuse, cu trupul pe cruce pironit* – dar tocmai atunci *iadul s-a golit* (C 9, c 3, t 23). În Marele Canon ca şi în majoritatea textelor din secolul VIII, se găsesc pasaje din vastele poeme liturgice anterioare ce datează de aproape două secole, condacele[40]: în acest icos se a-

[40] *Condacele* erau naraţiuni poetice foarte ample, uneori adevărate drame, înlocuite în secolele VII şi VIII cu noi compoziţii, *canoanele*. Condacul, în sens restrâns, desemnează o strofă scurtă, care serveşte de preludiu.

ude geamătul diavolului *Ce voi face Fiului Mariei? Mă ucide Vitleemiteanul, Cel ce este pretutindeni şi pe toate le plineşte* (C 6, Ic[41]). Sfântul Andrei Criteanul este mult mai discret în felul cum îl pune în scenă pe demon. Îi este îndeajuns să spună: *Săvârşit-ai mântuirea în mijlocul pământului, Făcătorule, ca să ne mântuim; de bună voie pe cruce ai fost răstignit şi Edenul cel ce se încuiase s-a deschis* (C 4, c 3, t 19). Arborele lumii, devenit „arborele suferinţelor" prin rătăcirea lui Adam, redevine Arborele Vieţii când, prin moartea Sa voită, Cel Viu o ia asupra-Şi.

Din coasta străpunsă a lui Hristos începe vremea Duhului Sfânt şi a Bisericii: *Fie-mi mie scăldătoare sângele cel din coasta Ta, totodată şi băutură şi apa iertării ce a izvorât, ca să mă curăţesc cu amândouă* (C 4, c 3, t 20). Acest tropar se referă la apa botezului şi la sângele împărtăşaniei, conform interpretării patristice deja prezentă în *Evanghelia după Ioan*. Într-un sens mai larg, Sfântul Andrei Criteanul, amestecând viaţa sacramentală şi meditaţia Bibliei, se referă la întreaga viaţă a Bisericii ca şi mister al celui Răstignit şi Înviat, mister al *Pnevm*-ei hristice, combinând viaţa sacramentală cu cercetarea Scripturilor. Căci el adaugă: *ungându-mă şi bând, şi ca o ungere şi băutură, Cuvinte, cuvintele tale cele de viaţă* (ibid.): aceasta este marea tradiţie origenistă, conform căreia o „întrupare" adevărată se săvârşeşte în Scriptura care constituie

[41] Icos.

„trupul unic şi perfect al Cuvântului"[42]. *Biserica a câştigat pahar coasta Ta cea purtătoare de viaţă, din care a izvorât nouă îndoit izvorul iertării şi al cunoştinţei; spre închipuirea celei vechi şi a celei noi, a amânduror legi, Mântuitorul nostru"* (C 4, c 3, t 22). Acest scurt pasaj sugerează într-un mod admirabil relaţia dintre Biserică şi Domnul ei, aceea dintre sacrament şi viaţa spirituală, în fine, aceea dintre Scriptură şi „taină". Biserica nu face decât să primească şi să comunice viaţa care izvorăşte din Cel Răstignit, ea este un potir, o cupă din care se revarsă neîncetat „viaţa lumii". Sfintele Taine ne aduc iertarea şi se interiorizează în „cunoaşterea" care este comuniune restabilită cu Dumnezeu. Cele două Testamente se unesc în împărtăşanie, în cel Înviat care ne învie. „Deoarece Cuvântul s-a făcut trup, există o „carte a genealogiei lui Iisus Hristos"[43].

Hristos este imaginea consubstanţială[44] a Tatălui: prin umanitatea sa, imaginea lui Dumnezeu este deci pe deplin restaurată, restituită dinamismului „asemănării". În două rânduri, canonul interpretează în acest sens parabola drahmei pierdute şi regăsite, aşa cum au făcut-o Părinţii. *Eu sunt, Mântuitorule, drahma cea împărătească, pe care ai pierdut-o de demult* (C 6, t 15).

---

[42] Origen, *Omilii la Ieremia*, PG 13, 544 C.

[43] Origen, *Comentariu la Evanghelia după Matei*, PG 17, 289B.

[44] „Consubstanţial" – de-o fiinţă.

Îngropat-am, Mântuitorule, cu patimile frumuseţea chipului celui dintâi; dar ca pe drahmă, oarecând, căutându-mă, aşa mă află" (C 2, t 21).

Astfel totul este har: nu numai mântuirea dar şi lunga deplângere. Noi nu suntem nici măcar în stare să scoatem apă la fântâna Samarinencei: Hristos este cel care o face să ţâşnească spre noi, numai să îi cerem noi aceasta: *Deşi este fântâna adâncă, Stăpâne, izvorăşte-mi ape din prea curatele Tale vine. Ca bând, ca şi Samarineanca, să nu mai însetez. Că izvoare de viaţă izvorăşti* (C 5, t 20).

În Marele Canon, întreaga viziune a iconomiei lui Hristos este evident aceea a Învierii. Înţelegem deci de ce pentru Sfântul Isaac Sirul, adevăratul păcat constă în a nu lua deajuns în seamă Învierea, de a nu înteţi destul în noi marea sete, setea „iubirii de Hristos, bucuria acestei iubiri: ce este iadul în comparaţie cu harul Învierii Sale?"[45].

A învăţa să fim atenţi la Înviere, a descoperi prin ce suntem mântuiţi: nu există o altă definiţie a pocăinţei.

Capitolul VI:
Încrederea şi smerenia

Să nu te arăţi, o suflete al meu, mai rău pentru deznădăjduire, auzind credinţa cananeencei [...] Strigă din adâncul inimii, ca şi aceea lui Hristos:

[45] *Opere duhovniceşti*, trad. fr., Paris, 1981, p. 325.

Fiul lui David, mântuieşte-mă pe mine (C 9, c 3, t 20). Cu cât se afundă păcătosul mai mult în moarte şi în iad, cu atât mai mult îl întâlneşte acolo pe Hristos. *Strigat-am cu toată inima mea către îndura-tul Dumnezeu şi m-a auzit din iadul cel mai de jos; şi a scos din stricăciune viaţa mea* (C 6, Irmos). Ne vine în minte cuvântul lui Hristos auzit de către stareţul Siluan: „Ţine-ţi mintea în iad şi nu deznădăjdui"[46]. Deşi consacrată doliului lui Adam, o încredere febrilă se degajă din întreg poemul lui Andrei Criteanul; ea se afirmă din prima cântare. Chemarea următoare revine ca un leitmotiv. Adam în exil îşi imploră misteriosul arhetip care vine acum către el: *Mielule al lui Dumnezeu, Cel ce ai ridicat păcatele tuturor* (C 1, t 16) şi a treia cântare va preciza: *Tu eşti dulcele Iisus* (C 3, c 1, t 7). Nu mai este vorba despre a se apăra sau despre a fi condamnat într-un proces, ci despre a se refugia în milostivirea Domnului: *Să nu intri cu mine la judecată, vădind faptele mele, cercetând cuvintele şi îndreptând pornirile; ci cu îndurările Tale, trecând cu vederea răutăţile mele, mântuieşte-mă, Atotputernice* (C 1, t 23). Căci prin întruparea Sa, prin umilirea Sa până la moarte, şi încă moartea pe cruce, Dumnezeu a dovedit că el este *Iubitorul de oameni, Cel ce voieşte ca toţi să se mântuiască* (C 2, c 1, t 27). Şi iată deci formula cheie, atât de pauliniană: *întru Tine, Mântuitorule, mă voi îndrepta* (C 3, c 1,

[46] Arhimandritul Sofronie, *Stareţul Siluan*, tr. fr. Paris-Sisteron, 1973, p. 202-206.

t 7). Însă harul nu rămâne în afara mea, el mă pătrunde şi mă transformă, căci Dumnezeu întrupat se dă nouă drept hrană în împărtăşanie: *Izvor de viaţă Te-am câştigat pe Tine surpătorul morţii* (C 3, c 2, t 1).

Trei parabole ilustrează tema aceasta a pocăinţei în credinţă şi iubire: aceea a bunului samarinean, a oii pierdute, şi cea a Fiului risipitor.

De-a lungul drumului vieţii, călătorul atacat şi rănit sunt eu, este întregul meu destin: *cu totul sunt rănit acum [...] şi plin de bube* (C 1, t 14). Şi tâlharii sunt acele *gînduri* ucigaşe (ibid): *Eu sunt cel căzut între tîlhari, în gîndurile mele; cu totul sunt rănit acum de ele şi plin de bube* (ibid.). „*Gândurile*" sunt acele *dialogismoi*[47] despre care vorbeşte Iisus în Evangheliile după Matei şi Marcu, „uciderile", „lăcomiile", „cugetele cele rele", „vicleniile", „adulterul", „neruşinarea", „ochiul pizmaş", „hula", şi pentru a termina, „trufia", din care izvorăsc şi care, în acelaşi timp, le cuprinde pe toate, şi „nebunia" (*Matei* 15, 19-20; *Marcu* 7, 21-23). Trufia, pentru că neagă relaţia omului cu misterul, conduce la *alogia*, la o inteligenţă separată de Logos şi deci incapabilă să spună sau mai degrabă să desluşească Sensul. Mai mult de atât, trufia suscită *aphrôsunè*, pentru a relua vocabularul lui Marcu, deci contrariul lui *sophrosunè*, care desemnează integralitatea (capacitatea de a cuprinde totul în iubire), aceea a minţii coborâte în inimă şi deschisă harului. „Gîn-

[47] „Gânduri" (*Matei* 15, 19).

durile" în ascetica ortodoxă, acele *dialogismoi*, sunt obsesii ce se nasc şi ies la suprafaţă din subconştient; ele riscă să se cristalizeze treptat în „patimi", adică în forme diverse de idolatrie. *Mărturisesc Ţie, Mântuitorule, păcatele pe care le-am făcut, şi rănile sufletului şi ale trupului meu* (C 1, t 11). „Gândeşte", „vorbeşte" prin mine, spune psihologia contemporană. Într-adevăr, în spatele acestor „gânduri" se profilează Vrăjmaşul: *am căzut sub loviturile duşmanului* (C 1, t 11); aceste obsesii conduc la un fel de posesie, tema „dedublării" pe care Dostoievski a ilustrat-o aşa de genial. În faţa unei astfel de situaţii, oamenii nu pot face nimic, ei se îndepărtează şi fug. *Levitul, văzându-mă gol în nenorocire, nu m-a băgat în seamă* (C 1, t 15). Doar Hristos poate deveni pentru sufletul rănit şi abandonat Bunul Samarinean din Parabolă. *[...] iar Tu, Iisuse, Cel ce ai răsărit din Maria, venind de faţă, miluieşte-mă* (ibid.). *Tămăduieşte putrejunea smeritului meu suflet, Mântuitorule, Unule, Tămăduitorule. Pune-mi doctorie vindecătoare şi untdelemn şi vin* (C 8, c 3, t 15) iar acest pansament înseamnă *lucrurile cele de pocăinţă, şi umilinţă cu lacrimi* (ibid.). Astfel Hristos apare nu numai drept Bunul Samarinean dar şi „doctor", singurul care poate să ne *spele* şi să ne *tămăduiască prin pocăinţă* până la a ne albi *mai curaţi decât zăpada* (C 4, c 3, t 17, cit. din *Psalmul* 50, 9).

O altă parabolă a mântuirii prin iubirea care răspunde la chemarea credinţei este parabola oii pierdute, menţionată deja în două rânduri (C 3, c 1, t 6;

C 8, c 3, t 19). Omul cheamă, cum îl cheamă oaia pe bunul păstor: *Tu eşti păstorul cel bun; caută-mă pe mine mielul [...]* (C 3, c 1, t 6), *[...] şi mă caută ca un păstor pe mine, oaia cea pierdută, şi rătăcită fiind, răpeşte-mă de la lup, şi mă fă oaie în păşunea oilor tale* (C 8, c 3, t 19). După Sfinţii Părinţi, oaia pierdută simbolizează umanitatea întreagă (şi cosmosul material care îi este legat). Ea s-a rătăcit până în iad, unde o ameninţă *lupul* satanic. Hristos vine să o caute şi o aduce pe umerii Săi printre „sfânta sută" de îngeri credincioşi. Totuşi, parabola Fiului risipitor este aceea care permite, într-un chip impresionant, evocarea exilului umanităţii şi sărbătoarea întoarcerii ei. A doua duminică din perioada pregătitoare a Postului Mare este consacrată acestei parabole, al cărei gigantic comentariu devine întregul Triod. Fiul risipitor, pe care Tatăl său l-a lăsat să-şi încerce libertatea, pleacă departe în „ţara patimilor". *Bogăţia sufletului cheltuind-o întru păcate* (C 1, t 21), îi rămâne doar să strige *Părinte al îndurărilor, apucând înainte, miluieşte-mă* (ibid.). [...] *pe cel ce plânge îl vezi şi alergi ca un părinte, chemând pe cel rătăcit* (C 1, t 12). Când se citesc textele din duminica Fiului risipitor, se vede că graba Tatălui de a-l întâlni pe cel rătăcit este tocmai venirea lui Hristos: pe cruce, Dumnezeu deschide pentru totdeauna braţele sale umanităţii, şi viţelul gras sacrificat pentru sărbătoarea regăsirii nu este altceva decât împărtăşania.

Câteva figuri evanghelice precizează în sfârşit atitudinea omului în faţa gratuităţii mântuirii, căci

gratuitatea trebuie să fie acceptată, şi în aceasta constă dimensiunea sinergică a pocăinţei. Trei tropare îi evocă pe vameş şi pe fariseu (C 2, c 1, t 24); C 4, c 3, t 24; C 9, c 3, t 16), cărora le este consacrată, într-un mod deosebit de solemn, prima duminică dinaintea Postului Mare. Vameşul este un om izolat, disprețuit. El colaborează cu ocupantul păgân, el trădează şi exploatează poporul ales. Dar vameşul din parabolă este plin de credinţă şi de umilinţă. Distanţa care îl separă de fariseii foarte respectabili este tocmai locul său de rugăciune. „Dumnezeule, fii mie milostiv, păcătosului" (*Luca*, 18, 13), apel reluat în formularea tradiţională din „rugăciunea inimii": „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, milueşte-mă pe mine păcătosul." Marele Canon comentează în mod discret scena următoare: *Vameşul s-a mântuit [...] iar fariseul, lăudându-se, s-a osândit. Ca vameşul striga: milosteveşte-te [...]. Iar fariseul se îngâmfa strigând: Dumnezeule, mulţumescu-Ţi* (C 9, c 3, t 16). Cu multă autoritate duhovnicească, Sfântul Andrei Criteanul arată că dialectica fariseului şi a vameşului (precum dialogul lui Moise cu faraonul) se desfăşoară în fiecare dintre noi: *Falnic sunt acum şi semeţ, cu inima în deşert şi în zadar. Să nu mă osândeşti împreună cu fariseul; ci mai ales dă-mi smerenia vameşului, Unule Îndurate, drepte Judecătorule, şi cu acesta împreună mă numără* (C4, c 3, t 24).

Altă figură exemplară din Evanghelie este aceea a lui Petru. Marele Canon nu evocă nici trădarea nici reîntoarcerea (unde ceea ce se cere este iubi-

rea), care fac din Petru arhetipul „păcătosului iertat". Scena preferată de Andrei Criteanul este aceea în care Petru merge pe apă în întâmpinarea lui Iisus, „Dar văzând vântul, s-a temut şi începând să se scufunde, a strigat, zicând: Doamne scapă-mă!" De îndată Iisus i-a întins mâna şi l-a prins zicându-i: „Puţin credinciosule, pentru ce te-ai îndoit?" (*Matei* 14, 30-31). Acest episod este citat de patru ori, în aşa fel încât sufletul să se identifice cu Petru (C 2, c 1, t 4; ibid., c 2, t 11; C 6, t 13; C 9, c 1, t 2). În simbolistica şcolii din Alexandria, apele exprimă caracterul fluid şi instabil al existenţei. Ceea ce îl îngrozeşte pe Petru este fără îndoiala violenţa cu care vântul învolbura apele lacului. *Viforul răutăţilor m-a cuprins* spune Marele Canon (C 2, c 1, t 4). Imaginea lacului, a mării, trimite la aceea a *adâncului* (C 6, t 13), a *noianului pierzării* (C 9, c 1, t 2) în care omul nu numai că dispare ci, precum Petru, se *afundă* (C 2, c 2, t 11): *înot în noianul pierzării şi sunt cufundat* (C 9, c 1, t 2). Aceasta este sufocare în opacitatea umedă a păcatului. Atunci intervine gestul eliberator al lui Hristos, mâna întinsă, prin care se afirmă în acelaşi timp gratuitatea mântuirii şi rolul omului care cheamă în ajutor şi apucă mâna salvatoare: *întinzându-Ţi mâna Ta, [...] mă scoate din adâncul păcatului* (C 6, t 13). *Ţie ţi-a întins mână de ajutor cu milostivire, ca şi lui Petru, căutând cu adevărat întoarcerea ta* (C 2, c 2, t 11). Ne vine în minte icoana Coborârii în infern, această întâlnire între cei doi Adam, în adâncul întunericului brusc invadat de lumină, ne vine în minte Hris-

tos cel ce învinge smulgându-ne celui ce desparte Bărbatul şi Femeia, pe noi toţi şi pe fiecare dintre noi.

Mult mai semnificative şi mai mişcătoare sunt figuriile femeii păcătoase şi a tâlharului răstignit de-a dreapta lui Hristos.

Femeia păcătoasă este amintită de şapte ori (C 2, c 1, t 22; C 7, t 17; C 8, c 3, t 17; C 9, c 3, t 16-18). Poetul amestecă aici două episoade, aşa cum a-desea a făcut tradiţia liturgică. Primul este acela al prânzului din casa fariseului: o femeie păcătoasă care purta un vas plin cu mir, vine cu smerenie prin spate şi se aruncă la picioarele lui Iisus, „plângând, a început să ude cu lacrimi picioarele Lui şi cu părul capului ei îl ştergea. Şi săruta picioarele Lui şi le ungea cu mir". Fariseul se revoltă că Iisus acceptă acest contact de două ori „necurat": „Acesta, dear fi prooroc, ar şti cine e şi ce fel e femeia care se atinge de El, că este păcătoasă". Iisus îl face atunci să înţeleagă că recunoştinţa celui datornic va fi cu atât mai mare cu cât datoria de care a fost iertat este mai mare. „Şi, întorcându-se către femeie, a zis lui Simon: vezi pe femeia aceasta? Am intrat în casa ta şi apă pe picioare nu Mi-ai dat; ea însă, cu lacrimi Mi-a udat picioarele şi le-a şters cu părul ei. Sărutare nu Mi-ai dat; ea însă de când am intrat, n-a încetat să-Mi sărute picioarele. Cu untdelemn capul Meu nu l-ai uns; ea însă cu mir Mi-a uns picioarele. De aceea îţi zic: Iertate sunt păcatele ei cele multe, căci mult a iubit." Apoi i-a spus femeii: „Iertate îţi sunt păcatele [...] Credinţa ta te-a mântuit; mergi în

pace" (*Luca* 7, 36-50). Al doilea episod este acela al ungerii din Betania, unde o femeie pe care Ioan o identifică cu Maria, sora lui Lazăr, se apropie de Iisus „având un alabastru cu mir de mare preț, şi l-a turnat pe capul Lui, pe când şedea la masă". Iisus răspunde discipolilor indignați de o cheltuială care li se părea zadarnică, că această femeie a făcut un „lucru bun". „Că ea turnând mirul acesta pe trupul Meu, a făcut-o spre îngroparea Mea" (*Matei* 26, 6-13; *Marc* 14, 3-9). Sunt texte minunate, în care erosul se transformă fără să se renege (nu este necesar să amintim simbolismul psihanalitic al piciorului pentru a vedea în atitudinea curtezanei o intensitate erotică ce devine umilă şi personală). Iar Iisus, *à propos* de propriul său Trup, evocă misterul mormântului şi al Învierii, de unde va veni pentru noi posibilitatea unei bucurii de a fi, dezbărată de patimă. Trupescul absolut – picioarele, săruturile, părul, mirul – devine aici spiritualul absolut.

Pentru Sfântul Andrei Criteanul precum şi pentru Scriptură, sensul prostituției depăşeşte cu mult domeniul sexului (sau mai degrabă, sexul este acela care devine aici simbolul unor realități mai profunde). Prostituția înseamnă trădarea Dumnezeului personal, a Dumnezeului credincios, şi deci a relației personale cu cel apropiat în favoarea a ceea ce Kierkegaard numea „micile eternități ale plăcerii". Omul poate fi întrutotul abstinent chiar şi în gândire şi se poate totuşi prostitua cu zei străini (de exemplu cu orgoliul propriei sale „purități", precum fariseul). Sfântul Andrei Criteanul considera cu sigu-

ranță că s-a „prostituat" aderând o vreme la monotelism, sub presiunea împăratului: trădarea „împărăției lui Dumnezeu" pentru „împărăția cezarului"; înlocuirea integralității omului îndumnezeit cu o viziune „orientală", în care omenescul se afla afundat în divin, căci voința omului, în Hristos, dispărea în favoarea unicei voințe divine. În cazul monotelismului și într-un sens mai larg, în cazul oricărui monofizism (care recunoaște în Hristos o singură natură divină), o viziune fuzională a unirii cu Dumnezeu are câștig de cauză asupra concepției biblice a unei libere comuniuni. Refuzul comuniunii, profanarea corpului și a spiritului în favoarea banilor, a puterii sau a unei plăceri impersonale (prostituția sacră face aici tranziția între prostituția aparent profană și experiența gnosticului), iată fără îndoială semnificația spirituală a prostituției.

De aceea sufletul angajat pe calea pocăinței poate să strige: *păcătuit-am cum a greșit păcătoasa* (C 7, t 17). Îmi rămâne doar să cad înaintea lui Hristos, *și să aduc [...] ca niște lacrimi cuvintele mele* (ibid.), să strig *ca păcătoasă care cerea milă* (C 8, c 3, t 17). La tema femeii păcătoase se adaugă misterul lacrimilor, acest „dar al lacrimilor" la care vom reveni când vom evoca fructele ascezei. Mirul vărsat pe capul lui Hristos este identificat cu lacrimile adevăratei pocăințe, lacrimi de amărăciune mai întâi, dar pe care primirea și dragostea Mântuitorului le transformă în lacrimi de recunoștință: *Alabastru cu lacrimi turnând pe capul Tău, Mântuitorule, ca niște mir* (C 8, c 3, t 17). Sufletul

devine mirofor[48], el îl însoţeşte pe Hristos în chenoza Sa ultimă şi în victoria hotărâtoare când, în Sâmbăta Mare, Iisus se lasă prins de infern, pentru a-l distruge. Cuvintele lui Iisus către femeia păcătoasă sunt sugerate în Marele Canon prin această minunată formulare poetică: *Căci i-a rupt zapisul păcatelor ei cele de demult* (C 9, c 3, t 18). *[...] şi păcătoasa şi-a luat dezlegare de iertare, de la Cel ce are puterea de a ierta păcatele* (C 9, c 3, t 17).

Figura desfrânatei iubitoare şi iertate se întrepătrunde în vecinătatea Marelui Canon cu aceea a Mariei Egipteanca. Viaţa sfintei, scrisă de către Sofronie, patriarhul Ierusalimului, în momentul invaziei musulmane, este citită chiar înaintea celebrării canonului nostru. Acesta a fost îmbogăţit, printre altele, cu numeroase tropare care provin dintr-o compoziţie independentă consacrată sfintei. În stilizarea legendară pusă la punct de către Sofronie, Maria Egipteanca nu se prostituează pentru bani, ci, în primul rând, pentru plăcerea care o domină cu frenezie irezistibilă. În Ierusalim, ea încearcă să seducă credincioşi şi pelerini atunci când se simte respinsă din Sfântul Mormânt, unde voia să intre după bărbaţii pe care-i dorea. Tulburată, ea pleacă în deşert şi erosul din ea se purifică şi se iluminează prin întâlnirea cu Hristos. *Pe Hristos pe Care L-ai iubit, pe Care L-ai dorit, pe urma Căruia ai mers, Acesta a aflat pocăinţa şi ţi-a dăruit-o, ca singur Dumnezeu milostiv* (C 7, t 22). Ne amintim de re-

[48] „Purtător de mir".

marca Sfântului Ioan Scărarul cu referire la femeia păcătoasă, despre care Dumnezeu a zis „nu că s-a temut, ci că a iubit mult şi a putut schimba dragostea cu dragostea (*Luca* 7, 47)"[49].

Ultima figură asupra căreia insistă Marele Canon este aceea a Tâlharului cel bun (C 6, Fericirile, t 1; C 8, c 3, t 14; C 9, c 3, t 21 şi 22). Dialogul dintre cei doi tâlhari, apoi acela al tâlharului cel bun cu Hristos pe Golgota unde au fost răstigniţi, este povestit numai de *Evanghelia după Luca*: „Iar unul dintre făcătorii de rele răstigniţi, Îl hulea zicând: Nu eşti Tu Hristosul? Mântuieşte-Te pe Tine Însuţi şi pe noi. Şi celălalt, răspunzând, îl certa: Nu te temi tu de Dumnezeu, că eşti în aceeaşi osândă? Şi noi pe drept, căci noi primim cele cuvenite după faptele noastre; Acesta însă n-a făcut nici un rău. Şi zicea lui Iisus: Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni întru împărăţia Ta. Şi Iisus i-a zis: Adevărat grăiesc ţie, astăzi vei fi cu Mine în rai (23, 39-43). Acest scurt pasaj reuneşte temele fundamentale din Evanghelie: ultima ispită – aceea a puterii magice: Mântuieşte-Te pe tine Însuţi – la care Iisus nici măcar nu răspunde; contrastul dintre omul condus la moarte de propriile lui acte, şi Cel Viu, Nevinovatul, care n-a săvârşit nici un rău şi care deci acceptă moartea din iubire; credinţa care presimte Împărăţia, adică divinitatea în persoana acestui Desfigurat care ne iubeşte până la capăt – aceasta este într-a-

[49] *Scara* V, 6.

lacrimilor 71

adevăr ultima revelație a lui Dumnezeu; crucea dătătoare de viață care ne redeschide Paradisul.

Un tâlhar te-a hulit; un tâlhar ca Dumnezeu te-a cunoscut. Şi amândoi pe cruce erau spânzurați (C 9, c 3, t 22). În unitatea aceleiaşi condiții de răstignit, ilustrată în ultimă instanță în agonie, în acceptarea suferinței şi a moarții, rămâne libertatea fundamentală: a blasfemiei sau a încrederii. Mai trebuie oare s-o spunem? Noi toți care suferim sau vom suferi „spânzurați pe cruce", nu avem altă alegere decât aceea de a fi unul dintre cei doi tâlhari. *Pe tâlharul l-ai făcut, Hristoase, locuitor raiului; pe cel ce a strigat pe Cruce către Tine: Pomeneşte-mă, Învredniceşte-mă pe mine, nevrednicul, de pocăința acestuia* (C 6, Fericirile, t 1). În acest loc, pocăința se dobândeşte într-o clipită – „între chingă şi pământ", cum o spune un proverb englez drag lui Graham Green –, clipa unui strigăt de încredere. Atunci, precum tâharului *cel credincios* (C 9, c 3, t 21), precum martirului, Cel Milostiv îi *deschide [...] uşa slăvitei Sale împărății* (ibid.) ca şi tâlharului, şi-i grăieşte: *Amin zic ție, cu Mine vei fi în rai, când voi veni întru Slava Mea* (C 9, c 3, t 21).

Cu tâlharul şi cu femeia păcătoasă se identifică cei ce primesc trupul şi sângele lui Hristos, aşa cum o subliniază în ritul bizantin, rugăciunile dinaintea împărtăşaniei.

Astfel, devenind în întregime o ființă credincioasă, existând numai prin relația sa cu Hristos, omul se eliberează de măştile sale şi de orgoliul său,

el primeşte umilinţa care este temelia şi coroana tuturor virtuţilor. *Mântuieşte-mă pe mine, cel care mă smeresc, că am vieţuit cu semeţie* (C 4, c 1, t 4).

Sufletul umil trăieşte numai din mila Domnului. Scara virtuţilor este o coborâre în umilinţă, căci „cel ce se smereşte pe sine se va înălţa" (*Luca* 18, 14). Sfântul nu este nimic altceva decât un păcătos, în sfârşit conştient, care prin chiar aceasta, este pregătit să primească mila Domnului. Asceţii cei mai severi din monahismul timpurilor eroice recunosc în cele din urmă că umilinţa ajunge, cu accente care anunţă „calea cea umilă" a Sfintei Tereza de Lisieux sau a stareţului Siluan. *Roade vrednice de pocăinţă nu cere de la mine; că tăria mea întru mine a lipsit. Dăruieşte-mi inimă pururea umilită, şi sărăcie duhovnicească; ca să-Ţi aduc acestea ca o jertfă primită, Unule, Mântuitorule* (C 9, c 3, t 24). Ecou, se pare, al acelui uimitor pasaj din Sfântul Ioan Scărarul care urmează în *Scara* îngrozitoarea descriere a mănăstirii celor ce se pocăiesc, acel gulag voit pentru Dumnezeu. „N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci *m-am smerit, zice, şi m-a mântuit Domnul degrabă* (*Psalmul* 114, 6)"[50].

Aceasta înseamnă că umilinţa ne cuprinde în aceea a lui Dumnezeu, în umilirea Lui voită, în marea Lui *chenoză* de iubire.

„Învăţaţi-vă de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima. [...] Căci jugul Meu e bun şi povara Mea

[50] *Scara* XXV, 14.

este uşoară." (*Matei* 11, 29-30). Revelaţia umilinţei lui Dumnezeu mişcă inima împietrită a omului, o frânge, o transformă într-o „inimă simţitoare". „Să urmăm [...] smereniei Lui, noi cei ce poftim a dobândi sălaşul bucuriei celei fără sfârşit, sălăşluindune în locul celor vii" (Canonul din Duminica Vameşului şi a Fariseului – C 6, t 3). Căci din încredere şi din umilinţă se naşte „spiritul de sărăcie", şi pe cel care nu mai are nimic, Dumnezeu poate să-l umple cu bucuria sa: *Mântuitorule, [...] milostivindu-Te, dă-mi bucurie* (C 7, t 18).

Capitolul VII:

Asceza

Când inima „s-a întors" şi când Hristos începe să prindă rădăcină în noi din acest punct cel mai central al fiinţei noastre, trebuie să îndepărtăm obstacolele care Îl împiedică să se desfăşoare. Asceza apare astfel ca o luptă împotriva tuturor formelor morţii cu care ne-am obişnuit, care s-au amestecat în existenţa noastră (şi astfel precum ne invită Soljeniţîn, asceza individuală ar trebui să se prelungească într-o asceză socială şi culturală). Asceza respinge în noi moartea pentru a permite soarelui Învierii să strălucească, să cicatrizeze, să vindece. Ea nu este căutarea unui merit, respectarea unui cod. Asceza este însoţită de denunţarea fariseismului. Ea serveşte, favorizează întâlnirea personală

cu Hristos, participarea omului la „viața în Hristos", adică la Duhul care ne învie. Fericirile, pe care tradiția ortodoxă le numește „poruncile lui Hristos", îl descriu pe Acesta, ne conduc spre frumusețea Lui. Asceza înfruntă idolii, patimile care blochează și denaturează impulsul vieții, reașează în har adevărata noastră natură: căci omul nu este cu adevărat uman decât în Hristos, în umanitatea Lui dumnezeiască. Asceza se opune elanului naturii deformate, când acest elan copleșește și dislocă persoana, ea caută să facă din întreaga imensitate a vieții conținutul persoanei sau mai degrabă al comuniunii. Din cauza rătăcirii fundamentale – care riscă adesea să facă ucigătoare energiile naturii noastre, pozitive la origine – trupul nostru, din carne și sânge, corp și psihic, este în același timp omenesc și neomenesc, este totodată ceea ce suntem și ceea ce nu suntem. Pavel a numit *moarte* trupul acesta, vrăjmaș și prieten, care este și, totodată, nu este al meu: „Cine, zice, mă va izbăvi de trupul morții acesteia?" (*Romani* 7, 24). Iar un alt teolog îl numește „pătimaș, rob și noptatec"[51]. Trupul este natura omului pătrunsă de energiile persoanei sale, dar el ajunge deasemenea „contra-natură" în măsura în care, abandonat, el devine propriul său sfârșit, subjugându-l pe om. Această autonomie, această uzurpare, această „exterioritate" care umple trupul de neant trebuie să moară pentru ca energiile vieții să-și găsească adevărata lor vocație, să se unească

[51] *Scara* XV, 28.

în Hristos cu energiile divine, să devină mijloc de comunicare de la persoană la persoană. În această perspectivă, asceza nu este o luptă voluntaristă care se duce cu înverşunare la suprafaţa vieţii, făcând astfel mai periculoase insuficienţele combătute. Ea este un efort pentru a primi harul, pentru a respira mai profund Duhul dătător de viaţă. Totul pleacă din centru, din „inima-suflet" reunite, care se umple de lumină: asceza înseamnă a fi atent la această lumină pentru ca ea să pătrundă treptat în existenţa noastră. Şi harul poartă în sine efortul necesar pentru a se deschide către har: asceza este divino-umană, Dumnezeu dăruieşte omului propria Lui forţă.

În mod necesar, asceza îmbracă un aspect trupesc, fără de care corpul nu ar putea cunoaşte viaţa divină. Cunoaşterea de Dumnezeu, în sens biblic, este o cunoaştere nupţială care pune în joc sufletul şi trupul. Asceza este realizarea umilinţei căci „scarea Împărăţiei este ascunsă în tine însuţi"[52].

Marele Canon şi toate textele din Triod insistă cu precădere asupra postului – căci sunt texte pentru perioada Postului –, dar conferă acestui cuvânt un sens foarte general.

După Sfinţii Părinţi, şi această temă a intrat în cultul liturgic începând cu Roman Melodul[53], Adam a primit în Rai poruncă să postească: trebuia să-şi stăpânească pornirile astfel încât relaţia sa cu

[52] Sfântul Isaac Sirul, *Traités mystiques.*

[53] Vezi Imnul lui Adam şi al Evei, în Rom. I, SC 99, p. 71-93.

Creatorul să devină conştientă şi plenară şi, în acelaşi timp, să vadă lumea nu ca pe o pradă, ci ca pe o Euharistie. În această perspectivă, prima rătăcire apare ca o atitudine de acaparare: omul „mănâncă" fructul, consumă lumea în loc să o transfigureze. În schimb, al doilea Adam, după botez, a postit patruzeci de zile în pustiu. *Şi era împreună cu fiarele şi îngerii îi slujeau* (*Marcu* 1, 13); omenescul din Hristos trăia atunci „cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu" (*Matei* 4, 4); lumea în jurul lui devenea cuvânt, pământul şi lumile îngereşti comunicau între ele, fiarele îl însoţeau pe noul Adam, pe noul Orfeu care răspândea o pace paradisiacă. Postul a însemnat pentru Hristos triumful asupra ispitelor majore: ispita de a reduce poftele numai la sfera materială (trasformarea pietrelor în pâini), ispita miracolului magic, care fascinează (saltul din vârful templului), ispita de a „face să reuşească", prin atotputernicia pământească, o istorie şi o omenire rupte de mister (prin acceptarea pactului cu Diavolul, cel ce trezeşte pasiuni colective care cuprind „toate împărăţiile lumii" – *Matei* 4, 1-11).

Cântarea a 9-a evocă două din aceste ispite: aceea a pietrelor prefăcute în pâine şi aceea a atotputerniciei pământeşti. Cântarea aceasta cheamă sufletul să se unească cu Hristos prin priveghere, prin post şi rugăciune (C 9, c 3, t 8 şi 9).

Postul este deci pentru noi, aşa cum a fost pentru Iisus, legat de marea ispită a vremurilor de pe urmă, de marea tentaţie precreştină, antihristică, din „zilele când mirele va fi luat de la ei" (*Matei* 9, 14-

15). Postul este timpul în care-l aşteptăm pe Mire. Cel care posteşte se îmbracă în Hristos cel umilit pentru ca să se poată îmbrăca mai conştient în Hristos din slavă, când va veni bucuria împărtăşaniei pascale, care anticipează transfigurarea ultimă. Iar această bucuria se revarsă asupra postului: astfel „darul postului a strălucit" (miercurea din a 2-a săptămână). Omul hrănit „cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu" regăseşte datorită postului o hrană asemănătoare cu cea a lui Adam în Rai (săptămâna întâi marţi, seara, a treia stihire). Modificând relaţia omului cu Dumnezeu, postul transformă relaţia sufletului cu trupul, a umanităţii cu cosmosul. Creaţia este percepută nu ca o înlănţuire orizontală de cauze şi efecte, în care omul îşi afirmă puterea de a stăpâni; ea este înţeleasă pe verticală, în rădăcinile sale sofianice, în sensul *sofiei*, al înţelepciunii create, acel punct de transparenţă din miezul lucrurilor, în care omul trebuie să facă să tâşnească lumina Înţelepciunii divine. A renunţa la carne, înseamnă a întrerupe legătură de moarte dintre om şi lume, înseamnă a regăsi posibilitatea unei apropieri cu fiinţele şi lucrurile, deci însemnă a face posibilă contemplarea naturii (*physikê théôria*) drept cuvânt şi mireasmă dumnezeiască (căci trebuie să avem o mireasmă plăcută când postim, spune Evanghelia). Astfel înţeleasă, contemplarea naturii este fermecătoare descifrare a *logoï*-lor, este primul mod în care Dumnezeu ni se descoperă.

Renunţarea la hrana din carnea animalelor cu sânge cald, ne aminteşte adevărata noastră vocaţie,

care este aceea de a da viaţă pământului. „A omorî fiinţele vii şi mai ales pe acelea a căror viaţă atinge cel mai înalt grad de forţă şi de tensiune – ca în cazul animalelor cu sânge cald – contrastează puternic cu această vocaţie”[54]. Deci postul tinde „să restabilească armonia relaţiilor noastre cu natura exterioară”[55]. Iată, deci, cum Soloviov rezumă sensul postului: „nu-ţi hrăni senzualitatea; pune capăt acestor crime şi sinucideri la care conduce inevitabil căutarea plăcerilor trupeşti; curăţă şi înnoieşte propriu-ţi trup ca să te pregăteşti pentru preschimbarea trupului universal”[56].

Prin post, omul depăşeşte parţial dialectica plăcere – durere, foame – săturare, el eliberează dorinţa închisă în această lume, pentru a o transforma în dorinţă de Dumnezeu. „Postul aduce omul în starea de a trăi în propria sa fiinţă foamea profundă de întreaga creaţie, foamea [...] pe care numai Duhul o poate potoli. Căci Duhul este cel care dă mereu forţă şi finalitate postului şi rugăciunii, el care le împlineşte cu prisosinţă, dincolo de orice nevoie şi de orice dorinţă”[57]. Adesea în textele Triodului, Duhul Sfânt este acela care invită la sărbătoarea para-

[54] Vladimir Soloviov, *Temeliile spirituale ale vieţii*, Tournai, 1931, p. 88.
[55] *Ibid.*
[56] *Ibid.*
[57] André Louf, *Doamne învaţă-ne să ne rugăm*, Bruxelles, 1972, p. 138.

doxală a Postului, al cărui tainic caracter pascal este subliniat cu precădere de către imnografi.

De aceea, abținerea de la hrană nu înseamnă nimic dacă nu este de fapt un aspect al „postului duhovnicesc". Trebuie „să postim de patimile mâniei" (lunea din a doua săptămînă, C 9) să postim „de tot păcatul" (sâmbăta din a doua săptămână, C 6, c 1, a Născătoarei), „să postim de toată patima" (Duminica lăsatului de brânză). Postul duhovnicesc, spune Vladimir Soloviov, constă în a se abține de la puterea şi slava omenească. „Legea acestui post poate fi formulată în felul următor: nu căuta puterea [...]; dacă eşti chemat la aceasta, nu fă altceva decât slujeşte; dacă ţi se întâmplă să poţi ieşi în evidenţă fără folos pentru aproapele tău, sau dacă postul este o ocazie să-ţi arăţi superioritatea şi forţa, abţine-te: nu-ţi hrăni amorul propriu"[58]. Soloviov precizează că există de asemenea un „post al minţii" care constă în a se abține de la speculaţii zadarnice, de la cunoştinţe care se multiplică prin ele însele şi sunt „fără folos pentru aproapele şi pentru opera lui Dumnezeu"[59]. Astfel, el nu face decât să sublinieze notaţiile Sfântului Ioan Scărarul privitoare la demonul „iubirii de putere" (*filarchia*) şi la acela al cugetărilor fără rost (*polylogia*)[60]. Acest „post" al voinţei de putere şi al raţionamentelor prea subtile este limpede cerut prin rugăciunea Sfântului Efrem

[58] *Op. cit.*, p. 86.
[59] *Op. cit.*, p. 86-87.
[60] *Scara*, Cuvântul XXVI.

Sirul, a cărei recitare însoţeşte citirea Marelui Canon: „Doamne şi Stăpînul vieţii mele, duhul [...] iubirii de stăpânire şi al grăirii în deşert, depărtează-l de la mine." Spiritul de dominare, *filarchia* a constituit obiectul celei de-a treia ispitiri a lui Hristos, şi ultima, după care demonul se retrage, „sfârşind toată ispita" (*Luca* 4, 13). Iubirea de stăpânire, orgoliul, reprezintă „maica patimilor". Sfântul Grigorie de Nyssa spune că Satana „era bolnav de orgoliu, principiu şi fundament al decăderii şi astfel maica tuturor viciilor"[61]. Eul umplut de neant distruge şi îi transformă în sclavi pe ceilalţi, îi face să graviteze în jurul propriului său gol. Aceasta este auto-îndumnezeirea nimicului.

„Grăirea în deşert" (*argologia*) corespunde avertismentului lui Iisus: „Vă spun că pentru orice cuvânt deşert, pe care-l vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecăţii. Căci din cuvintele tale vei fi găsit drept şi din cuvintele tale vei fi osândit" (*Matei*, 12, 36-37). „Grăirea în deşert" desemnează orice cuvânt rostit cu gravitate, dar care nu angajează viaţa, care nu vine din inimă; orice exerciţiu al gândirii şi al imaginaţiei care nesocoteşte forţele unificatoare ale iubirii; orice folosire a limbajului care face din acesta un simplu instrument al puterii şi al profitului, aşa cum se întâmplă atât de frecvent în epoca noastră de propagandă şi de publicitate. Duhul Sfânt este „Duhul adevărului", cum se spune în rugăciunea cu care începe liturghia

[61] *Catehismul credinţei*, 23, Paris, 1978, p. 66.

bizantină. Vorbitul fără rost, cuvintele mincinoase ce au drept scop dominația, manipularea, uciderea, sunt, deci, păcat împotriva Duhului.

Renunțării la voința de putere și vanitate, „postului minții", trebuie să i se adauge abținerea de la impresii, renunțarea la zgomotele și imaginile care nu încetează să ne asalteze în civilizația audio-vizualului. Trebuie să ne impunem clipe de liniște și de singurătate, pentru a asculta cuvântul lui Dumnezeu care fecundează și unește inteligența omenească, în prezența icoanelor care ne fac „să postim cu ochii".

În concluzie, din primele secole ale creștinismului, postul își găsește întregul sens în iubirea aproapelui, în milostenie. Iar a face milostenie în Biserica veche nu era un dar neglijabil, ci însemna a împărți cu adevărat și avea valoare sacramentală, devenind astfel o prelungire a împărtășaniei. În *Evanghelia după Ioan*, relatarea Cinei celei de taină este, în mod semnificativ, înlocuită cu aceea a spălatului picioarelor (*Ioan*, 13, 1-5). Iar în Judecata de apoi relatată de Sfântul Matei, cel înfometat, cel străin, cel bolnav sau prizonier constituie o prezență sacramentală a lui Iisus (*Matei*, 25, 31-46), „De aceea, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, cel ce vrea să se asemene cu Dumnezeu, trebuie să imite milostivirea Sa. Iisus Hristos nu spune: dacă vreți să vă asemănați cu Dumnezeu, loviți-vă trupul, schingiuiți-vă, purificați inima voastră, înălțați spre El duhul vostru prin rugăciune: aceste virtuți, oricât de necesare ar fi pentru mântuire, nu reflectă deloc, în

cele din urmă, caracterul şi esenţa lui Dumnezeu. Dar, bunătatea, compasiunea, milostivirea şi iubirea, iată, împreună atât natura lui Dumnezeu cât şi lucrarea sa"[62]. „Dumnezeu, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, ne-a dăruit pe Fiul Său: *a se înveşmânta cu milostenia* înseamnă a fi milostiv precum Tatăl, înseamnă a continua milostivirea Sa"[63]. „Cel sărac este un alt Hristos. Cel ce dă de mâncare unui sărac, dă de mâncare lui Hristos, devine *acela care-l hrăneşte pe Mântuitorul său*"[64]. De altfel, Sfântul Ioan Gură de Aur nu separă în nici un fel întrajutorarea de vastele reforme care ar face să pătrundă în societate ceva din spiritul de milostivire care însufleţea prima comunitate creştină din Ierusalim. El imaginează astfel o cale indirectă pentru a aboli mizeria la Constantinopol[65]. El pune accent pe necesitatea unei apropriere de care toţi să aibă parte: „pământul era un bun comun"[66]. În această perspectivă, el amplifică rolul social al Bisericii şi înmulţeşte numărul spitalelor. Cum să nu reluăm pentru Occidentul de astăzi această dojană ironică şi teribilă: „Câinii voştri sunt hrăniţi cu grijă, iar voi lăsaţi să moară de foame nu un om, ci pe Iisus Hristos însuşi!"[67].

---

[62] *Omilia 40 la Evanghelia după Ioan.*
[63] *Omilia 14, 9, la Epistola către Romani.*
[64] *Omilia 15, 6 la Epistola către Romani.*
[65] *Omilia 11, la Faptele Apostolilor.*
[66] *Omilia 12, la Timotei 1.*
[67] *Despre Psamul 48.*

Regăsim această perspectivă limpede formulată în textele Triodului: „Să-l hrănim prin cei săraci pe Cel care ne hrăneşte cu propriul Său Trup. Să ne îmbrăcăm pre noi înşine (îmbrăcându-i pe cei săraci) întru Cel ce se îmbracă cu lumina ca şi cu o haină" (În Joia Stâlpărilor, la Utrenie). „Că nimic nu mântuieşte sufletul, precum darea la cei săraci; că milostenia unită cu postul, scapă pre om din moarte" (Joia din a doua săptămână a Sfântului Post). Şi iată accentele marilor profeţi iudei: „Postind fraţilor trupeşte, să postim şi duhovniceşte. Să dezlegăm toată legătura nedreptăţii. Să rupem încurcăturile tocmelilor silnice. Tot înscrisul nedrept să-l spargem. Să dăm flămânzilor pâine şi pe săracii cei fără case să-i aducem în casele noastre; ca să luăm de la Hristos Dumnezeu mare milă" (Miercuri seara în Săptămâna dintâi, Stihira zilei).

Aceste teme sunt tratate discret, dar cu multă limpezime în Marele Canon, care de fapt este consacrat cu precădere vieţii interioare. O existenţă *iubitoare de cele materiale şi iubitoare de averi* este denunţată cu asprime (C 2, c 1, t 17). Dumnezeu este cel ce face dreptate orfanului şi celui smerit şi celui sărac (C 2, c 2, t 10). Trebuie să imităm ospitalitatea văduvei din Sarepta (C 7, t 15) şi aceea a Sunamitencei (C 8, c 3, t 5). *Iar tu, o suflete al meu, n-ai adus în casa ta nici străin, nici călător. Pentru aceasta tu vei fi lepădat afară din cămară, tânguindu-te* (ibid.). Căci tocmai Mirele are chipul străinului şi al călătorului.

Postului hrănit de rugăciune, Marele Canon îi adaugă privegherea iluminată de rugăciune. *Dis-de-dimineaţă, Iubitorule de oameni, mă rog luminează-mă* (C 5, Irmos).

Lui Iisus îi plăcea să se roage noaptea, în singurătate. „Privegheaţi şi vă rugaţi" spune el ucenicilor Săi (*Matei* 26, 41). De la începuturile Bisericii, creştinii au practicat privegherea, atât în comun, în liturghie cât şi în asceza personală. „Vegheaţi, dar, că nu ştiţi când va veni stăpânul casei: sau seara, sau la miezul nopţii, sau la cântatul cocoşilor, sau dimineaţa (Momente care au fixat rugăciunea de noapte a călugărilor). Ca nu cumva venind fără veste, să vă afle pe voi dormind. Iar ceea ce vă zic vouă, zic tuturor: Privegheaţi" (*Marcu* 13, 35-37). Iisus va veni pe neaşteptate, ca un fur, în vreme de noapte (*Matei* 22, 44). Privegherea este, deci, aşteptarea Mirelui după parabola celor zece fecioare pe care Marele Canon o evocă în mai multe rânduri şi care apare cu atâta forţă la începutul Săptămânii Mari. „Iată Mirele vine în miezul nopţii şi fericită este sluga pe care o va afla priveghind; iară nevrednic este cel pe care îl va afla lenevindu-se. Vezi dar, suflete al meu, cu somnul să nu te îngreuiezi, ca să nu te dai morţii şi afară de împărăţie să te încui; ci te deşteaptă strigând: Sfânt, Sfânt, Sfânt eşti Dumnezeul nostru; pentru rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi (Troparul din Sfânta şi Marea zi de Luni, la Utrenie). Somnul simbolizează o stare sufletească de nesimţire, de inconştienţă, de „uitare". Priveghind, rămâ-

nem treji pentru a simți prezența Celui „care era, care este și care va veni" (*Apocalipsa* 1, 8). Privegherea, în sens concret, este mărturie pentru faptul că oricât de apăsător și de obscur ar fi timpul, el este de acum permeabil pentru eternitate. În adâncul întunericului, privegherea actualizează lumina Paștilor. Privegherea este deci o atitudine pascală și tocmai prin aceasta, o atitudine escatologică. Ea anticipează acum lumina celei de-a opta zi, deja prezentă în Euharistie. Prin ea „Luceafărul va răsări în inimile voastre" (I *Petru* 1, 19). Îngerii sunt numiți, în limbile semitice, „veghetori". Călugării, mai ales, participă la această funcție îngerească, ei iau asupra lor și mistuie în chip tainic, întregul somn spiritual al lumii. „Nepticul" (*nepsis* înseamnă trezire, vigilență) practică „paza inimii": îndepărtează noaptea pasiunilor, a fantasmelor, a banalității aproape somnambulice, pentru a lăsa soarele hristic al inimii, adevărat „soare în miez de noapte", să atingă și să ilumineze conștiința.

Suflete al meu, suflete al meu, scoală! Pentru ce dormi? Sfârșitul se apropie și vei să te tulburi. Deșteaptă-te dar, ca să se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu, Cel ce este pretutindeni și toate le plinește" (C 6, Condac).

Capitolul VIII:
Lacrimile

„Dumnezeu mângâie în chip neştiut pe cei zdrobiţi cu inima" spune Sfântul Ioan Scărarul[68]. În Marele Canon, sufletul care se pocăieşte nu încetează să ceară, implorând, darul lacrimilor, acest *penthos* pe care franceza clasică şi eclesială îl traducea prin cuvântul „căinţă", astăzi aproape de neînţeles sau sursă de contrasens. *Penthos*-ul este pocăinţa, inima împietrită care se frânge, venirea unei afecţiuni ontologice. Ceea ce face să crape piatra din inimă, este „amintirea morţii", când moartea este resimţită ca o stare spirituală, în care umanitatea este afundată cu complicitatea mea. Se află aici o recapitulare a „teologiei căderii" trăită mai ales în monahism, şi nu numai, în Orientul creştin: „doliu" neîncetat purtat de aceşti oameni îmbrăcaţi în negru, cântec de exil „pe malurile râurilor Babilonului", cântec de nostalgie al lui Adam după alungarea din Rai. „Plângând Adam striga către Dumnezeu: *Sufletul meu tânjeşte după Tine, Doamne, şi Te caută plângând. Vezi întristarea mea [...] Nu pot să te uit [...] Privirea ta paşnică şi blândă a cucerit sufletul meu. Sufletul meu era plin de bucurie în Raiul în*

[68] *Scara* VII, 50.

care am văzut faţa Ta"[69]. Omul – şi aici este deja un rod al harului – descoperă într-adevăr ceea ce a pierdut; el resimte această pierdere ca pe nostalgia întregii omeniri şi, în acelaşi timp, ca pe propria sa nostalgie. Dumnezeu nu cere de la om nici virtuţi nici merite, ci această „memorie" a morţii şi a Raiului, nedespărţite, această chemare din străfundul abisului. Numeroase sunt în marele Canon verbele ce exprimă plângerea şi implorarea. Dar rugăciunea repetată fără încetare, cu o tristeţe atât de covârşitoare: „Miluieşte-mă pe mine, Doamne Dumnezeule, miluieşte-mă pe mine", ajunge pentru a crea această atmosferă de doliu. Notăm în treacăt că repetarea lui „Doamne miluieşte" (*Kyrie eleison*) trebuie practicată în rugăciunea „monologică[70]„ înainte de a putea trece la invocarea Numelui lui Iisus).

Lacrimile ne introduc în misterul Agoniei, în grădina Ghetsimani, în taina Crucii, căci „izvorul lacrimilor" curge din coasta străpunsă a Domnului. Prin lacrimi răsună geamătul Duhului Sfânt, este Duhul care plânge domol în om. *Lacrimi din ochii mei, Mântuitorule, şi suspinuri din adânc curat aduc Ţie, strigând inima mea* (C 6, c 1, t 1). Lacrimile sting arsura zadarnică a patimilor: *Ca să stingi văpaia patimilor, ai izvorât pururea pâraie de la-*

[69] *Stareţul Siluan*, de Arhimandritul Sofronie, *op. cit.*, p. 262.

[70] Rugăciune alcătuită „dintr-un singur cuvânt", dintr-o singură formulă scurtă, în cele din urmă dintr-un singur Nume, acela al lui Iisus.

crimi, Marie (este vorba despre Sfânta Maria Egipteanca), *arzându-ţi sufletul. Al căror har dă-mi-l şi mie* (C 6, c 1, t 16).

Treptat, „amintirea morţii" devine „amintirea lui Dumnezeu", amintirea Domnului care coboară în iad pentru a ne elibera. Atunci lacrimile de mâhnire pentru propriul meu păcat, pentru tristeţea şi angoasa condiţiei omului, aşa cum Iisus le recapitulează în Patimile Sale, se transformă în lacrimi de recunoştinţă, de uimire şi de bucurie: căci Hristos şi totul în El, chiar şi grădina Ghetsimani, duce spre bucuria Învierii. Lacrimile „ascetice" se transformă în lacrimi „duhovniceşti". Nostalgia, ba chiar disperarea inimii înfrânte, ne fac să ajungem la dumnezeiasca milostivire, dacă nu cădem în capcana urii faţă de noi înşine, a urii faţă de fiinţă, ci la picioarele celui Răstignit. Ne amintim în *Crimă şi pedeapsă* monologul infamului Marmeladov, viziunea lui ameţitoare şi sublimă a lui Hristos care întinde braţele beţivilor şi desfrânaţilor, celor care „nu sunt niciodată consideraţi demni" de o astfel de primire. „Iar noi vom cădea la picioarele Lui [...] şi vom izbucni în plâns."

De aceea lacrimile cele mai plăcute Sfântului Andrei Criteanul sunt cele ale femeii păcătoase în care pocăinţa şi iubirea sunt nedespărţite. *Lacrimile desfrânatei, Îndurate, şi eu le vărs înaintea Ta* (C 2, c 1, t 5). Sfântul Andrei identifică lacrimile cu mirul pe care femeia l-a vărsat pe capul lui Hristos: *Alabastru cu lacrimi turnând pe capul Tău, Mântuitorule, ca nişte mir, strig ca păcătoasa care ce-*

rea milă; rugăciune aduc şi cer să iau iertare (C 8, c 3, t 17). Mirul, aşa cum Iisus l-a remarcat, evocă mormântul dar şi învierea: de aceea Triodul celebrează „lumina dumnezeiască a *penthos*-ului"[71] care străluceşte pe chipul celui ce se află pe calea pocăinţei (Duminica din cea de-a treia săptămână). De aceea şi părinţii duhovniceşti ortodocşi utilizează de asemenea, întotdeauna, privitor la lacrimi, expresii antinomice. Sfântul Ioan Scărarul vorbeşte „despre plânsul de bucurie-făcător"[72], despre „fericita întristare bucuroasă a străpungerii cuvioase"[73]. El arată cum lacrimile sunt în cele din urmă pătrunse de lumina surâsului, cum ele înveselesc inima (iar pentru un creştin sărbătoarea aminteşte mereu de Paşti, „sărbătoarea sărbătorilor"): „Cel ce a îmbrăcat plânsul fericit şi plin de har ca pe o haină de nuntă, a cunoscut râsul duhovnicesc al sufletului"[74]. „Cel ce călătoreşte în plânsul neîncetat după Dumnezeu, nu încetează a prăznui în fiecare zi"[75]. Ceea ce se cere sărmanului chemat să participe la ospăţul de nuntă, este plânsul cu lacrimi de recunoştinţă, căci numai lacrimile pot constitui „veşmântul său de ospăţ".

Apa lacrimilor este aceeaşi cu apa botezului. Lacrimile fac din nou lucrător harul botezului. „Acest izvor de lacrimi care ţâşneşte după botez este

[71] A pocăinţei.
[72] *Scara*, titlul Cuvântului VII.
[73] *Scara* VII, 11.
[74] *Scara* VII, 41.
[75] *Scara* VII, 38.

mai mare decât botezul însuşi"[76]. Lacrimile sunt acelea ce fac să strălucească din nou haina de lumină pe care omul o pierde în clipa căderii în păcat, pe care o regăşeşte prin botez şi pe care o murdăreşte după aceea: „Pentru că primim botezul în copilărie, îl murdărim mai apoi; dar cu ajutorul lacrimilor îl reînnoim în curăţenia sa originară"[77]. Marele Canon insistă asupra acestei dimensiuni sacramentale a lacrimilor: *Cu lut mi-am amestecat gândul, eu ticălosul. Spală-mă, Stăpâne, în baia lacrimilor mele, mă rog Ţie, albă ca zăpada făcând haina trupului meu* (C 5, t 14) – întoarcere la lumina strălucitoare a botezului.

Lacrimile „înmoaie" inima, desfac încet nodurile păcatului, readuc fiinţa profundă la starea apei botezului, a apelor peste care „se purta Duhul lui Dumnezeu" (*Facerea* 1, 2) – reluare a lutului adamic printr-un fel de remodelare în Hristos. *Siloam să-mi fie mie lacrimile mele, Stăpâne Doamne, ca să-mi spăl şi eu luminile sufletului şi să Te văd cu gândul pe Tine, Lumina cea mai înainte de veci* (C 5, t 21). Pentru a-l vindeca pe orb, Iisus i-a uns ochii cu un lut pe care l-a preparat amestecând saliva sa cu pământ (*Ioan* 9, 7). Apoi l-a trimis să se spele în scăldătoarea Siloamului, şi orbul s-a întors văzând. Pământul amestecat cu salivă, ca în atâtea cosmogonii arhaice – am putea spune prefigurări – trimite la lutul originar pe care Creatorul îl însufle-

[76] *Scara* VII, 8.
[77] *Ibid.*

ţeşte, printr-o singură „suflare de viaţă". Absenţa vederii în Marele Canon înseamnă orbire spirituală, neputinţă de a simţi misterul. Lacrimile deschid ochiul inimii care va putea de acum înainte să contempleze lumina divină, „lumina veşnică".

Sfântul Andrei aseamănă lacrimile cu ungerea regilor, pentru a aminti că ungerea cu Sfântul Mir face din cel botezat un rege, un preot, un profet. *Ales fiind David rege, ca un rege s-a uns din corn cu dumnezeiescul mir. Deci şi tu suflete al meu, de pofteşti împărăţia cea de sus, în loc de mir, unge-te cu lacrimi* (C 6, Fericirile, t 13). Stare regală admirabil stilizată de către Ioan Scărarul: „Fă-te ca un împărat peste inima ta, şezând înalt întru smerenie şi poruncind râsului: Mergi şi merge, şi plânsului celui dulce: Vino şi vine şi robului şi tiranului nostru trup: Fă aceasta şi face"[78].

Astfel omul este cuprins de o imensă *umilinţă*[79] (C 2, c 1, t 25), o tandreţe a întregii fiinţe, „tandreţea dumnezeiască a inimii"[80]. Este harisma „afecţiunii" care ne face să-l primim pe celălalt ca pe o revelaţie, care îl face pe celălalt să presimtă imensa tandreţe a lui Dumnezeu. E tandreţea, a cărei imagine omenească este, prin excelenţă, Maica Domnului, *nădejdea şi folosirea celor ce te caută pe tine* (C 1, N), *limanul celor înviforaţi* (C 2, c 2, N). *Ca*

[78] *Scara* VII, 40.

[79] *blîndeţe duhovnicească* – în traducerea Canonului făcută de Olivier Clément.

[80] Hesychius de Batos, *A Théodule,* CXIII, *Philocalie grecque*, t. I, p. 158.

una ce ai născut bucuria, dă-mi plângere prin care să pot afla mângâiere, dumnezeiască stăpână, în ziua ce va să fie (C 9, c 1, N).

Capitolul IX:
Încercarea de a trăi

Marele Canon pune accentul pe pocăință. Dar am văzut în mai multe rânduri că pocăința ne face deja să ne îmbrăcăm în Hristos, ne face receptivi la misterul pascal, ne poartă către o viață reînnoită. Hristos coboară în infern şi ne face părtaşi la Învierea Sa.

Această înviere, anticipată deja pe pământ, este în acelaşi timp personală şi ontologică. Comuniunea noastră cu Hristos ne integrează în umanitatea sa preamărită după Înviere. În Hristos, imaginea dumnezeiască după care suntem făcuți şi care ne atrage cu forță, este restaurată în frumusețea ei originară, ea devine în noi chemarea la o asemănare care va deveni participare. Viața, la nivelul ei cel mai înalt de intensitate, ni se comunică prin „tainele" Bisericii, prin Biserica înțeleasă ca mister al Celui înviat: şi această viață se identifică cu *harul Duhului*, cu *Lumina cea neapusă* a Împărăției (C 8, c 3, t 21). Este Pământul Făgăduinței, Pământul celor Vii pe care sufletul va trebui să-l ia în stăpânire după lungul exod al pocăinței, atunci când *săvârşind virtuți cu osârdie*, va putea să vadă *Învierea*

cea slăvită a lui Hristos Dumnezeu, slavă şi laudă aducând (C 3, Podobie, 2). *Cercetează, suflete, şi iscodeşte ca Isus, fiul lui Navi, ce fel este pământul făgăduinţei şi locuieşte în el cu bună legiuire (C 6, t 10).* Apostolii au plantat via *Celui cu adevărat iubit, vie s-au făcut lui Hristos* şi *au izvorât în lume vinul Duhului* (C 4, c 2, t 3) şi din clipa aceea, *cu ploile duhului* au *adăpat toată lumea, alungând seceta mulţimii zeilor* (C4, c 1, t 3).

1. *Virtuţile*

Harul, primit în asceză, îl readuce treptat pe om în starea de integralitate. Astfel se stabileşte starea de *sofrosune*[81], pe care rugăciunea Sfântului Efrem o cere, în contrast cu lenea şi agitaţia. Inima deschisă luminii necreate îl integrează progresiv pe om cu toată făptura lui. Nu numai mintea „se coboară" – „unirea minţii şi a inimii" este demersul fundamentul al căii isihaste –, ci şi forţa profundă a vieţii se transformă în inimă. Căci trupul de asemenea trebuie „să se alipească" de Dumnezeu „prin însăşi puterea dorinţei", spune Sfântul Grigorie Palama. Transfigurat, „trupul celor care îşi înalţă sufletul către Dumnezeu şi îşi aşează sufletul în dragostea Sa, se face părtaş la zborul sufletului şi se uneşte cu

[81] „Castitate"; Paul Evdokimov aminteşte că „în greacă, „castitate" are sensul de integritate şi integrare, putinţa însăşi de a unifica" (*Taina iubirii*, Edit. Christiana, Bucureşti 1999, p. 41). În I *Timotei* 2, 15 σωφροσυνη s-a tradus „înţelepciune".

el în comuniunea dumnezeiască." Dorința este readusă astfel la starea sa dintru început[82]. *Cu neasemănată dragoste, preafericită, dorind să te închini lemnului Crucii, te-ai învrednicit de dorire* spune canonul Sfintei Maria Egipteanca (C 5, t 22).

Astfel, virtuțile apar totodată ca opusul patimilor și ca transformare creatoare, „după firea lucrurilor", a energiei vitale pe care patimle le confiscă. Elanul naturii, deviat pe căile „deosebirilor", trezește patimile. Același elan, conținut în mișcarea asemănării, în integrarea lui *sofrosune,* se exprimă în virtuți. „Virtuțile aparțin în mod firesc sufletului, de când Dumnezeu l-a creat pe om. De aceea, imediat ce greșeala va fi părăsită, sufletul strălucește dintr-o dată de virtutea proprie naturii sale". Raționamentele prea subtile se transformă în înțelepciune, condamnarea răutăcioasă a aproapelui lasă loc dreptății, „mânia devine curaj". „Prin renunțarea la ceea ce este împotriva naturii, ceea ce este conform naturii nu poate să nu iasă la iveală, precum prin înlăturarea ruginii, iese la iveală strălucirea luminoasă proprie oțelului"[83].

De aceea Sfinții Părinți obișnuiesc să grupeze în cupluri simetrice viciile și virtuțile. „Trebuie vindecate contrariile prin contrarii", spune Sfântul Ioan Casian[84]. Sfântul Ioan Scărarul sugerează continu-

[82] *L'Apologie des saints hésychastes, Petit philocalie de la prière du coeur*, 2e éd. Paris, 1968, p. 207-207.

[83] Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Discuția cu Pyrrhus*, PG 91, 309 C-312 A.

[84] *Despre rânduielile chinoviilor ...*, XII, 8, 1.

ţitatea prin discontinuitate, adică metamorfoza: „iar dragostea trupurilor să-ţi fie chip al dragostei de Dumnezeu. Căci nimic nu ne împiedică să luăm pildele virtuţilor şi de la cele potrivnice"[85]. Asceza, de fapt, nu omoară trupul, ci transformă dorinţa. Avva Pimen, surprins de un alt singuratic în timp ce acorda puţină îngrijire trupului său, îi spune acestuia: „Noi n-am învăţat să ne omorâm trupul, ci să ne omorâm patimile"[86]. A omorî patimile, respectându-şi trupul, înseamnă a trasforma substanţa lor vitală, aşa încât ea să devină substanţa unui foc aprins de către iubirea divină: *Ca nişte cărbuni ai focului celui fără materie, ardeţi patimile mele cele împădurite, aprinzând întru mine acum dorul dragostei celei dumnezeieşti, Apostolilor* (C 8, c 1, t 1). Căci nimic nu poate exista fără să ia parte într-o oarecare măsură la Bine. „Chiar şi acela care îşi doreşte cea mai rea dintre vieţi, [...] prin însăşi dorinţa lui, este părtaş el însuşi la bine"[87].

Doar harul produce metamorfoza, realizează „apocalipsa dorinţei" pentru a relua titlul unei lucrări de Pierre Boutang. Orice virtute este deci divino-umană, ea manifestă şi prelungeşte Întruparea. Virtutea îl face pe om asemănător lui Hristos, în care divinitatea şi umanitatea se întrepătrund, astfel încât energiile dumnezeieşti să permită exprimarea de-

[85] *Scara* XXVI, 34.

[86] *Apophtegmes*, *op. cit.*, p. 256.

[87] Sfântul Dionisie Areopagitul, *Despre Numirile Dumnezeieşti*, Paris, 1943, p. 114.

plină a energiilor umane corespunzătoare. Potrivit Sfântului Maxim Mărturisitorul, esența tuturor virtuților este Hristos însuși și virtuțile sfinților continuă Întruparea Cuvântului în istorie și conturează treptat chipul lui Hristos care va să vină.[88]

Născute din credință și umilință, unificându-l treptat pe om, virtuțile culminează și se unesc în iubire. Canonul consacrat Mariei Egipteanca spune acestea: *Plecându-te dumnezeiștilor legi ale lui Hristos, la dânsul ai venit, lăsând pornirile desfătărilor cele neoprite, și toată virtutea, ca pe una singură, cu multă cucernicie ai săvârșit-o* (C 1, t 25). Această iubire se răspândește într-o oarecare măsură în iubirea aproapelui: după chipul Persoanelor Sfintei Treimi, toți oamenii în Hristos, sunt „de o ființă", „mădulare unii altora", radical diferiți, dar constituind de asemenea „un singur Om", într-o identitate ontologică absolută. „[...] ca să fie una, precum Noi una suntem" s-a rugat Iisus pentru cei ce cred în el, amintind unitatea lui cu Tatăl (*Ioan* 17, 22). Astfel se explică importanța slăvirii Sfintei Treimi cu care culminează fiecare cântare a Marelui Canon. Dumnezeu este *Treime neamestecată, [...], Fire fără început, Care ești lăudată în Treimea Fețelor, mântuiește-ne pe noi care ne închinăm stăpânirii Tale cu credință* (C 3); *Nedespărțită în ființă, neamestecată în Fețe, Dumnezeu Te cunosc pe Tine Dumnezeire, una în Treime* (C, 4); *lumini și lumină, și trei sfinte, și unul sfânt, este lău-*

[88] *Ambigua*, PG 91, 1081 D.

dată Treimea, Dumnezeu (C 7). Unitatea în Dumnezeu este atât de deplină, caracterul său personal atât de absolut, încât taina celuilalt se descoperă în El – Fiul – precum depăşirea infinită a oricărei opoziţii care ar pune în discuţie unitatea. Această depăşire nu înseamnă revenire la *Unul* nediferenţiat, ci plenitudine a iubirii – şi aceasta este taina Sfântului Duh: *Părinte, Cel ce eşti fără de început, Fiule, Cel împreună fără de început, Mângâietorule cel bun, Duhule cel drept, Născătorule al lui Dumnezeu-Cuvântul, Cuvinte al Tatălui celui fără început, Duhule cel viu şi făcător, Treime în Unime* (C 8). Or, Uni-Treimea este *Dumnezeu, lumină şi viaţă* (C 4, c 1, T[89]), este „viaţa vieţii mele". Duhul, *Dumnezeu în noi*, ne integrează în Hristos, *noi în Dumnezeu, Dumnezeu cu noi*, care ne duce la Tatăl, *Dumnezeu dincolo de toate*. În Duh, Dumnezeu devine suflarea noastră, în Hristos el se face fratele nostru, revelându-ne astfel tandreţea lui paternă. În Duh, prin Fiul, către Tatăl, suntem conduşi în însuşi Dumnezeu. Dar această mişcare de iubire nu ne absoarbe, ea ne redă apropierea şi diferenţa faţă de semenul nostru, ne permite să existăm într-o oarecare măsură în felul Sfântei Treimi, prin participarea la energiile ei. *Unime în trei ipostazuri, pe Tine Te lăudăm. [...] viaţă şi vieţi, împărăţiei celei fără de sfârşit* (C 9).

[89] A Treimii.

2. Asceză şi contemplaţie

Virtuţile formează scara „practicii" ascetice, a *praxis*-ului. Precum predecesorul său Ioan Scărarul, Andrei Criteanul reia simbolismul scării lui Iacov: *Scara lui Iacov o ştii, suflete al meu, care s-a arătat de la pământ spre cele cereşti; pentru ce n-ai avut treaptă tare, credinţa cea dreaptă?* (C 3, c 2, t 12). Aceasta scară nu este altceva decât Hristos, prin Care putem participa la Dumnezeire, Hristos cel Care ne deschide, prin Trupul Său sacramental, calea către Tatăl. Urcăm pe calea aceasta prin asceză şi contemplaţie, prin *praxis* şi *gnosis* sau *théôria* care se întrepătrund fără încetare: căci practica virtuţilor, am spus aceasta, este deja participare la energiile divine şi pocăinţa ne permite *să ne îmbrăcăm în Hristos.* Virtutea, în această perspectivă, are întotdeauna savoarea cunoaşterii prin iubire: ea este unire cu Hristos prin imitarea lui Hristos. *Scara pe care a văzut-o de mult marele între patriarhi, suflete al meu, este arătarea suirii celei de lucrare şi a înălţarii gândului* (C 4, c 3, t 6)[90]. Sufletul înnoindu-se, le va cunoaşte pe amândouă: *deci, de voieşti să vieţuieşti cu lucrarea şi cu cunoştinţa şi cu înălţarea gândului, înnoieşte-te* (ibidem). În aceeaşi perspectivă, Sfântul Andrei reia interpretarea alegorică, clasică la Sfinţii Părinţi, a celor două soţii ale

[90] În traducerea Canonului făcută de Olivier Clément: *Scara pe care a văzut-o de mult patriarhul este imaginea ascensiunii spirituale prin acţiune şi prin contemplaţie* (n. ed.).

lui Iacov: Lia şi Rahela; *prin Lia înţelege fapta, ca ceea ce a fost cu mulţi copii. Iar prin Rahela gândirea, cea mult ostenitoare* (C 4, c 3, t 8) Acelaşi simbolism poate fi descifrat în lupta lui Iacov cu îngerul: *Priveghează, o suflete al meu, şi te fă deosebit, ca cel mai mare între patriarhi; ca să dobândeşti fapta cu gândirea cea înaltă*[91] (C 4, c 3, t 8). Mai mult decât atât, conform unei alegorii care pare a fi împrumutată din tradiţia iudaică, sau iudeo-creştină, cei doisprezece patriarhi născuţi din Iacov, *ţi-au făcut ţie tainic, suflete al meu, scară spre suirea cea de faptă, pe fiii săi, ca pe nişte temeiuri şi trepte, ca nişte suişuri preaînţelepţeşte aşezându-i* (C 4, c 3, t 10). Dacă, la sfârşitul secolului IV, pentru Sfântul Grigorie de Nyssa, Moise urcând pe muntele Sinai este arhetipul contemplativului, dacă exemplul Maicii Domnului va deveni decisiv o dată cu renaşterea isihastă din secolele XIII şi XIV, atunci în secolul VIII, pe vechile pământuri biblice, acesta este fără îndoială Iacov. Iar dacă această ascensiune se face de fapt prin Hristos, nu este vorba aici despre o contradicţie, deoarece întreaga Biblie este deja o întrupare a Logosului (tipologia nu se reduce deci, la un simplu alegorism; este o descifrare hristică, sacramentală a Cuvântului lui Dumnezeu).

Ca o căprioară, păzeşte-ţi viaţa de curse, înălţându-ţi mintea cu aripi, cu fapta şi cu gândirea (C

[91] În traducerea lui Olivier Clément: *ca să uneşti asceza şi cunoaşterea* (n. ed.).

6, c 1, t 3). Cred că astăzi ar trebui să lărgim conceptul de „acțiune" dincolo de sensul său „tehnic" pentru a îngloba în el – dacă nu suntem călugări – întreaga noastră existență printre oameni, tot efortul nostru creator în societate și în cultură, și să arătăm că pretutindinea practicarea „virtuților" (în sensul divino-uman pe care l-am evocat) trebuie să aibă savoare de rugăciune, parfum de contemplație. „Dați mulțumire pentru toate"[92] spune apostolul (I *Tesaloniceni* 5, 18).

Acțiunea și contemplația permit treptat sufletului *să-L vadă pe Dumnezeu într-o întunecime luminoasă*[93]. De data aceasta, imaginea amintește de norul în care a pătruns Moise, ascuns în scobitura stâncii, pe muntele Sinai, când la văzut pe Dumnezeu „din spate": „Când va trece slava Mea, te voi ascunde în scobitura stâncii și voi pune mâna Mea peste tine până voi trece; Iar când voi ridica mâna Mea, tu vei vedea spatele Meu, iar fața Mea nu o vei vedea!" (*Ieșirea* 33, 22-23) Stânca este Hristos, comentează Sfinții Părinți. Acțiunea și cunoașterea duc la comuniune cu Hristos reînviat și, prin El, în El, acestea conduc la unirea dintru începuturi cu Tatăl „izvor de dumnezeire", dincolo de orice cunoaștere. Sfântul Grigorie din Nyssa – care a vorbit

[92] În varianta franceză a traducerii ecumenice, T.O.B.: „En toutes choses faites eucharistie". Euharistie, etimologic, înseamnă „aducere de mulțumire".

[93] În forma românească: *Să te faci minte văzătoare de Dumnezeu, să ajungi în norul cel neapus cu gândirea* (C4, c3, t 9).

îndelung despre întunecimea divină, de fapt întunecime luminoasă sau „transluminoasă" – numeşte aceasta „sentiment de prezenţă" (*Predica despre Cântarea Cântărilor*). Se poate spune de asemenea, cu Sfântul Grigorie Palama, că lumina este *necreată*, adică sursa ei este inaccesibilă. Caracterul necreat al luminii – sau dacă vrem, al întunericului – îl desemnează întotdeauna pe Dumnezeul care rămâne mereu inaccesibil; caracter participabil înseamnă că acest Dumnezeu „dincolo de Dumnezeu" se dăruieşte nouă pe de-a întregul. Imagine dinamică a eternităţii pe care o presimţim deja aici pe pământ, ritm de enstaz-extaz în care, cu cât Dumnezeu umple mai mult sufletul cu prezenţa Sa, cu atât mai mult sufletul Îl caută tocmai în tensiunea iubirii. Aceasta este *epectaza*[94] despre care vorbeşte Sfântul Grigorie de Nyssa şi pe care o regăsim la Ioan Scărarul: „Iubirea este izvorul focului. Cu cât ţâşneşte mai mult, cu atât îl arde mai tare pe cel însetat"[95]. Inima începe să ardă şi se aruncă în această întunecime luminoasă; într-o tradiţie iudaică la care pare să facă aluzie Marele Canon, ea se identifică cu carul de foc în care Ilie a fost purtat la cer: *Ilie cel ce a fost purtat în car, s-a suit în carul virtuţilor [...] deci la suirea aceasta cugetă, suflete al meu* (C 8, c 3, t 2). „Venind foc în inimă, spune Sfântul Ioan Scărarul, a înviat rugăciunea. Iar scu-

[94] În acest cuvânt, *epi* semnifică prezenţa, iar *ek*, tendinţa spre ceva.

[95] *Scara* XXX, 37.

lându-se aceasta şi înălţându-se la cer, s-a făcut coborârea focului în foişorul sufletului"[96]. Imaginea Coborârii Duhului Sfânt o completează aici pe aceea a carului de foc – coborâre profetică în lume, ce corespunde urcării mistice în Dumnezeu.

Patimile au fost învinse şi dinamismul lor vital a fost transformat prin har, omul spiritual ajunge la starea de *apateia* „odihnă" (C 5, t 23), „nepătimire cerească" (C 6, c 1, t 17) spune canonul consacrat Sfântei Maria Egipteanca. *Apateia* nu este indiferenţă stoică sau budistă, ci integrare a *patos*-ului uman[97] în *patos*-ul divin, căci fiinţa divină, spune Sfântul Grigorie din Nyssa, este dinamism de viaţă, plenitudine a *patos*-ului pur[98]. Dumnezeu este iubire şi viaţă, şi omul care se uneşte cu Dumnezeu devine fiinţă vie capabilă să iubească. Iar această iubire este libertate.

Efectul *apatei*-ei, astfel înţeleasă, este *parrêsia*, prietenia cu Dumnezeu, facultatea pe care o are inima purificată, conştiinţa liberă de a discuta cu Dumnezeu dincolo de orice temere servilă: *cel ce ai îndrăzneală către Domnul, Andrei cinstite*[99] (C 8, c 3, t 23).

Dimensiunea celebratoare a ascezei, a Postului Mare, se manifestă până aici. Ea este expresia a-

[96] *Scara* XXVIII, 47.

[97] *Pathos* înseamnă aici patimă, în sensul activ al unei iubiri pasionale.

[98] *Omilie la Cântarea Cântărilor*.

[99] În traducerea Canonului făcută de Olivier Clément: *tu te poţi adresa Domnului ca unei fiinţe apropiate* (n. ed.).

cestei libertăți iubitoare, semnul că, deși trăiește în lume, creștinul aparține deja Împărăției. Omul duhovnicesc postește, pentru că el se hrănește mai întâi cu Cuvântul și cu Sfânta Împărtășanie. El își reduce somnul, pentru că este locuitor al Noului Ierusalim, luminat de slava lui Dumnezeu (*Apocalipsa* 21, 23). Călugărul practică abstinența, căci el locuiește deja în Împărăția în care oamenii nu se mai căsătoresc în sensul trupesc al cuvântului. Călugărul, omul duhovnicesc, ne dezvăluie adevărul ultim nouă creștinilor, care nu avem alt principiu de viață decât Duhul lui Hristos.

3. *Transfigurarea vieții*

Unirea cu Dumnezeu – care este Viață și Iubire – în întunecimea luminoasă, ne comunică iubirea adevărată pentru ființe și pentru lucruri, face din noi marii celebranți, slijitori ai vieții. Nu trebuie să ne temem de momentele de „pleroforie", de plenitudine resimțită în însuși trupul nostru. Sfântul Maxim Mărturisitorul arată că Patimile lui Hristos ne eliberează de patimi, și că Învierea lui ne permite să trăim bucuria de a fi în chip nepătimaș (este una din temele majore ale *Centuriilor despre milostenie*). Sfântul Ioan Scărarul cheamă la „sârguința de a închide netrupescul în casa trupească"[100], până la a trăi cu recunoștință cea mai umilă senzație. Dansul respirației și al sângelui îl celebrează pe Dumnezeu – căci trebuie să-l celebrăm pe Domnul prin

[100] *Scara* XXVII, 5.

dansuri, spune psalmul –, răsuflarea noastră se uneşte cu Duhul care poartă lumile. Lipsa oricărei posesiuni permite adevărata bogăţie, inima purificată percepe *logoii*[101] lucrurilor, flacăra lor. Sub cenuşa păcatului, lumea în Hristos este un rug ce arde fără a se mistui şi omul sfinţit o percepe astfel ca pe o imensă teofanie. *În pustietăţi a locuit marele Moise. Vino dar, suflete de urmează vieţii lui, ca să te învredniceşti a vedea şi arătarea lui Dumnezeu cea din rug* (C 5, t 10). Toate lucrurile ne apar în frumuseţea lor tainică, ca şi cum noi le-am permite să aducă mulţumire şi să participe dincolo de lumea stricăciunii şi a morţii, la lumea ce va să vină, la „libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu" (*Romani* 8, 21-22). Sfântul Benoît a văzut într-o zi întreaga lume adunată ca o rază de soare, rază a luminii necreate, a spus Sfântul Grigorie Palama, comentând această viziune.[102]

Astfel, întregul cosmos este asumat „în chip euharistic" în persoana deschisă harului, conform definiţiei pe care o dă Sfântul Isaac Sirul „inimii milostive" care se roagă pentru toate fiinţele create, „chiar şi pentru şerpi"[103]. Din nou Adam dă nume vietăţilor. Marele Canon reia lauda cosmică a Cântării celor trei tineri în cuptorul de foc: *Pe Cel pe Care-l slăvesc oştile cereşti şi de El se cutremură*

[101] „Esenţa".

[102] Cf. Emmanuel Lanne, *L'interprétation palamite de la vision de saint Benoît.* Millénaire du Mont Athos, t. II, p. 21-47, Chevetogne, 1964).

[103] *Op. cit.*, p. 306.

heruvimii şi serafimii, toată suflarea şi zidirea lăudaţi-L (C 8, c 3, Irmos). Întreaga făptură se face ecou laudei omeneşti: *Ia aminte, Cerule, şi voi grăi; şi voi lăuda pe Hristos* (C 2, c 1, Irmos). *Ia aminte, Cerule, şi voi grăi, pământule, primeşti în urechi glasul celui ce se pocăieşte lui Dumnezeu şi-L laudă pe Dânsul* (C 2, c 1, t 1).

Chiar şi „îmbrăcămintea de piele" poate dobândi un sens spiritual, pentru că Iisus le-a îmbrăcat şi le-a iluminat pe munte. Sfântul Andrei aminteşte că Iisus a făcut prima sa minune în Cana, binecuvântând căsătoria şi, prin aceasta, a deschis o cale de transformare pentru suflet: *Nunta cinstită este şi patul neîntinat, că Hristos amândouă le-a binecuvântat mai înainte, ospătându-Se trupeşte, şi în Cana Galileii la nuntă apa în vin prefăcând, arătând întâia minune, ca tu să te prefaci, o suflete* (C 9, c 3, t 12). *Sofrosune* poate integra erosul în tandreţe; aici începe de asemenea transfigurarea lumii. Şi erosul în iubirea omenească nu se referă doar la „îmbrăcămintea de piele"; în el este conţinută şi nostalgia paradisului. Prin Cana, Adam şi Eva sunt mântuiţi, reveniţi la întâlnirea lor cea dintâi, uimiţi şi încântaţi unul la vederea celuilalt.

De asemenea, troparele intercalate în *Fericiri* celebrează *à propos* de Judecătorii din Israel, curajul, virtutea forţei şi a înţelepciunii în exerciţiul puterii, fie că aceasta este exersată de femei ori de bărbaţi: *Barac şi Ieftae, căpetenii de oaste, s-au ales judecătorii lui Israel, cu care împreună şi Debora cea cu minte bărbătească. Deci îmbărbă-*

tându-te, suflete, cu vitejiile acelora, întăreşte-te (C 6, Fericirile). Eroul, dacă se luptă pentru a-şi salva fraţii, poate fi un mărturisitor al harului, după modelul cavalerilor medievali care îşi dădeau viaţa pentru prietenii lor. Există deci o reînviere şi pentru eros, dacă acesta se pune în serviciul afecţiunii, şi pentru *thumos*, tensiunea vitală, dacă aceasta din urmă devine creatoare de dreptate, de ordine, de frumuseţe.

Cu toate acestea, tonul fundamental al Marelui Canon este monastic. El ne reaminteşte caracterul central, vital al monahismului în Biserică: maximalismul monastic anticipează noul Ierusalim, face manifestă prezenţa „printre noi" şi „în noi" a Împărăţiei ce va să vie. Este rugăciunea călugărilor şi cu precădere a pustnicilor precum Sfânta Maria Egipteanca; ea împiedică puterile întunericului să se pogoare asupra lumii; ea menţine deschisă, nu numai în chip sacramental ci şi existenţial, deschiderea veşnică făcută de cruce în opacitatea istoriei. În mai multe rânduri, canonul afirmă că Maria Egipteanca a fost un *înger în trup* (C 8, c 3, t 22). Această expresie desemnează mai întâi transfigurarea Sfintei până în dimensiunea ei corporală, devenită transparentă – ca şi aceea a îngerilor – şi victorioasă asupra trupului greoi. Pentru o întreagă parte din tradiţie, într-adevăr, îngerii nu sunt „fără de trup" (ei sunt „fără de trup" numai prin comparaţie cu „trupul nostru stricăcios"), ei însufleţesc o materialitate transparentă, pătrunsă de lumină. Şi Sfânta Maria Egipteanca pare să fi cunoscut o stare de

levitație. *Toate cetele îngereşti şi adunările omeneşti le-ai uimit cu viața ta cea minunată; ca cei fără de trup vieţuind şi firea covârşind; pentru care ca şi cum ai fi fost fără materie, te-ai suit cu picioarele pe apă, Marie, şi Iordanul ai trecut* (C 9, c 3, t 26).

Cu toate acestea, visul unei stări neîntrupate, asexuate, nu este sensul veritabil al monahismului creştin, ci erezia care l-a parazitat cu tenacitate. Marele Canon precizează dealtfel, că Sfânta Maria Egipteanca a fost un înger în trup, deci cu tot ceea ce presupune noțiunea de trup omenesc precar.

Se pare însă că alta este direcția în care trebuie căutată adevărata semnificație a vieții monastice ca şi „viață îngerească". Călugării se alătură conştient liturghiei cereşti, laudei îngereşti. Precum Avraam, ei au devenit „străini pe pământ": *De Avraam ai auzit suflete al meu, care şi-a lăsat oarecând pământul părinților şi s-a făcut străin. Urmează şi tu alegerii aceluia* (C 3, c 2, t 7). Condiția călugărului nu face aici decât să accentueze şi să pună în evidență starea creştinului de rând. Dacă suntem străini pe pământ, este pentru că cetatea noastră se află în ceruri (*Filipeni* 3, 20). „Căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie" (*Evrei* 13, 14). Botezul face din noi „cetățeni cereşti" – *apostoli ce sunteți bună adunare, păzitori ai lumii, cetățeni cereşti* (C 8, c 2, t 3). Călugărul care regăseşte conştient harul botezului devine un „reînviat" ; iar Dumnezeu, „împreună.cu El ne-a sculat şi împreună ne-a aşezat întru ceruri, în Hristos Iisus"

(*Efeseni* 2, 6). „Cetățean ceresc", călugărul este „concetățean" cu îngerii: „v-ați apropiat de muntele Sion și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc și de zeci de mii de îngeri, în adunare sărbătorească. Și de Biserica celor întâi născuți, care sunt scrișI în ceruri" (*Evrei* 12, 22-23). Călugărul încearcă să devină, precum îngerii, o ființă slujitoare. El merge pe pământul oamenilor, păcătos conștient, dar pentru el, în Hristos, cerul nu se închide, el înaintează în imensul cânt al Trisagionului[104]: *Și strig Ție cântarea cea mare, ce se cântă întreit întru cele de sus* (C 4, T). Împreună cu corurile îngerești el înalță cânt de laudă către Maica Domnului: *Cu adevărat, Născătoare de Dumnezeu te mărturisim pe tine, Fecioară curată, cei mântuiți prin tine, cu cetele cele fără de trupuri mărindu-te pe tine* (C 9, c 1, Irmos).

Marele Canon al Sfântului Andrei Criteanul, întregul Triod, ne cere să pornim pe calea slujirii monastice, a slujirii îngerești. În civilizația noastră de previziuni și programe, este indispensabil să avem acces la un alt spațiu, un tărâm de transparență și de frumusețe, acela al îngerilor care încununează fiecare lucru și fiecare ființă cu o rază de lumina din Înțelepciunea divină.

Neîndoielnic, pentru mulți dintre creștinii de astăzi și mai ales pentru ortodocșii din țările de Est, orizontul ultim al vieții creștine nu mai este mona-

[104] De trei ori sfânt, aluzie la viziunea profetului, relatată în cap. 6, versetul 3 al cărții lui Isaia.

hismul ci martiriul[105]. Dar tocmai în aceste țări apare un „monahism de tip laic", un „monahism interiorizat" care corespunde în mod riguros cu cele spuse de Iisus: „Nu Mă rog să-i iei din lume, ci să-i păzești pe ei de cel viclean" (*Ioan* 17, 15). În același timp, monahismul tradițional încetează să formeze o cetate de neprihăniți departe de lume, pentru a deveni ferment, mărturie, găzduire, în inima Bisericii, în inima lumii.

Marele Canon ne cheamă să pornim pe această cale de slujire nu pentru a fugi de lume, ci pentru a aduce focul în lume.

[105] Cartea a apărut, în ediția franceză, înainte de schimbările radicale ce au avut loc în Europa de Est în 1989 (n. ed.).

Canonul Sfântului Andrei Criteanul

Cântarea 1, glasul al 6-lea:

Irmosul:

Ajutor şi acoperitor s-a făcut mie spre mântuire. Acesta este Dumnezeul meu şi-L voi slăvi pe El; Dumnezeul părintelui meu şi-L voi înălţa pe El, căci cu slavă s-a preaslăvit[1] *(de două ori).*

Stih: Miluieşte-mă, Dumnezeule, miluieşte-mă.

1. De unde voi începe a plânge faptele vieţii mele celei ticăloase? Ce începere voi pune, Hristoase, acestei tânguiri de acum? Ci ca un milostiv, dă-mi iertare greşelilor.

2. Vino, ticăloase suflete împreună cu trupul tău, de te mărturiseşte la Ziditorul tuturor. Şi depărtează-te de acum de nebunia cea mai dinainte şi adu lui Dumnezeu lacrimi de pocăinţă.

3. Râvnind la neascultarea lui Adam, celui întâi zidit, m-am cunoscut pe mine dezbrăcat de Dumne-

[1] Toate aceste expresii sunt împrumutate din primele versete ale primei Cântări biblice, Cântarea lui Moise (*Ieşirea* 15, 1-19).

zeu şi de împărăţia cea pururea fiitoare şi de desfătare, pentru păcatele mele[2].

4. Vai, ticăloase suflete! Pentru ce te-ai asemănat Evei celei dintâi? Că ai căzut rău şi te-ai rănit amar; că te-ai atins de pom[3] şi ai gustat cu îndrăzneală mâncarea cea nechibzuită.

5. În locul Evei celei trupeşti, făcutu-s-a mie Evă înţelegătoare gândul cel cu poftă trupească, arătându-mi cele plăcute, şi gustând pururea din băutura cea amară.

6. După dreptate a fost lepădat Adam din Eden, nepăzind singura Ta poruncă, Mântuitorule. Dar eu, care am călcat totdeauna cuvintele Tale cele dătătoare de viaţă, ce voi pătimi?

7. Covârşind eu de bunăvoie uciderea lui Cain[4], m-am făcut cu ştiinţă ucigaş al sufletului, umplându-mi trupul de viermi şi războindu-mă împotriva lui cu faptele mele cele rele.

8. Nu m-am asemănat, Iisuse, dreptăţii lui Abel[5]. Daruri bineprimite nu Ţi-am adus niciodată, nici fapte dumnezeieşti, nici jertfă curată, nici viaţă fără prihană.

---

[2] A se vedea *Facerea* 3.
[3] *Facerea* 3, 6.
[4] *Facerea* 4.
[5] *Facerea* 4, 4.

9. Precum Cain aşa şi noi, ticăloase suflete, am adus fapte murdare[6] Făcătorului tuturor şi jertfă vrednică de mustrare şi viaţă netrebnică; pentru aceasta ne-am şi osândit împreună.

10. Ziditorule, făcându-mă lut viu, ai pus întru mine trup şi oase şi suflare şi viaţă; dar, o! Făcătorul meu, Mântuitorul meu şi Judecătorul meu, primeşte-mă pe mine cel ce mă pocăiesc.

11. Mărturisesc Ţie, Mântuitorule, păcatele pe care le-am făcut, şi rănile sufletului şi ale trupului meu[7], pe care tâlhăreşte le-au pus înlăuntrul meu gândurile cele ucigătoare.

12. De am şi greşit, Mântuitorule, dar ştiu că eşti iubitor de oameni; baţi cu milă şi te milostiveşti fierbinte; pe cel ce plânge îl vezi şi alergi ca un părinte, chemând pe cel rătăcit[8].

13. Pe mine cel lepădat înaintea uşilor Tale, Mântuitorule, măcar la bătrâneţe nu mă lăsa în iad deşert, ci mai înainte de sfârşit, ca un iubitor de oameni, dămi iertare greşelilor.

---

[6] *Facerea* 6, 5.

[7] Aluzie la parabola samarineanului milostiv (*Luca* 10, 29-37). În interpretarea patristică, Iisus este samarineanul milostiv; omul căzut printre tâlhari reprezintă întreaga umanitate (sau sufletul) asaltat de propriile păcate şi de forţele demonice.

[8] Aluzie la parabola fiului risipitor (*Luca* 15, 11-31).

14. Eu sunt cel căzut între tâlhari[9], în gândurile mele; cu totul sunt rănit acum de ele şi plin de bube; dar Tu însuţi venind de faţă, Hristoase Mântuitorule, vindecă-mă.

15. Preotul, văzându-mă mai înainte, a trecut de mine şi levitul, văzându-mă gol în nenorocire, nu m-a băgat în seamă; iar Tu, Iisuse, Cel ce ai răsărit din Maria, venind de faţă, miluieşte-mă.

16. Mielule al lui Dumnezeu, Cel ce ai ridicat păcatele tuturor[10], ridică de la mine lanţul cel greu al păcatului şi, ca un milostiv, dă-mi lacrimi de umilinţă.

17. Vremea este a pocăinţei, vin către Tine, Făcătorul meu; ridică de la mine lanţul cel greu al păcatului, şi ca un îndurat, dă-mi iertare de greşeli.

18. Să nu mă urăşti, Mântuitorule, să nu mă lepezi de la faţa Ta; ridică de la mine lanţul cel greu al păcatului şi ca un milostiv, dă-mi iertare de greşeli.

19. Greşelile mele cele de voie şi cele fără de voie, Mântuitorule, cele vădite şi cele ascunse, cele ştiute şi cele neştiute, toate iertându-le, ca un Dumnezeu, milostiveşte-te şi mă mântuieşte.

---

[9] Această strofă împreună cu următoarea reiau şi dezvoltă, interiorizând-o, parabola samarineanului milostiv.

[10] *Ioan* 1, 29.

20. Din tinereţe, Mântuitorule, poruncile Tale leam lepădat şi mi-am petrecut toată viaţa cu pofte, neîngrijindu-mă şi lenevindu-mă; pentru aceasta strig Ţie, Mântuitorule: măcar la sfârşit mântuieşte-mă.

21. Bogăţia sufletului cheltuind-o întru păcate[11], pustiu sunt de virtuţi creştineşti şi flămânzind, strig: Părinte al îndurărilor, apucând înainte, miluieşte-mă.

22. Înaintea Ta cad, Iisuse; greşit-am Ţie, milostiveşte-Te spre mine; ridică de la mine lanţul cel greu al păcatului şi, ca un îndurat, dă-mi lacrimi de umilinţă.

23. Să nu intri cu mine la judecată, văzând faptele mele, cercetând cuvintele şi îndreptând pornirile, ci cu îndurările Tale, trecând cu vederea răutăţile mele, mântuieşte-mă, Atotputernice.

Stih: Cuvioasă maică Marie (Egipteanca), roagă-te lui Dumnezeu pentru noi[12].

---

[11] O nouă aluzie la parabola fiului risipitor.

[12] Canonului Sfântului Andrei Criteanul i se alătură un canon închinat Sfintei Maria Egipteanca. Din secolul XI, aceasta este sărbătorită în a cincea duminică a Postului Mare (când se citea înainte parabola despre bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr). Astfel îmbogăţit, Canonul Sfântului Andrei este cântat în întregime în joia dinainte, la slujba Utreniei. Întâi se citeşte viaţa Sfintei Maria Egipteanca scrisă de Sfântul Sofronie, care a fost patriarh al Ierusalimului între anii 634-638. Este vorba despre o amplificare cu scop didactic şi în parte legendară, a vieţii Mariei din Palestina, pe care o cunoaştem din viaţa Sfântului Teoctist de Lesbos, din două

texte scrise de Paul de Momemvasie şi dintr-un „text de trebuinţă sufletului", al cărui autor este necunoscut.

Maria din Palestina cânta în biserica Învierii – *Anastasis* – la Ierusalim. Dar frumuseţea sa îi fascina şi îi tulbura pe credincioşi. Ea a hotărât să se retragă în deşert, unde a petrecut doisprezece ani în pocăinţă şi rugăciune. A fost găsită de doi călugări din Souca, care i-au admirat nevoinţa şi care după moartea sa au îngropat-o în peştera în care se adăpostea.

Sofronie a dramatizat destinul Mariei, reprezentând-o înainte de convertirea sa, ca stăpânită de o desfrânare aproape patologică. Ea ar fi venit din Egipt în Palestina, prostituându-se cu marinarii de pe vasul pe care a călătorit. Ar fi dorit să intre la Anastasis pentru a-i seduce pe creştinii de acolo, dar s-a simţit respinsă în chip tainic. Atunci inima sa s-a întors către Domnul şi a luat calea deşertului, unde ar fi trăit patruzeci de ani într-o asceză radicală (patruzeci este numărul simbolic al postului, zilele petrecute de Hristos în deşert, apoi anii petrecuţi în deşert după ieşirea din Egipt, Egiptul fiind simbolul biblic al pământului păcatelor). Prin asceză s-a transfigurat, căpătând o corporalitate duhovnicească. Descoperită de către un sfânt călugăr şi preot, Zosima, ea a primit de la acesta, pentru prima şi ultima oară, şi ca un foc, Sfânta Împărtăşanie, după care a adormit în Domnul.

Stilizarea făcută de Sofronie accentuează la extrem contrastul dintre starea dinaine şi de după momentul pocăinţei; înainte, era Maria purtată împotriva voinţei sale spre desfrânare, literalmente posedată; după aceea, este icoana vieţii îngereşti, *bios angelikos*. Astfel este pusă în lumină violenţa pasională – când pasiunea este abolită şi are loc prefacerea pasiunii – a „întoarcerii" care schimbă întreaga fiinţă a omului. Transfigurare ontologică, posibilitate mereu la îndemâna desfrânaţilor şi a criminalilor, poate din cauza tensiunii extreme din viaţa lor, împotriva oricărei moderaţii din morala umanistă. De unde imensa popularitate a Sfintei Maria Egipteanca în Orientul creştin şi în Occidentul medieval.

24. Tu-mi dă har luminător, din osârdia ta cea dumnezeiască de sus, ca să scap de întunericul patimilor; şi să laud din inimă faptele vieţii tale celei frumoase, Marie.

25. Plecându-te dumnezeieştilor legi ale lui Hristos, la Dânsul ai venit, lăsând pornirile desfătărilor cele neoprite şi toată virtutea, ca pe una singură, cu multă cucernicie ai săvârşit-o.

Cuvioase părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

Cu rugăciunile tale, Andrei, scapă-ne de patimile cele fără de cinste şi te rugăm să ne arăţi părtaşi acum împărăţiei lui Hristos, pe noi cei ce te lăudăm pe tine, strălucite, cu credinţă şi cu dragoste.

Slavă..., *a Treimii*:
Treime, Fiinţă preaînaltă, Căreia ne închinăm întru o Unime, ridică de la mine lanţul cel greu al păcatului şi ca o milostivă, dă-mi lacrimi de umilinţă.

Şi acum..., *a Născătoarei*:
Născătoare de Dumnezeu, nădejdea şi folosirea celor ce te laudă pe tine, ridică de la mine lanţul cel greu al păcatului şi, ca o stăpână curată, mă primeşte pe mine cel ce mă pocăiesc.

Şi iarăşi se cântă în amândouă stranele irmosul: Ajutor şi acoperitor ...

Cântarea a 2-a:

Canonul întâi:

Irmosul:

Ia aminte, Cerule, şi voi grăi[13]; şi voi lăuda pe Hristos, Care „a venit din Fecioară cu trup" *(de două ori).*

Miluieşte-mă, Dumnezeule, miluieşte-mă.

1. Ia aminte, Cerule, şi voi grăi; pământule primeşte în urechi glasul celui ce se pocăieşte lui Dumnezeu şi-L laudă pe Dânsul.

2. Ia aminte, Dumnezeule, Mântuitorul meu, cu ochiul Tău cel blând şi primeşte mărturisirea mea cea călduroasă.

3. Mai mult decât toţi oamenii, eu însumi am greşit Ţie; ci Te milostiveşte, Mântuitorule, ca un Dumnezeu, spre făptura Ta.

4. Viforul răutăţilor m-a cuprins, Milostive Doamne; ci, ca lui Petru, întinde-mi şi mie mâna Ta.

5. Lacrimile desfrânatei[14], Îndurate şi eu le vărs

[13] Este primul vers din a 2-a Cântare biblică (Cântarea lui Moise, *Deuteronom* 32, 1-43).

[14] *Luca* 7, 36-50.

înaintea Ta; milostiveşte-Te spre mine, Mântuitorule, cu îndurarea Ta.

6. Întunecatu-mi-am frumuseţea sufletului cu plăcerile poftelor şi cu totul toată mintea ţărână mi-am făcut.

7. Ruptu-mi-am acum veşmântul cel dintâi, pe care mi L-ai ţesut mie, Ziditorule, dintru început; şi pentru aceasta zac acum gol.

8. Îmbrăcatu-m-am acum în haină ruptă, pe care mi-a ţesut-o mie şarpele cu sfătuirea[15], şi mă ruşinez.

9. Căutat-am la frumuseţea pomului[16] şi mi s-a amăgit mintea; şi acum zac gol şi mă ruşinez.

10. Lucrat-au pe spatele meu toţi mai-marii răutăţilor, lungind asupra mea fărădelegea lor.

11. Pierdutu-mi-am frumuseţea cea întâi-zidită şi podoaba mea; şi acum zac gol şi mă ruşinez.

12. Cusutu-mi-a hainele de piele păcatul[17], golindu-mă de haina cea dintâi ţesută de Dumnezeu.

---

[15] *Facerea* 3, 1-5.

[16] *Facerea* 3, 6.

[17] După căderea în păcat, „a făcut Domnul Dumnezeu lui Adam şi femeii lui îmbrăcăminte de piele şi i-a îmbrăcat." (*Facerea* 3, 21). Potrivit lui Filon din Alexandria, mulţi dintre Părinţii Bisericeşti au văzut în această „îmbrăcăminte de piele" condiţia păcătoasă a omului. Ea a înlocuit veşmân-

13. Îmbrăcat sunt cu îmbrăcăminte de ruşine, ca şi cu nişte frunze de smochin[18], spre vădirea patimilor mele celor din bunăvoia mea.

14. Îmbrăcatu-m-am urât cu haină împestriţată şi sângerată ruşinos, prin curgerea vieţii celei cu patimi şi iubitoare de desfătări.

15. Pătat-am haina trupului meu şi am întinat cu totul podoaba cea după chipul şi după asemănarea Ta, Mântuitorule.

16. Căzut-am întru întristarea patimilor şi în stricăciunea cea materialnică; şi pentru aceasta acum vrăjmaşul mă necăjeşte.

17. Viaţă iubitoare de cele materiale şi iubitoare de averi alegând eu în loc de sărăcie, Mântuitorule, m-am împresurat acum cu sarcină grea.

18. Împodobitu-mi-am chipul trupului cu îmbrăcămintea de multe feluri a gândurilor ruşinoase şi sunt osândit.

---

tul de lumină paradisiacă (pe care îl regăsim în Hristos, prin botez).

[18] Când Adam şi Eva au mâncat din fructul interzis, „li s-au deschis ochii la amândoi şi au cunoscut că erau goi şi au cusut frunze de smochin şi şi-au făcut acoperăminte" (*Facerea* 3, 21). Separarea de Dumnezeu distruge taina erosului din inocenţa paradisiacă.

19. Îngrijitu-m-am cu deadinsul numai de podoaba mea cea dinafară, nebăgând seamă de cortul dinăuntru, cel după chipul lui Dumnezeu.

20. Făcându-mi urâţenia chip patimilor mele, prin pofte iubitoare de plăceri, mi-am stricat frumuseţea minţii.

21. Îngropat-am, Mântuitorule, cu patimile frumuseţea chipului celui dintâi; dar ca pe drahmă[19], oarecând, căutându-mă, aşa mă află.

22. Păcătuit-am ca şi desfrânata şi strig Ţie: eu însumi am greşit! Primeşte, Mântuitorule, ca mir şi lacrimile mele.

23. Alunecat-am în desfrânare ca David[20] şi m-am umplut de noroi; dar Tu, Mântuitorule, spală-mă şi pe mine cu lacrimile mele[21].

---

[19] Femeia care, în parabolă (*Luca* 15, 8-10), caută şi găseşte cu bucurie drahma pierdută, îl simbolizează, potrivit Sfinţii Părinţi, pe Dumnezeu care se întrupează pentru a veni să-l caute pe omul „făcut" după chipul dumnezeiesc, la fel cum moneda are pe ea chipul împăratului.

[20] David a săvârşit adulter cu Batşeba, a cărei frumuseţe l-a fermecat, şi a făcut în aşa fel ca soţul Batşebei, Urie, să fie ucis, poruncind să fie pus Urie în locul unde lupta era mai crâncenă (II *Regi* 11).

[21] David, pe care profetul Natan l-a făcut să înţeleagă crima pe care a săvârşit-o, s-a rugat prosternat la pământ şi postind timp de şapte zile. Copilul pe care Batşeba l-a născut a murit, dar, după pocăinţa lui David, Batşeba l-a adus în lume pe Solomon (II *Regi* 12).

24. Fii milostiv mie, strig Ţie ca şi vameşul[22]; Mântuitorule, curăţeşte-mă; că nimeni din cei din Adam n-au greşit Ţie ca mine.

25. Nici lacrimi, nici pocăinţă nu am, nici umilinţă; ci Tu însuţi acestea, Mântuitorule, dăruieşte-mi-le, ca un Dumnezeu.

26. Uşa Ta să nu mi-o închizi atunci, Doamne, Doamne! Ci să o deschizi mie, celui ce mă pocăiesc către Tine.

27. Iubitorule de oameni, cel ce voieşti ca toţi să se mântuiască, Tu mă cheamă şi mă primeşte ca un Bun, pe mine cel ce mă pocăiesc.

28. Ascultă suspinurile sufletului meu şi primeşte picăturile ochilor mei, Doamne, şi mă mântuieşte.

A Născătoarei:

Preacurată Fecioară, Născătoare de Dumnezeu, ceea ce una eşti prealăudată, roagă-te îndelung, ca să ne mântuim noi.

Canonul al 2-lea

Irmosul:

Vedeţi, vedeţi! că Eu sunt Dumnezeu[23], Care am plouat mană, şi apă din piatră am izvorât de demult[24],

[22] *Luca* 18, 9-14.

în pustie, poporului Meu, cu singură dreapta şi cu tăria Mea.

1. Vedeţi, vedeţi! că Eu sunt Dumnezeu; ascultă, suflete al meu, pe Domnul, Cel ce strigă şi te depărtează de la păcatul cel dintâi; şi te teme, ca de un judecător şi Dumnezeu.

2. Cui te-ai asemănat, mult-păcătosule suflete? Numai lui Cain celui dintâi şi lui Lameh aceluia[25]? Ucigându-ţi cu pietre trupul prin fapte rele şi omorându-ţi mintea cu pornirile cele nebuneşti.

3. Pe toţi cei mai înainte de lege întrecându-i, o suflete, lui Set nu te-ai asemănat, nici lui Enos ai urmat, nici lui Enoh[26] cel ce a fost mutat la cer, nici lui Noe; ci te-ai arătat sărac de viaţa drepţilor.

---

[23] *Deuteronom* 32, 39 (în Cântarea lui Moise).

[24] Aceste episoade din cartea *Ieşirii* sunt evocate de mai multe ori. Pentru mană, hrana trimisă din cer în deşert, a se vedea *Ieşirea* 16, 13-36. Pentru apa scoasă din stâncă de Moise, *Ieşirea* 17, 1-7.

[25] Lameh, urmaş al lui Cain în a cincea generaţie, cere o teribilă răzbunare de sânge: „Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de şapte ori, apoi pentru Lameh de şaptezeci de ori câte şapte" (*Facerea* 4, 24).

[26] Set s-a născut din Eva, după moartea lui Abel. „Lui Set de asemenea i s-a născut un fiu şi i-a pus numele Enos. Atunci au început oamenii a chema numele Domnului Dumnezeu" (*Facerea* 4, 26). Patru generaţii mai târziu, a trăit Enoh, care „a plăcut lui Dumnezeu şi apoi nu s-a mai aflat, pentru că l-a mutat Dumnezeu" (*Facerea* 5, 24).

4. Tu însuţi, suflete al meu, ai deschis zăvoarele mâniei Dumnezeului tău şi ţi-ai înecat trupul, ca şi tot pământul, şi faptele şi viaţa; şi ai rămas afară de corabia cea mântuitoare[27].

5. Bărbat am ucis spre rană mie, şi tânăr spre vătămare, Lameh plângând a strigat; iar tu nu te cutremuri, o, suflete al meu! întinându-ţi trupul şi mintea pătându-ţi.

6. O, cum am râvnit lui Lameh[28], celui mai înainte ucigaş. Sufletul ca pe un bărbat, mintea ca pe un tânăr şi trupul ca pe un frate mi-am ucis, ca şi Cain ucigaşul, cu pornirile cele poftitoare de plăceri.

7. Turn ţi-ai închipuit să zideşti, o suflete şi întăritură să faci poftelor tale, de n-ar fi oprit Ziditorul voile tale, şi de n-ar fi surpat până la pământ meşteşugirile tale[29].

---

[27] Simbol pentru potop şi pentru arcă: a se vedea *Facerea* 6, 5 – 8, 22.

[28] Amintim cum Lameh, urmaş al lui Cain, s-a răzbunat: „Am ucis un om pentru rana mea şi un tânăr pentru vânătaia mea. Dacă pentru Cain va fi răzbunarea de şapte ori, apoi pentru Lameh de şaptezeci de ori câte şapte" (*Facerea* 4, 23-24).

[29] Aluzie la turnul Babel, pe care oamenii au încercat să îl construiască, după potop: „să facem [...] un turn al cărui vârf să ajungă până la cer". Dumnezeu a amestecat limbile lor şi a împrăştiat oamenii, care astfel au încetat construcţia turnului (*Facerea* 11, 1-9). Turnul Babel reprezintă voinţa de auto-îndumnezeire, a unei umanităţi nediferenţiate, contopite încă.

8. Plouat-a Domnul oarecând foc din cer, arzând fărădelegea cea înfierbântată a sodomenilor; iar tu ţi-ai aprins focul gheenei, întru care va să arzi, o suflete.

9. Rănitu-m-am, vătămatu-m-am, iată săgeţile vrăjmaşului au pătruns sufletul meu şi trupul. Iată rănile şi bubele şi zdruncinăturile strigă, şi vătămăturile patimilor mele cele de voie alese.

10. Cunoaşteţi şi vedeţi că Eu sunt Dumnezeu, Cel ce ispitesc inimile, înfrânez cugetele şi vădesc faptele, ard păcatele, judec pe orfan şi pe smerit şi pe sărac.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

11. Întins-ai mâinile tale către înduratul Dumnezeu, Marie, afundată întru adâncul răutăţilor, şi ţi-a întins mână de ajutor cu milostivire, ca şi lui Petru, căutând cu adevărat întoarcerea ta.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

12. Cu toată osârdia şi cu dragoste ai alergat către Hristos, urând calea cea dintâi a păcatului; şi în pustiile cele neumblate hrănindu-te şi poruncile Lui cele dumnezeieşti curat săvârşind.

Cuvioase părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

13. Să vedem, să vedem, o suflete, iubirea de oameni a lui Dumnezeu şi a Stăpânului; pentru aceasta, mai înainte de sfârşit să cădem înaintea Lui cu lacrimi, strigând: Cu rugăciunile lui Andrei, Mântuitorule, miluieşte-ne pe noi.

Slavă..., *a Treimii:*

Treime fără de început, nezidită, nedespărţită Unime, primeşte-mă pe mine cel ce mă pocăiesc şi mă mântuieşte pe mine, cel ce am greşit; a Ta zidire sunt, nu mă trece cu vederea; ci mă iartă şi mă izbăveşte de osânda focului.

Şi acum..., *a Născătoarei*:

Preacurată Stăpână Născătoare de Dumnezeu, nădejdea celor ce aleargă la tine şi limanul celor înviforaţi, pe Milostivul şi Făcătorul şi Fiul tău, fă-L îndurat şi mie cu rugăciunile tale.

Şi iarăşi se zice în amândouă stranele irmosul al doilea: Vedeţi, vedeţi...

Cântarea a 3-a

Irmosul:

Pe piatra cea neclintită a poruncilor Tale Hristoase, întăreşte inima mea[30] *(de două ori).*

[30] Aluzie la începutul celei de-a treia Cântări biblice: Cântarea Anei, mama proorocului Samuel (I *Regi* 2, 1-10): „Bucuratu-sa inima mea întru Domnul."

1. Foc de la Domnul plouând, oarecând, a ars Domnul de demult pământul sodomenilor[31].

2. În munte scapă, suflete, ca Lot acela şi apucă şi te izbăveşte în Sigor.

3. Fugi de aprindere, o suflete! Fugi de arderea Sodomei! Fugi de pieirea cea din dumnezeiasca văpaie!

4. Mărturisescu-mă Ţie, Mântuitorule: păcătuit-am, păcătuit-am Ţie fără măsură; dar lasă-mi, iartă-mi, ca un Îndurat.

5. Păcătuit-am Ţie, eu singur păcătuit-am mai mult decât toţi; Hristoase Mântuitorule, nu mă trece cu vederea.

6. Tu eşti Păstorul cel bun; caută-mă pe mine mielul şi, rătăcit fiind, nu mă trece cu vederea.

---

[31] Sodoma era, împreună cu Gomora, cel mai cunoscut dintre cele cinci oraşe construite pe câmpia din sudul Mării Moarte. Locuitorii săi „erau răi şi tare păcătoşi înaintea Domnului" (*Facerea* 13, 13; 18, 20): perversiuni sexuale (*Facerea* 19, 4-11) şi dispreţ al oaspeţilor (*Facerea* 19, 8). Nu au mai rămas nici măcar „zece drepţi" care ar fi putut salva întreaga aşezare datorită rugăciunii lui Avraam (*Facerea* 18, 32). „Atunci Domnul a slobozit peste Sodoma şi Gomora ploaie de pucioasă şi foc din cer" (*Facerea* 19, 24-29). Numai dreptul Lot şi familia sa scapă de pedeapsă şi se refugiază în munte.

7. Tu eşti dulcele Iisus, Tu eşti Ziditorul meu; întru Tine, Mântuitorule, mă voi îndrepta.

A Treimii:

Preasfântă Treime, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne pe noi.

O, Treime, Unime Dumnezeule, mântuieşte-ne pe noi de înşelăciune şi de ispite şi de primejdii.

A Născătoarei:

Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi.

Bucură-te, pântece primitor de Dumnezeu! Bucură-te scaunul Domnului! Bucură-te Maica vieţii noastre.

Canonul al 2-lea

Irmosul:

Întăreşte, Doamne, pe piatra poruncilor Tale, inima mea cea clintită; că Însuţi eşti sfânt şi Domn (de două ori).

1. Izvor de viaţă Te-am câştigat pe Tine, surpătorul morţii şi strig Ţie din inima mea mai înainte de sfârşit: Greşit-am! Milostiveşte-Te şi mă mântuieşte.

2. Păcătoşilor din vremea lui Noe[32] am urmat, Mântuitorule, moştenind osândirea acelora, întru cufundarea potopului.

3. Greşit-am, Doamne, greşit-am Ţie! Milostiveşte-Te spre mine. Că nu este cineva dintre oameni, din cei ce au greşit, pe care să nu-l fi întrecut eu cu greşelile.

4. Lui Ham aceluia, batjocoritorul de tată, urmând, suflete, n-ai acoperit ruşinea aproapelui[33], cu faţa înapoi întorcându-te.

5. Binecuvântarea lui Sem nu ai moştenit, ticălosule suflete, şi moştenire desfătată n-ai luat, ca Iafet[34] în pământul iertării.

6. Din pământul Haran, adică din păcat, ieşi, suflete al meu, şi vino la pământul care izvorăşte de-a

---

[32] *Matei* 24, 37-39.

[33] „A băut vin (Noe) şi îmbătându-se, s-a dezvelit în cortul său. Iar Ham [...] a văzut goliciunea tatălui său şi, ieşind afară, a spus celor doi fraţi ai săi. Dar Sem şi Iafet au luat o haină şi [...] au intrat cu spatele înainte şi au acoperit goliciunea tatălui lor" (*Facerea* 9, 20-23).

[34] Sem şi Iafet sunt, împreună cu Ham, cei trei fii ai lui Noe şi strămoşii umanităţii de după potop. Ham este blestemat şi devine rob al fraţilor săi pentru că a văzut goliciunea tatălui său. Sem şi Iafet sunt binecuvântaţi pentru că l-au acoperit. Noe a zis: „Binecuvântat să fie Domnul Dumnezeul lui Sem, [...] Să înmulţească Dumnezeu pe Iafet" (*Facerea* 9, 26-27).

pururea nestricăciune vie, pe care Avraam a moştenit-o.

7. De Avraam ai auzit, suflete al meu, care şi-a lăsat oarecând pământul părinţilor şi s-a făcut străin[35]. Urmează şi tu alegerii aceluia.

8. La stejarul din Mamvri ospătând patriarhul pe îngeri, a luat la bătrâneţe vânatul făgăduinţei[36].

9. Înţelegând pe Isaac, ticălosule suflete al meu, că a fost jertfit tainic jertfă nouă, cu ardere de tot Domnului, urmează voinţei lui[37].

---

[35] La chemarea lui Dumnezeu, cel care se numea încă Avram a părăsit Haranul (în Mesopotamia), unde tribul său, politeist încă, se stabilise venind din Ur şi Caldeea. „Ieşi din pământul tău, din neamul tău şi din casa tatălui tău şi vino în pământul pe care ţi-l voi arăta Eu." Avram s-a stabilit în Hebron, în Canaan, şi a primit promisiunea că pământul pe care îşi paşte turmele va fi dăruit pe vecie urmaşilor săi (*Facerea* 12, 13).

[36] Dumnezeu face legământ cu Avram (ce se tâlcuieşte „Tatăl este preaînalt"), căruia îi schimbă numele în Avraam („Dumnezeu iubeşte"), îi promite un fiu de la femeia sa Sarra şi i se arată la stejarul Mamvri, când Avraam vede „trei Oameni stând înaintea lui". Trei şi unu se succed în text, iar anumiţi Sfinţi Părinţi şi iconografia au văzut aici un simbol al Sfintei Treimi (*Facerea* 18, 1-15). Sarra va aduce în lume fiul promis, Isaac: „Şi a zămislit Sarra şi a născut lui Avraam un fiu la bătrâneţe" (*Facerea* 21, 2)

[37] Dumnezeu îl încearcă pe Avraam şi îi cere să îşi jertfească unicul fiu, pe care i l-a promis, Isaac. Avraam a acceptat. Se ştie că în ultimul moment, copilul a fost înlocuit cu un berbec, datorită intervenţiei divine. Isaac, aducând lem-

10. Auzit-ai, suflete al meu, de Ismael, că a fost gonit ca un fecior de slujnică; trezeşte-te, vezi, ca nu cumva păcătuind, să suferi ceva asemenea.

11. Agarei, egiptencei celei de demult, te-ai asemănat, suflete, făcându-te rob de bunăvoia ta şi născând semeţia, ca pe un nou Ismael[38].

12. Scara lui Iacov o ştii, suflete al meu, care s-a arătat de la pământ spre cele cereşti[39]; pentru ce n-ai avut treaptă tare, credinţa cea dreaptă?

13. Preotului lui Dumnezeu şi împăratului celui înstrăinat între oameni de viaţa lumii, urmează, adică asemănării lui Hristos[40].

---

nele necesare pentru jertfă, este în interpretarea patristică o imagine a lui Hristos.

[38] Ismael, fiul lui Avraam şi al lui Agar, slujnica Sarrei, care multă vreme a fost stearpă, a fost alungat la cererea Sarrei, care era geloasă şi care nu dorea ca Ismael să fie moştenitor împreună cu fiul ei, Isaac (*Facerea* 16, 3-16; 21, 8-21). Se pune întrebarea dacă în această figură cu totul negativă a lui Ismael, nu se poate întrezări o atitudine anti-islamică.

[39] Fugind de mânia lui Isav, Iacov pleacă spre Mesopotamia, unde vrea de asemenea să îşi găsească o soţie din seminţia sa. El petrece noaptea într-un loc pe care îl va numi Betel (Casa lui Dumnezeu), unde are un vis: „Şi a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau şi pogorau pe ea" (*Facerea* 28, 12). În interpretarea patristică, aceasta este scara virtuţiilor ascetice.

14. Să nu te faci stâlp de sare, suflete, întorcându-te înapoi; să te înfricoşeze pilda Sodomei; sus în Sigor mântuieşte-te![41]

15. De arderea păcatului fugi, suflete al meu, ca şi Lot. Fugi de Sodoma şi de Gomora; fugi de flacăra a toată pofta cea nebunească.

16. Miluieşte-mă, Doamne, miluieşte-mă strig Ţie, când vei veni cu îngerii Tăi să răsplăteşti tuturor după vrednicia faptelor.

17. Rugăciunea celor ce te laudă pe Tine, Stăpâne, nu o lepăda; ci Te milostiveşte, Iubitorule de oameni, şi dăruieşte iertare celor ce se roagă Ţie cu credinţă.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

---

[40] Melhisedec, regele Salemului, a ieşit înaintea lui Avram care se întorcea de la luptă şi „i-a adus pâine şi vin. Melhisedec acesta era preotul Dumnezeului celui Preaînalt. Şi a binecuvântat pe Avram, [...] şi Avram i-a dat lui Melhisedec zeciuială din toate" (*Facerea* 14, 18-21). *Epistola către Evrei* îl prezintă pe Melhisedec ca imagine a lui Hristos (*Evrei* 7, 1-19).

[41] În textul Canonului tradus de Olivier Clément apare aici un tropar care în varianta românească lipseşte: „Pocăieşte-te şi plângi biet suflete al meu, înainte de a se termina ospăţul şi înainte ca Dumnezeu să închidă uşa cămării mirelui."

18. Cuprins sunt de tulburarea valurilor şi de furtuna păcatelor. Dar tu, maică, mântuieşte-mă acum şi mă scoate la limanul dumnezeieştii pocăinţe.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

19. Rugăciune cu osârdie aducând şi acum, cuvioasă, către preamilostiva Născătoare de Dumnezeu, cu rugăciunile tale deschide-mi dumnezeieştile intrări.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

20. Cu rugăciunile tale dăruieşte-mi şi mie iertare datoriilor, o Andreie, arhiereule al Cretei; că tu eşti învăţător preaales al pocăinţei.

Slavă..., *a Treimii:*

Treime neamestecată, nezidită, Fire fără început, care eşti lăudată în Treimea Feţelor, mântuieşte-ne pe noi, care ne închinăm stăpânirii Tale cu credinţă.

Şi acum..., *a Născătoarei:*

Pe Fiul Cel fără de ani din Tatăl, sub ani L-ai născut, neştiind de bărbat, Născătoare de Dumnezeu. Minune străină! Că alăptând, ai rămas fecioară.

Şi iar irmosul: Întăreşte, Doamne...

Apoi Sedealna, alcătuire a lui Iosif, glasul al 8-lea:

Podobie: Înviat-ai din morţi...

1. Luminători de Dumnezeu luminaţi, cei ce înşivă aţi fost văzători ai Mântuitorului, luminaţi-ne pe

14. Să nu te faci stâlp de sare, suflete, întorcându-te înapoi; să te înfricoşeze pilda Sodomei; sus în Sigor mântuieşte-te![41]

15. De arderea păcatului fugi, suflete al meu, ca şi Lot. Fugi de Sodoma şi de Gomora; fugi de flacăra a toată pofta cea nebunească.

16. Miluieşte-mă, Doamne, miluieşte-mă strig Ţie, când vei veni cu îngerii Tăi să răsplăteşti tuturor după vrednicia faptelor.

17. Rugăciunea celor ce te laudă pe Tine, Stăpâne, nu o lepăda; ci Te milostiveşte, Iubitorule de oameni, şi dăruieşte iertare celor ce se roagă Ţie cu credinţă.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

---

[40] Melhisedec, regele Salemului, a ieşit înaintea lui Avram care se întorcea de la luptă şi „i-a adus pâine şi vin. Melhisedec acesta era preotul Dumnezeului celui Preaînalt. Şi a binecuvântat pe Avram, [...] şi Avram i-a dat lui Melhisedec zeciuială din toate" (*Facerea* 14, 18-21). *Epistola către Evrei* îl prezintă pe Melhisedec ca imagine a lui Hristos (*Evrei* 7, 1-19).

[41] În textul Canonului tradus de Olivier Clément apare aici un tropar care în varianta românească lipseşte: „Pocăieşte-te şi plângi biet suflete al meu, înainte de a se termina ospăţul şi înainte ca Dumnezeu să închidă uşa cămării mirelui."

18. Cuprins sunt de tulburarea valurilor şi de furtuna păcatelor. Dar tu, maică, mântuieşte-mă acum şi mă scoate la limanul dumnezeieştii pocăinţe.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

19. Rugăciune cu osârdie aducând şi acum, cuvioasă, către preamilostiva Născătoare de Dumnezeu, cu rugăciunile tale deschide-mi dumnezeieştile intrări.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

20. Cu rugăciunile tale dăruieşte-mi şi mie iertare datoriilor, o Andreie, arhiereule al Cretei; că tu eşti învăţător preaales al pocăinţei.

Slavă..., *a Treimii:*

Treime neamestecată, nezidită, Fire fără început, care eşti lăudată în Treimea Feţelor, mântuieşte-ne pe noi, care ne închinăm stăpânirii Tale cu credinţă.

Şi acum..., *a Născătoarei:*

Pe Fiul Cel fără de ani din Tatăl, sub ani L-ai născut, neştiind de bărbat, Născătoare de Dumnezeu. Minune străină! Că alăptând, ai rămas fecioară.

Şi iar irmosul: Întăreşte, Doamne...

Apoi Sedealna, alcătuire a lui Iosif, glasul al 8-lea:

Podobie: Înviat-ai din morţi...

1. Luminători de Dumnezeu luminaţi, cei ce înşivă aţi fost văzători ai Mântuitorului, luminaţi-ne pe

14. Să nu te faci stâlp de sare, suflete, întorcându-te înapoi; să te înfricoşeze pilda Sodomei; sus în Sigor mântuieşte-te![41]

15. De arderea păcatului fugi, suflete al meu, ca şi Lot. Fugi de Sodoma şi de Gomora; fugi de flacăra a toată pofta cea nebunească.

16. Miluieşte-mă, Doamne, miluieşte-mă strig Ţie, când vei veni cu îngerii Tăi să răsplăteşti tuturor după vrednicia faptelor.

17. Rugăciunea celor ce te laudă pe Tine, Stăpâne, nu o lepăda; ci Te milostiveşte, Iubitorule de oameni, şi dăruieşte iertare celor ce se roagă Ţie cu credinţă.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

---

[40] Melhisedec, regele Salemului, a ieşit înaintea lui Avram care se întorcea de la luptă şi „i-a adus pâine şi vin. Melhisedec acesta era preotul Dumnezeului celui Preaînalt. Şi a binecuvântat pe Avram, [...] şi Avram i-a dat lui Melhisedec zeciuială din toate" (*Facerea* 14, 18-21). *Epistola către Evrei* îl prezintă pe Melhisedec ca imagine a lui Hristos (*Evrei* 7, 1-19).

[41] În textul Canonului tradus de Olivier Clément apare aici un tropar care în varianta românească lipseşte: „Pocăieşte-te şi plângi biet suflete al meu, înainte de a se termina ospăţul şi înainte ca Dumnezeu să închidă uşa cămării mirelui."

18. Cuprins sunt de tulburarea valurilor şi de furtuna păcatelor. Dar tu, maică, mântuieşte-mă acum şi mă scoate la limanul dumnezeieştii pocăinţe.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

19. Rugăciune cu osârdie aducând şi acum, cuvioasă, către preamilostiva Născătoare de Dumnezeu, cu rugăciunile tale deschide-mi dumnezeieştile intrări.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

20. Cu rugăciunile tale dăruieşte-mi şi mie iertare datoriilor, o Andreie, arhiereule al Cretei; că tu eşti învăţător preaales al pocăinţei.

Slavă..., *a Treimii:*

Treime neamestecată, nezidită, Fire fără început, care eşti lăudată în Treimea Feţelor, mântuieşte-ne pe noi, care ne închinăm stăpânirii Tale cu credinţă.

Şi acum..., *a Născătoarei:*

Pe Fiul Cel fără de ani din Tatăl, sub ani L-ai născut, neştiind de bărbat, Născătoare de Dumnezeu. Minune străină! Că alăptând, ai rămas fecioară.

Şi iar irmosul: Întăreşte, Doamne...

Apoi Sedealna, alcătuire a lui Iosif, glasul al 8-lea:

Podobie: Înviat-ai din morţi...

1. Luminători de Dumnezeu luminaţi, cei ce înşivă aţi fost văzători ai Mântuitorului, luminaţi-ne pe

noi cei ce suntem în întunericul vieţii, ca să umblăm acum, ca în zi, cu bunăcuviinţă, întru lumina postului, alungând patimile cele de noapte şi să vedem şi noi luminatele Patimi ale lui Hristos, bucurându-ne.

Slavă..., *altă Sedealnă, glasul al 8-lea:*

Podobie: Porunca cea cu taină...

2. Apostoli, cei doisprezece de Dumnezeu aleşi, aduceţi acum rugăciune lui Hristos, ca să trecem toţi curgerea postului, săvârşind rugăciuni cu umilinţă şi săvârşind virtuţi cu osârdie; ca în acest chip să ajungem să vedem Învierea cea slăvită a lui Hristos Dumnezeu, slavă şi laudă aducând.

Şi acum ... *a Născătoarei:*

Acelaşi glas şi podobie:

3. Născătoare de Dumnezeu, roagă-te împreună cu Apostolii, Fiului şi Cuvântului lui Dumnezeu, Cel necuprins, Care S-a născut în chip de negrăit din tine mai presus de gând, să dăruiască lumii pace curată şi să ne dea nouă iertare păcatelor mai înainte de sfârşit şi să învrednicească pe robii tăi împărăţiei cereşti, pentru bunătatea Sa cea prea multă.

Apoi se citeşte viaţa Prea Cuvioasei Maria Egipteanca, de la jumătate. După aceasta, Tricântarea de Joi, fără metanii.

Cântarea a 4-a, *glasul al 8-lea:*

Canonul întâi

Irmosul:

Auzit-am, Doamne, glasul Tău şi m-am temut[42], înţeles-am lucrurile Tale şi am slăvit puterea Ta, Stăpâne.

1. Apostolii lui Hristos cei luminaţi, care au vieţuit cu înfrânare, uşurează nouă vremea postului, cu dumnezeieştile lor mijlociri.

2. Organul cel cu douăsprezece coarde, ceata cea dumnezeiască a ucenicilor, a cântat cântarea de mântuire, tulburând cântările cele viclene.

3. Cu ploile duhului aţi adăpat toată lumea, alungând, preafericiţilor, seceta mulţimii zeilor.

A Născătoarei:

4. Mântuieşte-mă pe mine cel care mă smeresc, că am vieţuit cu semeţie, tu care ai născut pe Cel ce a înălţat firea cea smerită, Preacurată.

Altă Tricântare, acelaşi glas:

Irmos: Auzit-am, Doamne...

[42] Este primul vers din cea de-a patra Cântare biblică, rugăciunea proorocului Avacum (*Avacum* 3, 2-19).

1. Preacinstită ceată a Apostolilor, îndeamnă-te a ruga pe Ziditorul tuturor să ne miluiască pe noi, care te lăudăm pe tine.

2. Fiind ca nişte lucrători ai lui Hristos, Apostoli, şi lucrând cu dumnezeiescul Cuvânt, toată lumea I-aţi adus totdeauna roade.

3. Vie v-aţi făcut lui Hristos, Celui cu adevărat iubit; că aţi izvorât în lume vinul Duhului, Apostoli.

A Treimii:
Preasfântă Treime, Dumnezeul nostru, slavă Ţie.

Sfântă Treime asemănătoare, care eşti mai presus stăpânitoare, cea preaputernică, Părinte, Cuvântule şi Duhule Sfinte, Dumnezeule, lumină şi viaţă, păzeşte turma Ta.

A Născătoarei:
Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluieşte-ne pe noi.

Bucură-te scaun în chipul focului. Bucură-te sfeşnic purtător de făclie. Bucură-te muntele sfinţirii, chivotul vieţii, cortul Sfintei Sfintelor.

Canonul al 3-lea

Irmosul:

Auzit-a proorocul de venirea Ta, Doamne, şi s-a temut[43]: că aveai să Te naşti din Fecioară[44], şi oame-

[43] Aluzie la aceeaşi teamă exprimată de proorocul Avacum.
[44] Aluzie la textul din *Isaia* 7, 14.

nilor să Te arăţi, şi a grăit: „Auzit-am cuvântul Tău şi m-am temut; slavă puterii Tale, Doamne" *(de două ori).*

1. Lucrurile Tale nu le trece cu vederea, zidirea Ta nu o părăsi, Drepte Judecătorule; că de am şi păcătuit eu însumi ca un om şi mai mult decât tot omul, Iubitorule de oameni, dar ai putere ca un Domn al tuturor a ierta păcatele.

2. Se apropie, suflete, sfârşitul, se apropie şi nu te îngrijeşti, nu te pregăteşti; vremea se scurtează, scoală-te; aproape lângă uşi este Judecătorul: ca un vis, ca o floare trece vremea vieţii. Pentru ce în deşert ne tulburăm?

3. Deşteaptă-te, o sufletul meu! Ia seama faptelor tale pe care le-ai făcut şi adu-le la vedere; varsă picături de lacrimi; spune cu îndrăzneală faptele tale şi cugetele tale lui Hristos şi te îndreptează.

4. N-a fost în viaţă păcat, nici faptă, nici răutate pe care să nu le fi săvârşit eu, Mântuitorule, cu mintea şi cu cuvântul, cu voinţa şi cu gândul şi cu ştiinţa, şi cu fapta păcătuind, ca nimeni altul nici odinioară.

5. Din aceasta m-am judecat, din aceasta m-am osândit, eu, ticălosul, adică din cugetul meu, decât care nimic nu este în lume mai puternic; Judecătorule, Mântuitorul meu şi cunoscătorule, cruţă-mă, izbăveşte-mă şi mă mântuieşte pe mine, robul Tău.

6. Scara pe care a văzut-o de demult marele între patriarhi, suflete al meu, este arătarea suirii celei de lucrare şi a înălţării gândului; deci, de voieşti să vieţuieşti cu lucrarea şi cu cunoştinţa şi cu înălţarea gândului, înnoieşte-te.

7. Arşiţa zilei a răbdat patriarhul pentru lipsă şi frigul nopţii a suferit, în toate zilele făcând câştig; păstorind[45], trudindu-se şi slujind, ca să-şi ia amândouă femeile.

8. Prin două femei înţelege: fapta şi cunoştinţa întru înaltă gândire; prin Lia fapta, ca ceea ce a fost cu mulţi copii. Iar prin Rahela, gândirea, ca cea multostenitoare. Că fără de osteneli nici fapta nici gândirea nu se va săvârşi, suflete.

9. Priveghează, o suflete al meu, şi te fă deosebit, ca cel mare între patriarhi[46]; ca să dobândeşti fapta cu gândirea cea înaltă; ca să te faci minte văzătoare de

[45] Ajuns în Mesopotamia, Iacov trebuie să lucreze şapte ani la unchiul său Laban, pentru a o lua de soţie pe Rahila, fiica lui Laban. Dar acesta din urmă îl înşeală şi Iacov ajunge soţul Liei, sora Rahilei, şi trebuie să lucreze încă şapte ani pentru a o lua şi pe Rahila. În interpretarea duhovnicească, Lia, mai puţin iubită decât sora ei, dar roditoare, simbolizează *praxis*-ul, lucrarea ascetică. Rahila, foarte frumoasă, foarte iubită, dar multă vreme inaccesibilă, simbolizează *theoria*, contemplaţia (cf. *Facerea* 29). Despre vicleşugul prin care Iacov îşi sporeşte turma, a se vedea cartea *Facerii* 30, 32-43.

[46] Aluzie la lupta dintre Iacov şi „înger" (*Facerea* 32, 23-33).

Dumnezeu, să ajungi în norul cel neapus cu gândirea şi să te faci negustător de lucruri mari[47].

10. Pe cei doisprezece patriarhi[48], născându-i cel mare între patriarhi, ţi-a făcut ţie tainic, suflete al meu, scară spe suirea cea de faptă, pe fiii săi, ca pe nişte temeiuri şi trepte, ca nişte suişuri preaînţelepţeşte aşezându-i.

11. Lui Esau cel urât asemănându-te, suflete, ai dat amăgitorului tău întâia naştere a frumuseţii celei dintâi; şi de la binecuvântarea părintească ai căzut[49], şi îndoit te-ai amăgit, ticălosule, cu fapta şi cu gândirea; pentru aceasta acum pocăieşte-te.

---

[47] „Împărăţia cerurilor este asemenea cu un negustător care caută mărgăritare bune. Şi aflând un mărgăritar de mult preţ, s-a dus, a vândut toate câte avea şi l-a cumpărat" (*Matei* 13, 45-46).

[48] Cei doisprezece fii ai lui Iacov, Ruben, Simeon, Levi, Iuda, Isahar, Zabulon, Dan, Gad, Aşer, Neftali, Iosif şi Veniamin se află la originea celor douăsprezece seminţii ale lui Israel (*Facerea* 35). Etimologiile populare atribuite acestor nume au dat naştere multor comentarii în tradiţia iudeilor, căreia Sfântul Andrei pare să îi fie aici tributar. Pentru Filon al Alexandriei, patriarhii sunt tot atâtea trepte ale legii vii, încă nescrise. În textele iudeo-creştine, sau mai precis situate între tradiţia eseniană şi iudeo-creştinism, precum *Testamentul celor Doisprezece Patriarhi*, cunoaşterea spirituală (*gnosis*) este atribuită lui Levi, pacea lui Aşer, curăţia sufletească, integralitatea (*aplotes*), lui Isahar.

[49] Isav a pierdut dreptul său de întâi născut în favoarea lui Iacov, căruia i l-a cedat pentru un blid de linte (*Facerea* 25, 29-34; 27, 1-40).

12. Edom s-a chemat Esau, pentru marea înverşunare a amestecării cu femei. Căci cu neînfrânarea pururea aprinzându-se şi cu plăcerile întinându-se, Edom s-a numit, care înseamnă: înfierbântarea sufletului celui iubitor de păcate[50].

13. De Iov, cel de pe gunoi auzind, o suflete al meu, că s-a îndreptăţit, n-ai râvnit bărbăţiei aceluia, n-ai avut tăria gândului lui[51], întru toate care ai cunoscut, în cele ce ai ştiut şi în cele ce te-ai ispitit; ci te-ai arătat nerăbdător.

14. Cel ce era mai înainte pe scaun, acum se vede gol în gunoi, cu răni; cel cu mulţi fii şi mărit, de năprasnă fără de fii şi de casă lipsit; că socotea gunoiul palat şi rănile mărgăritar.

15. După vrednicia împărătească fiind îmbrăcat cu diademă şi cu porfiră, omul cel cu multă avere şi dreptul cel îndestulat de bogăţie şi de animale, degrab sărăcind de avere şi de stare şi de împărăţie s-a lipsit.

16. De a fost acela drept şi fără prihană mai mult decât toţi, şi n-a scăpat de cursele şi de vicleşugurile

---

[50] Isav era „roşcat" (*Facerea* 25, 25), aluzie la Edom, celălalt nume al lui Isav, ca strămoş al edomiţilor. În tradiţia iudeilor, Edom desemnează popoarele străine, duşmanii lui Israel, care pierd încet încet lumina şi sunt năpădite de duhuri necurate. De unde semnificaţia alegorică a acestui nume.

[51] Răbdarea lui Iov este o temă frecventă în spiritualitatea monastică tradiţională.

înşelătorului, dar tu fiind iubitor de păcate, ticăloase suflete, ce vei face de se va întâmpla să vină asupra ta ceva din cele negândite?

17. Trupul mi-am spurcat, duhul mi-am întinat, peste tot m-am rănit; dar ca un doctor, Hristoase, amândouă prin pocăinţă mi le tămăduieşte. Spală-le, curăţeşte-le, Mântuitorul meu, arată-le mai curate decât zăpada.

18. Trupul Tău şi sângele pentru toţi Ţi-ai pus, Cuvinte, răstignindu-Te; trupul, ca să mă înnoieşti, iar sângele ca să mă speli. Duhul Ţi-ai dat ca să mă aduci, Hristoase, Părintelui Tău[52].

19. Săvârşit-ai mântuirea în mijlocul pământului, Făcătorule, ca să ne mântuim; de bunăvoie pe cruce ai fost răstignit şi Edenul cel ce se încuiase s-a deschis[53]; cele de sus şi cele de jos, făptura şi toate neamurile mântuindu-se, se închină Ţie.

20. Fie-mi mie scăldătoare sângele cel din coasta Ta, totodată şi băutură şi apa iertării[54] ce a izvorât, ca să

---

[52] *Luca* 23, 46.

[53] Tâlharul răstignit de-a dreapta lui Iisus îi cere: „Pomeneşte-mă, Doamne, când vei veni în împărăţia Ta." Iar Iisus îi răspunde: „Adevărat grăiesc ţie, astăzi vei fii cu Mine în rai" (*Luca* 23, 42-43).

[54] Pentru Sfântul Ioan probabil, a cărui Evanghelie are o puternică tonalitate sacramentală, şi pentru Sfinţii Părinţi, a-

mă curăţesc cu amândouă, ungându-mă şi bând, şi cu o ungere şi băutură, Cuvinte, cuvintele Tale cele de viaţă.

21. Gol sunt, spre a intra în cămara mirelui, gol sunt şi spre a merge la nuntă şi la cină; candela mi s-a stins, fiind fără de untdelemn, cămara mi s-a închis dormind eu. Cina s-a mâncat, iar eu, fiind legat de mâini şi de picioare, am fost lepădat afară[55].

22. Biserica a câştigat pahar coasta Ta cea purtătoare de viaţă, din care a izvorât nouă îndoit izvorul iertării şi al cunoştinţei; spre închipuirea celei vechi şi a celei noi, a amânduror legi, Mântuitorul nostru.

23. Timpul vieţii mele este scurt şi plin de dureri şi de vicleşug, dar întru pocăinţă primeşte-mă şi întru cunoştinţă mă cheamă, ca să nu mă fac câştig şi mâncare celui străin; Mântuitorule, Tu Însuţi mă miluieşte.

24. Falnic sunt acum şi semeţ, cu inima în deşert şi în zadar. Să nu mă osândeşti împreună cu fariseul; ci mai ales dă-mi smerenia vameşului, Unule Îndu-

---

pa şi sângele care au ieşit din coasta celui Răstignit sunt apa botezului şi sângele Euharistiei (*Ioan* 19, 34).

[55] Aluzie la parabolele evanghelice despre Împărăţia cerurilor, cu dublul lor simbolism: de nuntă şi de ospăţ mesianic; în mod deosebit la cea despre fecioarele înţelepte şi fecioarele nebune; îndemn la priveghere.

rate, drepte Judecătorule[56] şi cu acesta împreună mă numără.

25. Ştiu, Îndurate, că am greşit, de am ocărât vasul trupului meu; ci întru pocăinţă mă primeşte şi întru cunoştinţă mă cheamă ca să nu mă fac câştig nici mâncare celui străin. Ci Tu Însuţi, Mântuitorule, mă miluieşte.

26. Însumi idol m-am făcut, vătămându-mi cu poftele sufletul meu. Ci întru pocăinţă mă primeşte şi întru cunoştinţă mă cheamă, ca să nu mă fac câştig, nici mâncare celui străin[57]. Ci Tu Însuţi, Mântuitorule, mă miluieşte.

27. N-am auzit glasul Tău, n-am ascultat Scriptura Ta, Dătătorule de lege. Ci întru pocăinţă mă primeşte şi întru cunoştinţă mă cheamă, ca să nu mă fac câştig, nici mâncare celui străin. Ci Tu Însuţi, Mântuitorule, mă miluieşte.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

28. Petrecând viaţă fără de trup, cuvioasă, fiind cu trup, ai luat mare har de la Dumnezeu cu adevărat, ca să foloseşti celor ce te cinstesc cu credinţă. Pentru aceasta ne rugăm ţie, izbăveşte-ne pe noi cu rugăciunile tale de toate încercările.

---

[56] Aluzie la parabola vameşului şi a fariseului (*Luca* 18, 9-14).

[57] Cf. I *Petru* 5, 8.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

28. Întru adânc de necuviinţe mari pogorându-te, nu Te-ai oprit acolo, ci Te-ai suit cu gând mai bun în chip lămurit la virtutea cea desăvârşită prin faptă, minunând, Cuvioasă Maică Marie, firea îngerească.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

29. Andrei, lauda părinţilor, nu uita rugând cu rugăciunile tale, de faţă fiind tu, pe Treimea cea înalt dumnezeiască, ca să ne izbăvim de osândă, cei ce te chemăm pe tine, dumnezeiescul ocrotitor şi podoaba Cretei.

Slavă ... , *a Treimii:*

Nedespărţită în fiinţă, neamestecată în Feţe, Dumnezeu Te cunosc pe Tine Dumnezeire, una în Treime, ca pe Ceea ce eşti întocmai cu împărăţia şi întocmai cu tronul; şi strig Ţie cântarea cea mare, ce se cântă întreit întru cele de sus.

Şi acum ..., *a Născătoarei:*

Şi ai născut şi eşti fecioară şi ai rămas întru amândouă cu firea, Fecioară. Cel ce s-a născut înnoieşte legile firii şi pântecele a născut nesimţind dureri. Unde Dumnezeu voieşte, se biruieşte rânduiala firii; că face câte voieşte.

Şi iarăşi se cântă irmosul: Auzit-a proorocul de venirea Ta...

Cântarea a 5-a:

Irmosul:

Dis-de-dimineaţă, Iubitorule de oameni, mă rog luminează-mă şi mă îndreptează la poruncile Tale şi mă învaţă să fac voia Ta[58] *(de două ori).*

1. În noapte viaţa mea mi-am petrecut pururea; că întuneric s-a făcut mie şi negură adâncă noaptea păcatului; ci ca pe un fiu al zilei arată-mă pe mine, Mântuitorule.

2. Lui Ruben asemănându-mă eu, ticălosul, făcutam sfat necuvios şi călcător de lege asupra lui Dumnezeu celui înalt, întinându-mi patul meu[59], precum acela pe al tatălui său.

3. Mărturisescu-mă Ţie, Hristoase Împărate; păcătuit-am, păcătuit-am ca mai înainte fraţii lui Iosif, vânzând rodul curăţiei şi al înţelepciunii[60].

4. De cei de un sânge a fost dat[61], a fost vândut în robie dulcele suflet, cel drept, spre închipuire a Dom-

[58] Irmosul reia şi dezvoltă primele două versuri din cea de-a cincea Cântare biblică: rugăciunea proorocului Isaia (*Isaia* 26, 9-20).

[59] Ruben, fiul mai mare al lui Iacob, a pierdut dreptul de întâi născut, deoarece a săvârşit incest cu ţiitoarea tatălui său, Bilha (*Facerea* 35, 22).

[60] Iosif a fost fiul mult aşteptat de Iacob şi Rahila.

[61] Iosif a fost aruncat de fraţii săi într-un puţ fără apă (*Facerea* 37, 24) şi vândut ca sclav; ajuns în Egipt, a fost numit

nului; iar tu, suflete, cu totul te-ai vândut răutăţilo tale.

5. Lui Iosif cel drept şi minţii lui celei curate, u mează ticălosule şi neiscusitule suflete şi nu te de frâna cu pornirile cele nebuneşti, făcând fărădeleg pururea.

6. De s-a şi sălăşluit în groapă oarecând Iosi Stăpâne Doamne, dar spre închipuirea îngropării şi scuipării Tale a fost aceasta; iar eu ce-Ţi voi aduc Ţie întru acest chip vreodată?

7. Auzit-ai de coşul lui Moise, suflete, cel purta de apele şi de valurile râului, că a fost păzit de demul ca într-o cămară, scăpând de fapta cea amară a lu Faraon[62].

8. De ai auzit, ticălosule suflete, de moaşele ce ucideau oarecând partea bărbătească[63], cea nevârstnică, suge acum înţelepciunea ca marele Moise.

9. Nu ţi-ai omorât mintea lovind-o, precum marele Moise pe egipteanul[64], ticălosule suflete; şi cum

---

dregător peste tot pământul Egiptului şi a salvat poporul de foamete. Pentru Sfinţii Părinţi, este una dintre cele mai marcante figuri ale lui Hristos în Vechiul Testament.

[62] *Ieşirea* 1, 15 – 2, 20.

[63] „Moaşele însă s-au temut de Dumnezeu şi n-au făcut cum le poruncise regele Egiptului, ci au lăsat şi pe băieţi să trăiască" (*Ieşirea* 1, 17).

te vei sălăşlui, spune-mi, în pustietatea patimilor prin pocăinţă?

10. În pustietăţi a locuit marele Moise. Vino dar, suflete, de urmează vieţii lui ca să te învredniceşti a vedea şi arătarea Lui cea din rug[65].

11. Toiagul lui Moise te închipuieşte, suflete, care a lovit marea şi a închegat adâncul[66], cu însemnarea dumnezeieştii Cruci; prin care vei putea şi tu să săvârşeşti lucruri mari.

12. Aaron a adus lui Dumnezeu foc fără prihană, fără vicleşug; iar Ofni şi Fineas, ca şi tine, suflete, au adus lui Dumnezeu viaţă străină şi întinată[67].

13. Greu la minte m-am făcut, Stăpâne, ca şi Faraon cel cumplit; Ianis şi Iamvri[68] la suflet şi la trup, cufundat cu gândul! Ci ajută-mi mie, Mântuitorule.

---

[64] La vârsta de patruzeci de ani, Moise i-a seama de starea poporului său, robit de egipteni. Pentru a apăra un evreu, el omoară un egiptean, apoi se ascunde în deşertul Madian. „Egipteanul" este, în simbolismul monastic tradiţional, o imagine a demonului.

[65] *Ieşirea* 3, 1-6.

[66] *Ieşirea* 14.

[67] Ofni şi Fineas, fiii lui Eli, erau preoţi în cetatea Şilo (I *Regi* 2 - 4). În ciuda sfaturilor tatălui lor, ei tratau cu dispreţ jertfele aduse de popor, luând, chiar înainte ca animalul să fie oferit jertfă lui Dumnezeu, cele mai bune bucăţi din carnea animalului. Chivotul pe care îl însoţeau a fost capturat de filisteni, iar ei ucişi.

14. Cu lut mi-am amestecat gândul, eu ticălosul. Spală-mă, Stăpâne, în baia lacrimilor mele, mă rog Ţie, albă ca zăpada fă haina trupului meu.

15. De voi cerceta faptele mele, Mântuitorule, mă văd pe mine însumi întrecând pe tot omul cu păcatele; că întru cunoştinţă gândind am greşit, iar nu întru necunoştinţă.

16. Cruţă, cruţă, Doamne, zidirea Ta. Păcătuit-am, iartă-mă, Cel ce eşti din fire curat, căci afară de Tine nimeni altul nu este fără pată.

17. Pentru mine ai luat chipul meu, Dumnezeu fiind; arătat-ai minuni vindecând pe cei leproşi[69] şi întărind pe cei slăbănogi[70]; ai oprit curgerea de sânge[71], Mântuitorule, celei ce s-a atins de poalele Tale.

18. Celei ce avea curgere de sânge urmează, ticălosule suflete, năzuieşte, ţine-te de poalele lui Hristos, ca să te izbăveşti de bătăi şi să auzi de la Dânsul: credinţa ta te-a mântuit!

---

[68] Ianis şi Iamvri au fost, potrivit tradiţiei iudeilor, vrăjitorii pe care faraonul îi opunea lui Moise (*Ieşirea* 7 şi 8). Biblia nu le pomeneşte numele.

[69] *Matei* 8, 3; *Marcu* 1, 41; *Luca* 5, 12; 17, 12.

[70] *Matei* 4, 24; 8, 6; 9, 2; *Marcu* 2, 3; *Luca* 5, 18.

[71] *Matei* 9, 20-22; *Marcu* 5, 25-34; *Luca* 8, 43-48.

19. Celei gârbovite[72] urmează, o suflete! Apropie-te, cazi la picioarele lui Iisus, ca să te îndreptezi, să umbli drept în căile Domnului.

20. Deşi eşti fântână adâncă, Stăpâne, izvorăşte-mi ape din preacuratele Tale vine. Ca bând, ca şi Samarineanca, să nu mai însetez. Că izvoare de viaţă izvorăşti[73].

21. Siloam[74] să-mi fie mie lacrimile mele, Stăpâne Doamne, ca să-mi spăl şi eu luminile sufletului şi să Te văd cu gândul pe Tine, Lumina cea mai înainte de veci.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

22. Cu neasemănată dragoste, preafericită, dorind să te închini lemnului Crucii, te-ai învrednicit de dorire; învredniceşte-mă dar şi pe mine, să dobândesc slava cea de sus.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

---

[72] *Luca* 13, 11-13.

[73] La fântâna lui Iacov, Iisus o întâlneşte pe femeia din Samaria, căreia îi vorbeşte despre apa pe care El o dă spre viaţa veşnică: „Cel ce va bea din apa pe care i-o voi da Eu, nu va mai înseta în veac" (*Ioan* 4, 1-26).

[74] La scăldătoarea Siloamului a fost vindecat de către Iisus orbul din naştere, spălându-şi ochii după ce Iisus i i-a uns cu tină (*Ioan* 9, 1-7).

23. Repejunea Iordanului trecând-o ai aflat odihnă, fugind de plăcerea trupească cea cu durere; din care şi pe noi, cuvioasă, scoate-ne cu rugăciunile tale.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

24. Ca pe un păstor preaales, înţelepte Andrei, pe tine cel preacinstit, cu dragoste multă şi cu frică te rog, ca să dobândesc mântuire şi viaţă veşnică, prin rugăciunile tale.

Slavă..., *a Treimii:*

Pe Tine, Treime, Te cântăm, pe unul Dumnezeu; Sfânt, Sfânt, Sfânt eşti, Părinte şi Fiule şi Duhule, Fiinţă singură prin Sine, Unime Căreia pururea ne închinăm.

Şi acum..., *a Născătoarei:*

Din tine S-a îmbrăcat întru a mea frământătură, Dumnezeu, Cel ce a zidit veacurile, Maică Fecioară, ceea ce eşti nestricată şi nu şti de bărbat, şi ai unit Lui firea omenească.

Şi iarăşi irmosul: Dis-de-dimineaţă ...

Cântarea a 6-a:

Irmosul:

Strigat-am cu toată inima mea către înduratul Dumnezeu şi m-a auzit din iadul cel mai de jos; şi a scos din stricăciune viaţa mea[75] *(de două ori).*

1. Lacrimi din ochii mei, Mântuitorule, şi suspinuri din adânc curat aduc Ţie, strigând inima mea: Dumnezeule, păcătuit-am Ţie, milostiveşte-Te spre mine.

2. Înstrăinatu-te-ai, de Domnul tău, ca Datan şi ca Aviron[76]; dar din toată inima strigă: Iartă-mă! Ca să nu te împresoare pe tine prăpastia pământului.

3. Ca o junincă sălbăticită, asemănatu-te-ai, suflete, lui Efrem[77]; ca o căprioară, păzeşte-ţi viaţa de curse, înălţându-ţi mintea cu aripi, cu fapta şi cu gândirea.

---

[75] Irmosul reia începutul – şi sensul global – al celei de-a şasea Cântări biblice: rugăciunea lui Iona (*Iona* 2, 3-10).

[76] Datan şi Abiron s-au revoltat împotriva lui Moise. Ei au refuzat să continue drumul spre Pământul făgăduinţei, căci pentru ei ţara în care „curge lapte şi miere" nu putea fi decât Egiptul. Exemplu tipic de regres în devenirea duhovnicească, simbolizată de ieşirea din Egipt. „Şi şi-a deschis pământul gura sa şi i-a înghiţit pe ei" (*Numerii* 16, 12-34).

[77] Aluzie obscură la revolta şi la schisma regatului de Nord (numit adesea Efraim).

4. Mâna lui Moise ne va face să credem, suflete, cum că Dumnezeu poate să albească şi să cureţe viaţa cea leproasă[78]; nu deznădăjdui dar, măcar că eşti lepros.

5. Valurile păcatelor mele, Mântuitorule, ca în Marea Roşie întorcându-se, m-au acoperit degrab, ca oarecând pe egipteni şi pe conducătorii lor[79].

6. Voie slobodă fără recunoştinţă ai avut, suflete, ca şi Israel mai înainte; că mai mult decât dumnezeiasca mană[80], ai ales neînţelepţeşte lăcomia patimilor cea iubitoare de plăceri.

7. Cărnurile cele de porc şi căldările şi bucatele cele egipteneşti, mai vârtos decât cele cereşti ai voit, suflete al meu; ca şi de demult nemulţumitorul popor în pustie.

8. Puţurile hananeieştilor gânduri mai mult le-ai cinstit, suflete, decât vâna pietrei, din care izvorul înţelepciunii[81] varsă izvorul teologiei.

---

[78] Pentru ca poporul să îl creadă pe Moise, Dumnezeu i-a zis: *„Bagă-ţi mâna în sân!* Şi când a scos-o din sân, iată mâna sa era albă ca zăpada de lepră. Şi i-a zis din nou Domnul: *Bagă-ţi iarăşi mâna în sân!* Şi şi-a băgat Moise mâna în sân; şi când a scos-o din sân, era iar curată" (*Ieşirea* 4, 6-8).

[79] „Iar apele s-au tras la loc şi au acoperit carele şi călăreţii întregii oştiri a lui Faraon" (*Ieşirea* 14, 28).

[80] *Ieşirea* 16, 9-36.

[81] Canaanul reprezintă tentaţia idolatriei ce renaşte mereu. Apa nu lipseşte, dar este stătătoare. Opus Canaanului, este

9. Când a lovit Moise, sluga Ta, piatra cu toiagul, cu închipuire mai înainte a însemnat coasta Ta cea de viaţă făcătoare; din care toţi băutură de viaţă scoatem, Mântuitorule.

10. Cercetează, suflete, şi iscodeşte ca Isus[82], fiul lui Navi, ce fel este pământul făgăduinţei şi locuieşte în el cu bună legiuire.

11. Ridică-te şi împotriveşte-te patimilor trupeşti, ca Isus asupra lui Amalec; biruind pururea gândurile cele înşelătoare, ca şi pe gavaoniteni[83].

12. Treci peste firea cea curgătoare a vremii, ca mai înainte chivotul, şi te fă moştenitor pământului aceluia al făgăduinţei[84], suflete, Dumnezeu porunceşte.

13. Precum ai scăpat pe Petru, cel ce a strigat: scapă-mă, aşa apucând înainte, Mântuitorule, scapă-

---

deşertul, unde apa este doar cea pe care Dumnezeu o face să ţâşnească miraculos (*Ieşirea* 17, 1-7).

[82] Este vorba de fapt despre Iosua, fiul lui Navi, care urmează lui Moise şi conduce poporul în pământul făgăduit (Cf. *Cărţii lui Iosua Navi*).

[83] Amalec îi reprezintă pe Amaleciţi, pe care Iosua i-a biruit (*Ieşirea* 17, 8-16). Ghibeoniţii au încheiat prin înşelăciune un legământ cu Israel (*Iosua* 9, 2-27). În tradiţia iudaică, aceste popoare simbolizează puteri malefice.

[84] Când fiii lui Israel au trecut Iordanul, avându-l în frunte pe Iosua, apele Iordanului s-au despărţit şi „preoţii care duceau chivotul legământului Domnului stăteau ca pe uscat în mijlocul Iordanului" (*Iosua* 3, 14-17).

mă şi pe mine de fiară, întinzându-Ţi mâna Ta, şi mă scoate din adâncul păcatului[85].

14. Pe Tine Te ştiu liman liniştit, Stăpâne, Hristoase! Ci apucând înainte, izbăveşte-mă din adâncurile păcatului cele neumblate şi din deznădăjduire.

15. Eu sunt, Mântuitorule, drahma cea împărătească, pe care ai pierdut-o de demult[86]; dar aprinzând făclie pe Mergătorul înaintea Ta[87], Cuvinte, caută şi află chipul Tău.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

16. Ca să stingi văpaia patimilor, ai izvorât pururea pâraie de lacrimi, Marie, arzându-ţi sufletul; al căror har dă-mi-l şi mie.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

17. Nepătimire cerească ai dobândit, prin vieţuirea cea preaînaltă de pe pământ, maică; pentru aceasta roagă-te, să mântuiască din patimi, cu rugăciunile tale, pe cei ce te laudă pe tine.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

---

[85] *Matei* 14, 30-31.
[86] *Luca* 15, 8-10.
[87] Sfântul Ioan Botezătorul.

18. Cunoscându-te păstor şi arhiereu al Cretei şi rugător pentru lume pe tine, Andrei, alerg şi strig ţie: scoate-mă, părinte, din adâncul păcatului.

Slavă ..., *a Treimii*:

Treime sunt neamestecată, nedespărţită; despărţită după Feţe şi Unime sunt din Fire unită: Tatăl, Fiul şi dumnezeiescul Duh.

Şi acum ..., *a Născătoarei*:

Pântecele tău ne-a născut nouă pe Dumnezeu, cu chipul ca şi noi; deci ca pe un ziditor al tuturor, roagă-L, Născătoare de Dumnezeu, ca prin rugăciunile tale să ne îndreptăţim.

Şi *iarăşi irmosul*: Strigat-am cu toată inima mea ...

Condac, glasul al 6-lea:

Suflete al meu, suflete al meu, scoală! Pentru ce dormi? Sfârşitul se apropie şi vei să te tulburi. Deşteaptă-te, dar, ca să se milostivească spre tine Hristos Dumnezeu, Cel ce este pretutindeni şi toate le plineşte.

Icos

Cămara cea de vindecare a lui Hristos, văzând-o deschisă, privind şi sănătatea care izvorăşte din aceasta lui Adam, a pătimit şi s-a rănit diavolul şi ca în primejdie s-a tânguit şi a strigat către prietenii săi: Ce voi face Fiului Mariei: mă ucide Vitleemiteanul, Cel ce este pretutindeni şi toate le plineşte.

SINAXAR ÎN JOIA DIN SĂPTĂMÂNA A CINCEA A POSTULUI MARE

Sinaxarul din Minei, apoi acesta:

În aceeaşi zi, în Joia din săptămâna a cincea a Postului Mare, după o veche predanie, cântăm slujba marelui canon de umilinţă.

Acest canon, cel mai mare într-adevăr din toate canoanele, l-a compus şi l-a scris foarte frumos şi cu mult meşteşug cel între sfinţi părintele nostru Andrei, arhiepiscopul Cretei, numit şi Ierusalimiteanul. Acesta era de loc din Damasc. La vârsta de patrusprezece ani, după ce a fost dat la şcoală şi a învăţat toate ştiinţele care-i dădeau o educaţie desăvârşită, s-a dus la Ierusalim şi a îmbrăţişat viaţa monahală. Trăind cu cuviosie şi bine plăcut lui Dumnezeu, într-o viaţă liniştită şi netulburată, a lăsat Bisericii lui Dumnezeu şi alte multe scrieri folositoare vieţii, cuvântări şi canoane, dar a fost cu deosebire mai iscusit în cuvântări de laudă, în cinstea sfinţilor, a Maicii Domnului şi a Domnului nostru Iisus Hristos. Împreună cu multe alte canoane, a alcătuit şi acest Mare Canon plin de foarte mare umilinţă. Culegând şi strângând la un loc toată istoria Vechiului şi Noului Testament, a alcătuit cântarea aceasta de la Adam până la înălţarea lui Hristos şi predica Apostolilor. Prin canonul acesta, îndeamnă tot sufletul să râvnească şi să urmeze, după putere, toate faptele bune ale istoriei Vechiului şi Noului Testament, să fugă de toate faptele rele şi să alerge totdeauna la Dumnezeu, prin pocăinţă, prin lacrimi şi mărturisire şi prin alte fapte bine plăcute lui Dumnezeu. Atât este de curgător şi de armonios acest Mare Canon, încât poate să moaie şi cea mai învârtoşată inimă şi să o deştepte spre săvârşirea binelui, chiar numai dacă-l cântă cineva cu inima zdrobită şi cu potrivită luare aminte. Andrei Criteanul a alcătuit acest canon pe timpul când şi marele Sofronie, patriarhul Ierusalimului, a

scris viaţa Mariei Egipteanca. Într-adevăr şi această viaţă ne pune înainte o mare pildă de umilinţă şi dă multă mângâiere celor ce greşesc şi păcătuiesc, numai dacă ar voi să se depărteze de rele.

Şi s-a rânduit să se cânte şi să se citească Marele Canon şi viaţa Cuvioasei Maria Egipteanca în ziua aceasta pentru următoarea pricină. Pentru că Sfântul Post de patruzeci de zile se apropie de sfârşit şi pentru ca nu cumva oamenii, lenevindu-se, să se îngrijească mai puţin de nevoinţele cele duhovniceşti şi să se depărteze cu totul de a trăi în cumpătare, marele Andrei, ca un adevărat învăţător, prin cântările Marelui Canon, în care istoriseşte virtuţile marilor bărbaţi, precum şi întoarcerea la credinţă a celor răi, pregăteşte pe cei care se nevoiesc cu postul să se poarte cu mai mult curaj şi să se îndrepte cu bărbăţie spre nevoinţele postului ce-l mai au în faţă. Iar Sfântul Sofronie, prin minunata povestire despre viaţa Mariei Egipteanca, îndeamnă pe oameni să ajungă din nou cumpătaţi, îi ridică spre Dumnezeu, îi sfătuieşte să nu mai cadă şi să nu deznădăjduiască, chiar dacă au căzut înainte în unele păcate. Şi într-adevăr, povestirea vieţii Mariei Egipteanca înfăţişează cât este de mare iubirea de oameni şi dragostea lui Dumnezeu faţă de cei care doresc din tot sufletul să se întoarcă de la păcatele lor de mai înainte.

Canonul lui Andrei Criteanul se numeşte Canonul cel Mare poate şi din pricina ideilor şi gândurilor înalte ce le cuprinde, căci într-adevăr alcătuitorul lor este iscusit şi l-a compus într-un chip nespus de frumos, dar şi pentru că acest canon, spre deosebire de celelalte canoane, care au câte treizeci de tropare şi chiar mai puţine, are două sute cincizeci de tropare şi fiecare din tropare pricinuieşte nespusă plăcere. Prin urmare cu foarte bună socoteală şi potrivit a fost aşezat în marele post de patruzeci de zile acest Mare Canon, care are multă umilinţă. Părintele nostru Andrei a fost cel dintâi care a adus la Constantinopol acest prea frumos şi mare canon, odată cu viaţa cuvioasei Maria, când a fost trimis de

Teodor, patriarhul Ierusalimului, să fie de ajutor la al şaselea sobor ecumenic. Cu acest prilej, a luptat în chipul cel mai strălucit împotriva monoteliţilor, şi cu toate că era simplu monah, a fost rânduit în clerul Bisericii din Constantinopol. Apoi a fost făcut diacon şi a fost însărcinat cu purtarea de grijă a orfanilor. După puţină vreme a ajuns arhiepiscopul Cretei. Mai pe urmă, ajungând aproape de locul numit Ieriso din Mitilina, a călătorit spre Domnul, tocmindu-şi bine scaunul său.

Pentru rugăciunile Sfântului Andrei, Dumnezeule, miluieşte-ne şi ne mântuieşte. Amin.

După aceasta se cântă Fericirile, cu închinăciuni, glasul al 6-lea.

Întru împărăţia Ta, când vei veni, pomeneşte-ne pe noi, Doamne.

1. Pe tâlharul l-ai făcut, Hristoase, locuitor raiului; pe cel ce a strigat pe Cruce către Tine: Pomeneşte-mă![88] Învredniceşte-mă şi pe mine, nevrednicul, de pocăinţa acestuia.

Stih: Fericiţi cei săraci cu duhul, că a acelora este împărăţia cerurilor.

2. Auzit-ai, suflete al meu, de Manoe, că a ajuns la arătare dumnezeiască şi a luat atunci rodul făgăduinţei din cea stearpă[89]; să urmăm dreptei credinţe a acestuia.

---

[88] *Luca* 23, 42-43.

[89] Îngerul Domnului a vestit naşterea lui Samson, mai întâi femeii lui Manoe, până atunci stearpă, apoi chiar lui (*Judecători* 13, 2-25).

Stih: Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia.

3. Râvnind lenevirii lui Samson[90], suflete, ți-ai tuns tăria lucrurilor tale, dându-ți celor de alt neam viața întreagă și fericită, pentru iubirea plăcerii.

Stih: Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul.

4. Cel ce a biruit mai înainte cu falca măgarului pe cei de alt neam[91], acum se află prădat de desfrâu; ci fugi, suflete al meu, de asemănare, de fapta și de slăbirea lui.

Stih: Fericiți cei ce flămânzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura.

5. Barac și Ieftae, căpetenii de oaste, s-au ales judecătorii lui Israel, cu care împreună și Debora cea cu minte bărbătească[92]. Deci îmbărbătându-te, suflete, cu vitejiile acelora, întăreşte-te.

---

[90] Samson, sedus de Dalila, îi dezvăluie acesteia secretul puterii sale: „Briciul nu s-a atins de capul meu, căci eu sunt nazireu al lui Dumnezeu, din pântecele maicii mele" (*Judecători* 16, 17). Filistenii îl prind astfel pe Samson, îi scot ochii și îl duc în robie.

[91] „Atunci s-a coborât peste el Duhul Domnului și funiile care erau peste mâinile lui s-au făcut ca nişte câlți arși de foc și au căzut legăturile de pe mâinile lui. Iar el găsind o falcă sănătoasă de asin, și-a întins mâna, a luat-o și a ucis cu ea o mie de oameni" (*Judecători* 15, 14-15).

[92] După ce au luat în stăpânire pământul făgăduit, fiii lui Israel au fost mereu tentați de idolatrie și copleșiți, fie de re-

Stih: Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui.

6. Pe Iaila cea vitează ai cunoscut-o, suflete al meu, care a tras în ţeapă pe Sisera[93] mai înainte şi a făcut mântuire; auzi stâlpul, prin care ţie Crucea se însemnează.

Stih: Fericiţi cei curaţi cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu.

7. Jertfeşte, suflete, jertfă de laudă, adu faptă bună ca pe o fiică mai curată decât a lui Ieftae[94]; şi junghie ca pe o jertfă Domnului tău patimile cele trupeşti.

Stih: Fericiţi făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema.

---

zistenţa cananeenilor, fie de invadatori. În această perioadă (1200-1050 înainte de Hristos), Dumnezeu salvează periodic poporul, ridicând dintre fiii lui Israel „judecători", conducători harismatici, bărbaţi sau femei, care pun capăt opresiunii străine şi renasc credinţa.

[93] Barac, Ieftae şi Samson se numără printre principalii judecători. Debora, o proorociţă, „a judecat" de asemenea poporul Israel şi, împreună cu Barac, i-a învins pe cananeenii conduşi de Sisera. Pentru Barac, a se vedea Judecători cap. 4, pentru Debora, *Judecători* cap. 4 şi 5, pentru Ieftae, cap. 10-12.

[94] Ieftae a făgăduit că va aduce jertfă ardere de tot, dacă îi va birui pe amoniţi, pe prima persoană care va ieşi în întâmpinarea sa din porţile casei sale; aceasta a fost chiar fiica sa, „şi a făcut cu ea cum făgăduise" (*Judecători* 11, 29-40).

8. Înțelege, suflete al meu, ce este lâna lui Ghedeon[95]; primește rouă din cer și te pleacă, precum câinele, de bea apa, care curge din lege prin stoarcerea Scripturii.

Stih: Fericiți cei prigoniți pentru dreptate că a acelora este împărăția cerurilor.

9. Osânda lui Eli preotul ai luat-o, suflete al meu, pentru lipsa minții, suferind a lucra întru tine patimile, ca și acela pe feciorii cei fără de lege.

Stih: Fericiți veți fi când vă vor ocărî pe voi și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, minținд pentru Mine.

10. Între judecători, levitul cu socoteală și-a împărțit femeia la cele douăsprezece neamuri, suflete al meu, ca să se vădească întinăciunea cea fără de lege a neamului lui Veniamin[96].

---

[95] Ghedeon desemnat de Dumnezeu judecător, a cerut un semn: „De vrei să izbăvești pe Israel prin mâna mea cum zici, apoi iată eu întind aici în arie lâna ce am tuns; și de va fi roua numai pe lână, iar încolo peste tot locul uscăciune, atunci voi ști că vei izbăvi pe Israel prin mâna mea, cum ai zis. Și s-a făcut așa; și a doua zi s-a sculat Ghedeon dis-de-dimineață și s-a apucat să stoarcă lâna și a stors rouă din lână un vas plin de apă" (*Judecători* 6, 36-38). Aici lâna devine imaginea Legii, care nu trebuie luată literalmente, ci „stoarsă" pentru a scoate din ea apa vie a harului.

[96] În vremea judecătorilor, un levit și concubina sa au fost găzduiți de un bătrân în cetatea Ghibeea lui Veniamin. Locuitorii din cetate au batjocorit-o pe concubina levitului

Stih: Bucurați-vă și vă veseliți că plata voastră multă este în ceruri.

11. Iubitoarea de înțelepciune Ana, rugându-se, numai buzele și-a mișcat spre laudă, iar glasul ei nu se auzea; și de aceea, deși era stearpă, a născut fiu vrednic de rugăciunea ei[97].

Stih: Pomenește-ne pe noi, Doamne, când vei veni întru împărăția Ta.

12. Număratu-s-a printre judecători feciorul Anei, marele Samuel, pe care Armatem l-a crescut în casa Domnului[98]. Aceluia râvnește, suflete al meu și judecă lucrurile tale mai înainte decât pe ale altora.

Stih: Pomenește-ne pe noi, Stăpâne, când vei veni întru împărăția Ta.

---

până au ucis-o. Levitul a tăiat-o în douăsprezece bucăți, pe care le-a trimis celor douăsprezece seminții ale lui Israel. Toți au hotărât să răzbune crima și să pornească la război împotriva fiilor lui Veniamin. În cele din urmă, aceștia au fost totuși iertați (*Judecători* 19-21).

[97] Ana a adus jertfă în cetatea Șilo, unde era preot Eli și fiii săi, cerând de la Domnul un copil de parte bărbătească, pentru că era stearpă. Eli a alungat-o crezând că este beată, dar după răspunsul femeii, a binecuvântat-o și Ana l-a născut pe Samuel (I *Regi* 1).

[98] Când copilul Samuel a fost înțărcat, mama sa l-a dus la Șilo, unde l-a încredințat preotului Eli. „Iar copilul Samuel slujea înaintea Domnului..." (I *Regi* 2, 18). Acolo a auzit chemarea lui Dumnezeu, Care a făcut din el ultimul prooroc și cel mai mare dintre „judecători" (A se veda I *Regi*).

13. Ales fiind David rege, ca un rege s-a uns din corn cu dumnezeiescul mir[99]. Deci şi tu, suflete al meu, de pofteşti împărăţia cea de sus, în loc de mir, unge-te cu lacrimi.

Stih: Pomeneşte-ne pe noi, Sfinte, când vei veni întru împărăţia Ta.

14. Miluieşte zidirea Ta, Milostive; milostiveşte-Te spre făptura mâinilor Tale şi iartă tuturor păcătoşilor şi mie, celui ce am călcat poruncile Tale mai mult decât toţi.

Slavă ... , *a Treimii*:

Şi naşterii celei fără de început şi purcederii mă închin: Tatălui, cel ce a născut, slăvesc pe Fiul cel născut, laud pe Duhul Sfânt, Cel ce străluceşte împreună cu Tatăl şi cu Fiul.

Şi acum ..., *a Născătoarei:*

Naşterii tale celei mai presus de fire ne închinăm, nedespărţind slava cea după fire a pruncului tău, Născătoare de Dumnezeu; că cel ce este unul după faţă, se mărturiseşte îndoit după fire.

[99] După instituirea regalităţii, după ungerea lui Saul şi după rătăcirea lui, Samuel îl unge rege pe David, din porunca lui Dumnezeu (I *Regi* 16, 1-13).

Cântarea a 7-a

Irmosul:

Păcătuit-am, fărădelege şi nedreptate săvârşit-am înaintea Ta; nici n-am păzit, nici n-am făcut precum ne-ai poruncit nouă; dar nu ne părăsi pe noi până în sfârşit, Dumnezeul părinţilor[100] *(de două ori).*

1. Păcătuit-am, greşit-am şi am călcat porunca Ta; că întru păcate am fost zămislit şi am adăugat rănilor mele rană. Ci Tu mă miluieşte, ca un îndurat, Dumnezeul părinţilor.

2. Cele ascunse ale inimii mele, le-am mărturisit ţie, Judecătorul meu. Vezi smerenia mea, vezi şi necazul meu şi ia aminte acum la judecata mea; şi Tu mă miluieşte, ca un îndurat, Dumnezeul părinţilor.

3. Saul oarecând, dacă a pierdut asinele tatălui său, suflete, degrabă a aflat în schimb împărăţia[101]; dar păzeşte-te să nu greşeşti, alegând mai degrabă poftele tale cele dobitoceşti, decât împărăţia lui Hristos.

---

[100] Irmosul reia un fragment din cea de-a şaptea Cântare biblică, rugăciunea celor trei tineri în cuptorul de foc (*Daniel* 3, 26-56).

[101] Tânărul Saul, din familia lui Veniamin, era plecat în căutarea asinelor rătăcite ale tatălui său, când l-a întâlnit pe proorocul Samuel, care l-a uns rege din porunca lui Dumnezeu (I *Regi* 9).

4. David, dumnezeiescul părinte, de a şi greşit oarecând îndoit, suflete al meu, cu săgeata desfrâului săgetându-se şi cu sulița robindu-se pentru pedeapsa uciderii; dar tu cu mai grele lucruri boleşti, din pornirile cele de voia ta.

5. Împreunat-a David oarecând nelegiuirea cu nelegiuire, că a amestecat desfrâul cu uciderea; dar îndată îndoită pocăință a arătat. Iar tu, suflete, mai viclene lucruri ai făcut, necăindu-te către Dumnezeu.

6. David oarecând a însemnat cântarea, scriind-o ca într-o icoană, prin care-şi mustră fapta ce a lucrat, strigând: Miluieşte-mă! Că ție unuia am greşit, Dumnezeului tuturor; Însuți mă curăţeşte.

7. Purtat fiind chivotul în car, când s-au întors junincile, numai cât s-a atins Zan acela de el, a fost certat de mânia lui Dumnezeu[102]. Deci de îndrăzneala aceluia fugind, suflete, cinsteşte bine cele dumnezeieşti.

8. Auzit-ai de Abesalom cum s-a sculat împotriva firii. Cunoscut-ai faptele lui cele întinate, cu care a

[102] Este vorba de Uza, care „şi-a întins mâinile sale spre chivotul Domnului ca să-l sprijine şi s-a apucat de el, căci boii erau gata să-l răstoarne. Domnul însă s-a mâniat pe Uza şi l-a lovit Dumnezeu chiar acolo pentru îndrăzneala lui şi a murit el acolo lângă chivotul Domnului [...] Şi s-a temut David în ziua aceea de Domnul" (II *Regi* 6, 6 – 7, 9).

batjocorit patul lui David, tatăl său[103]; dar şi tu ai urmat pornirilor lui celor de patimi şi iubitoare de plăceri.

9. Supus-ai trupului tău vrednicia ta cea nerobită, şi ca alt Ahitofel[104] aflând pe vrăjmaşul, suflete, te-ai plecat după sfaturile lui; dar le-a risipit pe acestea Însuşi Hristos, ca tu să te mântuieşti cu adevărat.

10. Solomon cel minunat, cel plin de harul înţelepciunii[105], acesta făcând vicleşug înaintea lui Dumnezeu oarecând, s-a depărtat de la El; căruia şi tu ţi-ai asemănat blestemata ta viaţă, suflete.

11. De plăcerile patimilor sale fiind silit, s-a întinat, vai mie! iubitorul înţelepciunii, iubitor de femei desfrânate făcându-se şi înstrăinat de la Dumnezeu; căruia tu, o suflete, ai urmat cu gândul, prin dezmierdări ruşinoase[106].

---

[103] Abesalom se ridică împotriva tatălui său David, care trebuie să fugă din Ierusalim. „Şi a intrat Abesalom la concubinele tatălui său, înaintea ochilor a tot Israelul" (II *Regi* 16, 22).

[104] Sfătuit de David, Ahitofel se aliază cu Abesalom, când acesta se revoltă. Abesalom a intrat la concubinele tatălui său, îndemnat de Ahitofel (II *Regi* 16, 21). „Vrăjmaşul" este, bineînţeles, demonul.

[105] Înţelepciunea lui Solomon este legendară: „Iată, Eu îţi dau minte înţeleaptă şi pricepută – zice Domnul – cum nici unul n-a fost ca tine înaintea ta şi cum nici nu se va mai ridica după tine" (III *Regi* 3, 12).

[106] Solomon a avut „şapte sute de femei străine şi trei sute de concubine şi femeile i-au smintit mintea" (III *Regi* 11, 3).

12. Lui Roboam, celui ce n-a ascultat sfatul tatălui său, ai râvnit, suflete, împreună şi lui Ieroboam[107], slugii celei prea rele, care s-a viclenit oarecând; dar fugi de asemănarea lor, şi strigă lui Dumnezeu: Păcătuit-am, miluieşte-mă!

13. Necurăţirilor lui Ahav[108] ai râvnit, sufletul meu! Vai mie! Te-ai făcut locaş întinăciunilor trupeşti şi vas urât al patimilor. Dar din adâncul tău suspină şi spune lui Dumnezeu păcatele tale.

14. A ars oarecând Ilie pe cei de două ori câte cincizeci[109], când a junghiat şi pe proorocii cei de ru-

[107] Roboam, fiul lui Solomon şi urmaşul său, „începe domnia răzvrătită" (*Sirah* 47, 22). El a provocat schisma seminţiilor din Nord, care se separă de Iuda. Ieroboam organizează revolta şi devine rege al acestor seminţii. El a construit locuri de închinare care să rivalizeze cu Templul din Ierusalim, transformând schisma politică într-una religioasă (III *Regi* 12, 1-33). „Între Roboam şi Ieroboam a fost război în toate zilele vieţii lor" (III *Regi* 14, 30).

[108] Ahav, regele Israelului între 874-853 a căzut în idolatrie, din cauza femeii sale Izabela, fiica regelui Sidonului (III *Regi* 16). Pentru a obţine via lui Nabot, Ahav acceptă ca Nabot să fie acuzat de Izabela pe nedrept că l-a hulit pe Dumnezeu, acuzaţie în urma căreia Nabot a fost ucis (III *Regi* 21, 1-16).

[109] Ohozia, fiul lui Ahav şi urmaşul lui pe tronul lui Israel (853-852), s-a rănit şi a trimis slujitori la Baal-Zebub, dumnezeul Ecronului, fapt pentru care proorocul Ilie protestează şi anunţă moartea apropiată a regelui. Acesta trimite succesiv două detaşamente de câte cincizeci de oameni, după proroc, dar de fiecare dată Ilie invocă foc din cer, care îi mistuie pe soldaţi şi pe căpetenia lor. A treia oară, proorocul Ilie

şine ai Izabelei[110], spre mustrarea lui Ahav. Dar fugi, suflete, de asemănarea acestor doi şi te întăreşte.

15. Încuiatu-s-a ţie cerul, suflete, şi foamete de la Dumnezeu te-a cuprins de vreme ce nu te-ai plecat cuvintelor lui Ilie Tesviteanul, ca şi Ahav oarecând. Ci sareptencei asemănându-te, hrăneşte sufletul proorocului[111].

16. Păcatele lui Manase ţi-ai îngrămădit cu voinţa, suflete, punând ca nişte lucruri de scârbă patimile şi înmulţind cele dezgustătoare; dar pocăinţei lui râvnind cu căldură, câştigă-ţi umilinţă[112].

îi confimă căpeteniei trimise cu cincizeci de soldaţi, că regele va muri (IV *Regi* 1, 2-18).

[110] După trei ani de secetă, proorocul Ilie îi convoacă pe muntele Carmel, în prezenţa poporului, pe proorocii lui Baal, aduşi de Izabela. Proorocii lui Baal apoi Ilie aduc jertfă un viţel şi trebuie să invoce fiecare focul din cer. Dacă la cererea primilor nu coboară focul, la rugăciunea lui Ilie „s-a pogorât foc de la Domnul şi a mistuit arderea de tot" (III *Regi*, 18, 38), deşi a fost udată de trei ori cu câte patru cofe de apă. Proorocii lui Baal au fost prinşi şi înjunghiaţi.

[111] Ilie, pentru a pedepsi idolatria lui Ahav, anunţă un timp de secetă şi de foamete. (III *Regi* 17, 1). El însuşi este găzduit şi hrănit, din porunca Domnului, de către o văduvă din Sarepta, a cărei puţină făină şi untdelemn nu încetează de acum să sporească. (III *Regi* 17, 8-16).

[112] Manase, regele lui Iuda între anii 687-642, revine la politeism şi la idolatrie. Şi-a jertfit fiul arzându-l, practica ghicitul, vrăjitoria, a adus oameni care se îndeletniceau cu chemarea morţilor. (IV *Regi* 21). A ucis oameni drepţi (tradiţia iudaică îi atribuie uciderea lui Isaia). Învins de asirieni, Manase este dus rob în Babilon. „Şi în strâmtorarea sa, el a

17. Cad înaintea Ta şi aduc Ţie, ca nişte lacrimi, cuvintele mele; păcătuit-am, cum a greşit păcătoasa[113] şi am făcut fărădelege ca nimeni altul pe pământ. Dar fie-Ţi milă, Stăpâne, de făptura Ta şi iarăşi mă cheamă.

18. Folosit-am rău chipul Tău şi am stricat porunca Ta; toată frumuseţea mi s-a întunecat şi cu patimile mi s-a stins făclia[114], Mântuitorule. Dar milostivindu-Te, dă-mi bucurie, precum cântă David[115].

19. Întoarce-te, căieşte-te, descoperă cele ascunse; grăieşte lui Dumnezeu Cel ce ştie toate. Tu singur ştii, Mântuitorule, cele ascunse ale mele; ci Însuţi Tu mă miluieşte, precum cântă David, după mare mila Ta.

20. Stinsu-s-au zilele mele ca visul celui ce se deşteaptă. Pentru aceasta ca Iezechia lăcrimez pe patul meu, ca să mi se adauge ani de viaţă. Dar care Isaia va să stea pentru tine, suflete?[116] Fără numai Dumnezeul tuturor.

---

căutat faţa Domnului Dumnezeului său şi s-a smerit foarte înaintea Dumnezeului părinţilor săi. Iar dacă s-a rugat, Dumnezeu l-a auzit şi i-a ascultat rugăciunea lui şi l-a adus înapoi la Ierusalim, în regatul său..." (II *Cronici* 33).

[113] *Luca* 7, 36-50.

[114] Aluzie la fecioarele nebune din parabola celor zece fecioare (*Matei* 25, 1-13).

[115] Aluzie la psalmii atribuiţi lui David.

[116] Iezechia, regele lui Iuda între 716-687, a făcut „cele plăcute în ochii Domnului". A curăţit templul şi a refăcut

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

21. Strigând către Preacurata Maica lui Dumnezeu mai înainte, ai gonit turbarea poftelor celor cu silă supărătoare, şi ai ruşinat pe vrăjmaşul cel ce te-a făcut să cazi în cursă. Ci dă-mi acum ajutor în necazuri şi mie, robului tău.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

22. Pe Hristos pe Care L-ai iubit, de Care ai dorit, pe urma Căruia ai mers, Acesta a aflat pocăinţa şi ţi-a dăruit-o, ca singur Dumnezeu milostiv; pe Care roagă-L neîncetat să ne izbăvească pe noi de patimi şi de primejdii.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

23. Pe piatra credinţei întăreşte-mă, cu rugăciunile tale, părinte, îngrădindu-mă cu frica cea dumnezeiască, şi mă rog dăruieşte-mi mie acum pocăinţă, Andreie; şi mă izbăveşte de cursa vrăjmaşilor care mă caută pe mine.

---

cultul. Grav bolnav, „s-a întors Iezechia cu faţa la perete şi s-a rugat Domnului, zicând: *O Doamne, adu-ţi aminte că am umblat înaintea feţei Tale cu credinţă şi cu inimă dreaptă*... Şi a plâns Iezechia tare." Dumnezeu îi spune lui Isaia să ia o turtă de smochine şi să o pună pe rana lui Iezechia spre a-l însănătoşi, căci a auzit rugăciunea lui Iezechia şi a văzut lacrimile lui. Şi a mai adăugat Domnul la zilele vieţii sale cincisprezece ani (IV *Regi* 20).

Slavă ... , *a Treimii:*

Treime neamestecată, nedespărțită, de o ființă și fire una; lumini și lumină, și trei sfinte, și unul sfânt, este lăudată Treimea, Dumnezeu. Laudă și preaslăvește, suflete, viață și vieți, pe Dumnezeul tuturor.

Și acum ... , *a Născătoarei:*

Lăudămu-te, bine te cuvântăm, închinămu-ne ție, Născătoare de Dumnezeu, că ai născut pe Unul din Treimea cea nedespărțită, pe Unul Fiu și Dumnezeu; și tu însuți ne-ai deschis nouă celor de pe pământ cele cerești.

Și iarăși irmosul: Greșit-am, fărădelege am făcut.

Tricântarea (fără metanii)

Cântarea a 8-a, glasul al 8-lea:

Irmosul:

Pe Împăratul slavei, Cel fără început, de Care se înfricoșează puterile cerești și se cutremură cetele îngerilor, preoți, lăudați-L, popoare preaînălțați-L întru toți vecii[117].

[117] Este concluzia din Cântarea celor trei tineri în cuptorul de foc (*Daniel* 3, 52-87), care inspiră în mod tradițional cea de-a opta Cântare a canoanelor.

1. Ca nişte cărbuni ai focului celui fără materie, ardeţi patimile mele cele împădurite, aprinzând întru mine acum dorul dragostei celei dumnezeieşti, Apostolilor.

2. Să cinstim trâmbiţele cele cu glasuri bune ale Cuvântului, prin care au căzut zidurile cele neîntărite ale vrăjmaşului şi s-au întărit zidurile cunoştinţei de Dumnezeu.

3. Sfărâmaţi chipurile patimilor sufletului meu, cei ce aţi sfărâmat capiştile şi idolii vrăjmaşului, Apostoli ai Domnului, cei ce sunteţi biserici sfinţite.

A Născătoarei:

Încăput-ai pe Cel neîncăput din fire; purtat-ai pe Cel ce poartă toate; alăptat-ai, curată, pe Cel ce hrăneşte făptura, pe Hristos dătătorul de viaţă.

Al doilea canon (Altă Tricântare)

Irmos, acelaşi

1. Cu meşteşugirea cea înaltă a Duhului, aţi zidit toată Biserica, Apostoli ai lui Hristos; în aceasta binecuvântaţi pe Hristos în veci.

2. Trâmbiţând cu trâmbiţa dogmelor, au surpat Apostolii toată înşelăciunea idolească, preaînălţând pe Hristos întru toţi vecii.

3. Apostoli ce sunteți bună adunare, păzitori ai lumii, cetățeni cereşti, izbăviți-ne de primejdii pe noi, care vă lăudăm pururea.

A Treimii:

Dumnezeiască stăpânie cea întreit însorită şi prealuminată, fire de o slavă şi de un tron, Părinte atoatefăcătorule, Fiule şi Duhule dumnezeiesc, pe Tine Te laud în veci.

A Născătoarei:

Ca pe un tron cinstit şi preaînălțat să lăudăm neîncetat, popoare, pe Maica lui Dumnezeu, pe ceea ce singură este după naştere maică şi fecioară.

Al treielea canon (Altă Tricântare)

Irmosul:

Pe Cel pe Care-L slăvesc oştile cereşti şi de El se cutremură heruvimii şi serafimii, toată suflarea şi zidirea, lăudați-L, binecuvântați-L şi-L preaînălțați întru toți vecii *(de două ori).*

1. Miluieşte-mă pe mine cel ce am păcătuit, Mântuitorule, ridică-mi mintea mea spre întoarcere. Primeşte-mă pe mine cel ce mă pocăiesc; miluieşte-mă pe mine cel ce strig: greşit-am Ție, mântuieşte-mă; nelegiuit-am, miluieşte-mă.

2. Ilie cel ce a fost purtat în car, suindu-se în carul virtuţilor[1118], s-a înălţat ca spre ceruri oarecând, mai presus de cele pământeşti; deci la suirea aceasta cugetă, suflete al meu.

3. Curgerea Iordanului oarecând a stat de-o parte şi de alta, prin lovirea cu cojocul lui Ilie de către Elisei[119]; iar tu, o suflete al meu, acestui dar nu te-ai învrednicit, din pricina neînfrânării.

4. Elisei luând oarecând cojocul lui Ilie, a luat de la Domnul har îndoit; iar tu, o suflete al meu, de acest har nu te-ai împărtăşit, pentru neînfrânare.

5. Sunamiteanca oarecând a primit pe cel drept[120] cu gând bun; iar tu, o suflete, n-ai adus în casa ta nici străin, nici călător. Pentru aceasta tu vei fi lepădat afară din cămară, tânguindu-te.

---

[118] Carul de foc, car al virtuţiilor ascetice şi duhovniceşti, este uneori, în acest tip de interpretare, asemănat inimii înflăcărate (Cf. IV *Regi* 2, 1-15).

[119] Elisei, ucenic al proorocului Ilie, a cerut, înainte de ridicarea la cer a lui Ilie, ca „Duhul care este în Ilie să fie de două ori în el" (IV *Regi* 2, 9).

[120] Şunamiteanca era o femeie bogată din Şunem, pe la care proorocul Elisei se abătea întotdeauna să mănânce, de câte ori trecea pe acolo (IV *Regi* 4, 8-10). Elisei i-a vestit naşterea unui băiat, pe care la câţiva ani la înviat, căci murise subit. Se simte deja o tonalitate pascală în pasajul acesta (IV *Regi* 4, 11-37).

6. Minţii celei întinate a lui Ghiezi[121] pururea te-ai asemănat, ticăloase suflete; a cărui iubire de argint leapădă-o măcar la bătrâneţe. Fugi de focul gheenei, depărtându-te de răutăţile tale.

7. Tu, suflete, lui Ozia[122] râvnind, lepra lui întru tine îndoit ai luat-o; că cele necuvioase cugeţi şi cele fără de lege faci; lasă cele ce ai şi aleargă la pocăinţă.

8. De niniviteni ai auzit, suflete, că s-au pocăit către Dumnezeu cu sac şi cu cenuşă[123]; acestora n-ai urmat, ci te-ai arătat mai rău decât toţi cei ce au greşit mai înainte de lege şi după lege.

9. De Ieremia cel din groapa cu noroi ai auzit, suflete, care a plâns cu tânguire cetatea Sionului şi la-

[121] Ghehazi, slujitorul lui Elisei, a luat prin minciună o mare recompensă pentru vindecarea lui Neeman săvârşită gratuit de Elisei. Atunci s-a îmbolnăvit de lepră (IV *Regi* 5, 20-27). Cum scrie în Sfânta Evanghelie, nu poţi sluji şi lui Dumnezeu şi banului în acelaşi timp.

[122] Ozia, rege peste poporul lui Iuda între anii 781-740, s-a umplut de lepră când a tămâiat templul Domnului în locul preoţilor (II *Cronici* 26, 16-20).

[123] Ionas a anunţat locuitorii cetăţii Ninivei că oraşul le va fi distrus, pentru nelegiuirile lor. „Atunci Ninivitenii au crezut în Dumnezeu, au ţinut post şi s-au îmbrăcat în sac, [...] regele şi-a lepădat veşmântul lui cel scump, s-a acoperit cu sac şi s-a culcat în cenuşă. [...] Atunci Dumnezeu a văzut faptele lor cele de pocăinţă, [...] Şi i-a părut rău Domnului de prezicerile de rău pe care li le făcuse şi nu le-a împlinit" (*Iona* 3).

crimi a vărsat[124]. Urmează vieţii lui celei plângătoare şi te vei mântui.

10. Iona a fugit în Tars, cunoscând dinainte întoarcerea ninivitenilor; a cunoscut ca un prooroc milostivirea lui Dumnezeu; pentru că se ferea să nu mintă proorocia lui[125].

11. De Daniel ai auzit, o suflete, cum a astupat gurile fiarelor în groapă[126]; ai înţeles cum tinerii cei ce au fost cu Azaria au stins prin credinţă văpaia cuptorului cea arzătoare[127].

---

[124] Ieremia le cere locuitorilor Ierusalimului să se predea caldeenilor şi să nu lupte, pentru a-şi salva vieţile. Acuzat de trădare, este coborât în groapa cu noroi din curtea temniţei (*Ieremia* 38, 6).

[125] „Iona a fost cuprins de mare supărare şi s-a aprins de mânie" auzind că Domnul nu va împlini prezicerile despre cetatea Ninivitenilor (*Iona* 4). Atunci Domnul îi arată lui Iona necesitatea milosteniei prin parabola cu vrejul uscat.

[126] Daniel, tânăr evreu dus în robie, a devenit datorită înţelepciunii sale, unul dintre sfătuitorii regelui Darius, care l-a pus şi în fruntea satrapilor săi. Denunţat din invidie de aceştia, pentru exclusivismul său religios, a fost aruncat în groapa cu lei, dar îngerul Domnului a astupat gura leilor, aşa că Darius l-a reabilitat pe Daniel (*Daniel* 6).

[127] Azaria, Misael şi Ananias sunt cei trei tineri aruncaţi în cuptorul de foc, pentru că au refuzat să se închine statuii de aur a lui Nabucodonosor, regele Babilonului. Dar îngerul Domnului i-a păzit nevătămaţi (*Daniel* 3).

12. Pe toţi cei din Legea Veche, i-am adus ţie, suflete, spre pildă; urmează faptelor iubite de Dumnezeu ale drepţilor şi fugi de păcatele celor vicleni.

13. Drepte Judecătorule, Mântuitorule, miluieştemă şi mă izbăveşte de foc şi de groaza ce am a petrece la judecată, după dreptate; iartă-mă mai înainte de sfârşit, prin fapte bune şi prin pocăinţă.

14. Ca tâlharul strig Ţie: pomeneşte-mă[128]; ca Petru plâng cu amar[129]: iartă-mă, Mântuitorule! Strig ca vameşul[130], lăcrimez ca păcătoasa[131]. Primeşte-mi tânguirea ca oarecând pe a cananeencei[132].

15. Tămăduieşte putrejunea smeritului meu suflet, Mântuitorule, Unule, Tămăduitorule. Pune-mi doctorie vindecătoare şi untdelemn şi vin[133], lucrurile cele de pocăinţă, şi umilinţă cu lacrimi.

16. Cananeencei şi eu urmând, strig: miluieştemă, Fiul lui David![134] Mă ating de poală, ca ceea ce-i curgea sânge[135]; plâng ca Marta şi ca Maria pentru Lazăr[136].

---

[128] *Matei* 9, 20-22.
[129] *Matei* 26, 75; *Marcu* 14, 72; *Luca* 22, 62.
[130] *Luca* 18, 9-14.
[131] *Luca* 7, 36-50.
[132] *Matei* 15, 21-28.
[133] Reluarea temei Samarineanului milostiv.
[134] *Luca* 23, 42.
[135] *Matei* 15, 22.
[136] *Ioan* 11, 1-14.

17. Alabastru cu lacrimi turnând pe capul Tău, Mântuitorule, ca nişte mir, strig ca păcătoasa care cerea milă[137]; rugăciune aduc şi cer să iau iertare.

18. De n-a şi păcătuit nimeni ca mine, totuşi primeşte-mă, milostive Mântuitorule, şi pe mine, care cu frică mă pocăiesc şi cu dragoste strig: păcătuit-am Ţie unuia, nelegiuit-am, miluieşte-mă.

19. Milostiveşte-Te, Mântuitorule, spre zidirea Ta, şi mă caută ca un păstor[138] pe mine, oaia cea pierdută, şi rătăcit fiind, răpeşte-mă de la lup[139] şi mă fă oaie în păşunea oilor Tale.

20. Când vei şedea Judecător ca un milostiv şi vei arăta slava Ta cea înfricoşătoare, Hristoase, o! ce frică va fi atunci. Cuptorul arzând şi toţi temându-se de înfricoşătoarea judecată a Ta.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

21. Maica Luminii celei neapuse, pe tine luminân-du-te, te-a dezlegat de întunericul păcatelor; de unde primind tu harul Duhului, luminează Marie pe cei ce te laudă cu credinţă.

---

[137] *Ioan* 10, 12.

[138] Autorul amestecă aici episodul cu femeia păcătoasă şi iertată care „mult a iubit" (*Luca* 7, 36-50) şi cel al ungerii din Betania (*Matei* 26, 6-13, *Marcu* 14, 3-9, *Ioan* 12, 1-11).

[139] *Ioan* 10, 1-18.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

22. Minune nouă cu adevărat văzând în tine, maică, dumnezeiescul Zosima s-a spăimântat; că înger în trup vedea şi cu totul de minune s-a umplut, lăudând pe Hristos în veci.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

23. Ca cel ce ai îndrăzneală către Domnul, Andrei cinstite, lauda Cretei, pe tine te rog; roagă-te ca să aflu acum dezlegare de legătura fărădelegii prin rugăciunile tale, ca cel ce eşti învăţător al pocăinţei şi mărirea cuvioşilor.

A Treimii:
Binecuvântăm pe Tatăl şi pe Fiul şi pe Sfântul Duh, Dumnezeu.

Părinte, Cel ce eşti fără de început, Fiule, Cel împreună fără de început, Mângâietorule cel bun, Duhule cel drept, Născătorule al lui Dumnezeu-Cuvântul, Cuvinte al Tatălui Celui fără început, Duhule cel viu şi făcător, Treime în Unime, miluieşte-mă.

Şi acum ... , *a Născătoarei:*
Ca din porfiră, s-a ţesut trupul lui Emmanuel înlăuntru în pântecele tău, Preacurată, ceea ce eşti porfiră înţelegătoare; pentru aceasta, Născătoare de Dumnezeu, cu adevărat pe tine te cinstim.

Să lăudăm, bine să cuvântăm şi să ne închinăm Domnului, cântându-I şi preaînălţându-L pe Dânsul întru toţi vecii.

Şi iarăşi irmosul: Pe Cel pe Care-L slăvesc ...

Cântarea a 9-a, glasul al 8-lea:

Irmosul:

Cu adevărat, Născătoare de Dumnezeu te mărturisim pe tine, Fecioară curată, cei mântuiţi prin tine, cu cetele cele fără de trupuri mărindu-te pe tine[140].

1. Apostoli, cei ce v-aţi arătat izvoare de ape mântuitoare, răcoriţi sufletul meu cel topit de setea păcatului.

2. Pe mine cel ce înot în noianul pierzării şi sunt cufundat, mântuieşte-mă, Doamne, cu dreapta Ta[141], ca şi pe Petru.

3. Ca cei ce sunteţi sarea învăţăturilor celor dulci, uscaţi putrejunea gândului meu şi alungaţi întunericul necunoştinţei.

---

[140] Aluzie la cea de-a 9-a Cântare biblică, Cântarea Mariei (*Luca* 1, 46-55).

[141] *Matei* 14, 31.

A Născătoarei:

Ca una ce ai născut bucuria, dă-mi plângere prin care să pot afla mângâiere, dumnezeiască stăpână, în ziua ce va să fie.

Altă Tricântare:

Pe tine, ceea ce eşti mijlocitoare între cer şi pământ, toate neamurile te fericim[142], că trupeşte a locuit în tine plinirea dumnezeirii, Fecioară.

1. Cu cântări te slăvim pe tine, adunare lăudată a Apostolilor, că v-aţi arătat lumii luminători, alungând înşelăciunea.

2. Cu mreaja voastră cea evanghelicească vânând peşti cuvântători[143], îi aduceţi pururea merinde lui Hristos, fericiţilor Apostoli.

3. Aduceţi-vă aminte de noi, Apostoli, în rugăciunea voastră către Dumnezeu, ca să ne izbăvim de toată încercarea, rugămu-vă, noi care vă lăudăm cu dragoste.

A Treimii:

Pe Tine Unimea cea în trei Feţe, Tată şi Fiule şi cu Duhul, pe un Dumnezeu de o fiinţă laud; pe Treimea cea de o putere şi fără început.

A Născătoarei:

---

[142] Reluarea versului al patrulea din cea de-a 9-a Cântare biblică.

[143] *Ioan* 21, 4-11.

Pe tine, Născătoare de prunc şi Fecioară, toate neamurile te fericim, ca cei ce ne-am izbăvit prin tine din blestem: că ai născut pe Domnul, bucuria noastră.

Canonul al 3-lea (Altă Tricântare)

Irmosul:

Naşterea zămislirii celei fără de sămânţă este netâlcuită; rodul Maicii celei fără de bărbat este nestricat; că naşterea lui Dumnezeu înnoieşte firile. Pentru aceasta pe tine toate neamurile, ca pe o maică mireasă a lui Dumnezeu, cu dreaptă credinţă te mărim.

1. Mintea s-a rănit, trupul s-a trândăvit, duhul boleşte; cuvântul a slăbit, viaţa s-a omorât, sfârşitul este lângă uşi. Pentru aceasta, ticălosul meu suflet, ce vei face când va veni Judecătorul să cerceteze ale tale?

2. Adusu-ţi-am aminte, suflete, de la Moise[144] facerea lumii şi toată Scriptura cea aşezată de acela, care îţi povesteşte ţie de cei drepţi şi de cei nedrepţi; din care celor din urmă, adică celor nedrepţi ai urmat, o suflete, păcătuind lui Dumnezeu, iar nu celor dintâi.

3. Legea a slăbit, Evanghelia nu lucrează şi toată Scriptura în tine nu este băgată în seamă; profeţii au slăbit şi tot cuvântul Celui Drept. Şi rănile tale, o su-

[144] Primele cinci cărţi din Vechiul Testament (în greceşte Pentateuh), *Facerea*, *Ieşirea*, *Leviticul*, *Numerii* şi *Deuteronomul*, sunt numite „Legea lui Moise" (*Luca* 24, 44), sau simplu „Moise" (*Luca* 16, 29-31; 24, 27; *Fapte* 21, 21; 26, 22; II *Corinteni* 3, 15).

flete al meu, s-au înmulţit, nefiind doctor care să te însănătoşeze.

4. Pildele Scripturii celei noi îţi aduc ţie, ca să te ducă pe tine, suflete spre umilinţă; râvneşte dar dreptilor, iar de păcătoşi te leapădă şi înduplecă pe Hristos cu rugăciunile tale, cu postul, cu curăţia şi cu smerenia.

5. Hristos S-a făcut prunc, împreunându-se cu mine prin trup, şi toate câte sunt ale firii, cu voia le-a plinit, afară de păcat, arătându-ţi ţie, o suflete, pilda şi chipul smereniei Sale.

6. Hristos S-a făcut om, chemând la pocăinţă pe tâlhari şi pe desfrânate. Suflete, pocăieşte-te, că s-a deschis uşa împărăţiei acum, şi o apucă mai înainte fariseii şi vameşii şi desfrânaţii, pocăindu-se[145].

7. Hristos pe magi i-a mântuit, pe păstori i-a chemat[146], mulţimea pruncilor a făcut-o mucenici[147], pe bătrânul l-a slăvit şi pe văduva cea bătrână[148]; cărora n-ai râvnit, suflete nici faptelor, nici vieţii; dar vai ţie, când vei fi judecat!

8. Postind Domnul patruzeci de zile în pustie, mai pe urmă a flămânzit, arătând firea cea omeneas-

[145] „Adevărat grăiesc vouă că vameşii şi desfrânatele merg înaintea voastră în împărăţia lui Dumnezeu" (*Matei* 21, 31).
[146] *Matei* 2, 1-12; *Luca* 2, 8-18.
[147] *Matei* 2, 16-18.
[148] *Luca* 2, 22-38.

Pe tine, Născătoare de prunc şi Fecioară, toate neamurile te fericim, ca cei ce ne-am izbăvit prin tine din blestem: că ai născut pe Domnul, bucuria noastră.

Canonul al 3-lea (Altă Tricântare)

Irmosul:

Naşterea zămislirii celei fără de sămânţă este netâlcuită; rodul Maicii celei fără de bărbat este nestricat; că naşterea lui Dumnezeu înnoieşte firile. Pentru aceasta pe tine toate neamurile, ca pe o maică mireasă a lui Dumnezeu, cu dreaptă credinţă te mărim.

1. Mintea s-a rănit, trupul s-a trândăvit, duhul boleşte; cuvântul a slăbit, viaţa s-a omorât, sfârşitul este lângă uşi. Pentru aceasta, ticălosul meu suflet, ce vei face când va veni Judecătorul să cerceteze ale tale?

2. Adusu-ţi-am aminte, suflete, de la Moise[144] facerea lumii şi toată Scriptura cea aşezată de acela, care îţi povesteşte ţie de cei drepţi şi de cei nedrepţi; din care celor din urmă, adică celor nedrepţi ai urmat, o suflete, păcătuind lui Dumnezeu, iar nu celor dintâi.

3. Legea a slăbit, Evanghelia nu lucrează şi toată Scriptura în tine nu este băgată în seamă; profeţii au slăbit şi tot cuvântul Celui Drept. Şi rănile tale, o su-

[144] Primele cinci cărţi din Vechiul Testament (în greceşte Pentateuh), *Facerea*, *Ieşirea*, *Leviticul*, *Numerii* şi *Deuteronomul*, sunt numite „Legea lui Moise" (*Luca* 24, 44), sau simplu „Moise" (*Luca* 16, 29-31; 24, 27; *Fapte* 21, 21; 26, 22; II *Corinteni* 3, 15).

flete al meu, s-au înmulţit, nefiind doctor care să te însănătoşeze.

4. Pildele Scripturii celei noi îţi aduc ţie, ca să te ducă pe tine, suflete spre umilinţă; râvneşte dar dreptilor, iar de păcătoşi te leapădă şi înduplecă pe Hristos cu rugăciunile tale, cu postul, cu curăţia şi cu smerenia.

5. Hristos S-a făcut prunc, împreunându-se cu mine prin trup, şi toate câte sunt ale firii, cu voia le-a plinit, afară de păcat, arătându-ţi ţie, o suflete, pilda şi chipul smereniei Sale.

6. Hristos S-a făcut om, chemând la pocăinţă pe tâlhari şi pe desfrânate. Suflete, pocăieşte-te, că s-a deschis uşa împărăţiei acum, şi o apucă mai înainte fariseii şi vameşii şi desfrânaţii, pocăindu-se[145].

7. Hristos pe magi i-a mântuit, pe păstori i-a chemat[146], mulţimea pruncilor a făcut-o mucenici[147], pe bătrânul l-a slăvit şi pe văduva cea bătrână[148]; cărora n-ai râvnit, suflete nici faptelor, nici vieţii; dar vai ţie, când vei fi judecat!

8. Postind Domnul patruzeci de zile în pustie, mai pe urmă a flămânzit, arătând firea cea omeneas-

[145] „Adevărat grăiesc vouă că vameşii şi desfrânatele merg înaintea voastră în împărăţia lui Dumnezeu" (*Matei* 21, 31).
[146] *Matei* 2, 1-12; *Luca* 2, 8-18.
[147] *Matei* 2, 16-18.
[148] *Luca* 2, 22-38.

că[149]. Suflete, nu te lenevi; de va năvăli asupra ta vrăjmaşul, alungă-l cu rugăciuni şi cu postire, departe de la picioarele tale.

9. Hristos era ispitit, diavolul Îl ispitea, arătându-i pietrele ca să le facă pâini. În munte L-a suit să vadă toate împărăţiile lumii[150] într-o clipită. Teme-te, o suflete, de înşelăciune; trezeşte-te, roagă-te în tot ceasul Lui Dumnezeu.

10. Turtureaua cea iubitoare de pustie, sfeşnicul lui Hristos, glasul celui ce strigă a glăsuit, predicând pocăinţă[151]: Irod a săvârşit fărădelege cu Irodiada[152]. Vezi dar, suflete al meu, să nu te prinzi în cursele celor fără de lege ci degrab îmbrăţişează pocăinţa.

11. În pustiu a locuit Înaintemergătorul harului, şi Iudeea toată şi Samaria auzind, au alergat şi şi-au mărturisit păcatele lor bucuros, botezându-se; cărora tu, suflete, n-ai urmat.

12. Nunta cinstită este şi patul neîntinat, că Hristos pe amândouă le-a binecuvântat mai înainte, ospătându-Se trupeşte şi în Cana Galileii la nuntă apa în

[149] *Matei* 4, 2; *Luca* 4, 2.

[150] *Matei* 4, 1-11; *Marcu* 1, 12-13; *Luca* 4, 1-13.

[151] Despre propovăduirea lui Ioan Botezătorul, în *Matei* 3, 1-12; *Marcu* 1, 1-8; *Luca* 3, 1-18.

[152] Sfântul Ioan Botezătorul a fost decapitat (*Matei* 14, 112; *Marcu* 6, 17-29).

vin prefăcând, arătând întâia minune[153], ca tu să te prefaci, o suflete.

13. Hristos a întărit pe slăbănogul cel ce şi-a ridicat patul[154], şi pe tânărul cel mort l-a înviat[155], pe fiul văduvei şi pe al sutaşului[156] şi, samarinencei[157] arătându-Se, a închipuit mai înainte ţie, suflete, închinarea în Duh.

14. Pe ceea ce-i curgea sânge a tămăduit-o Domnul cu atingerea de poala Lui[158]; pe cei leproşi i-a curăţit[159], pe orbi i-a luminat[160] şi pe cei şchiopi i-a îndreptat[161]; pe surzi, pe muţi[162] şi pe cea gârbovită până la pământ[163], i-a tămăduit cu cuvântul, ca tu să te mântuieşti, ticăloase suflete.

15. Bolile tămăduind, săracilor a binevestit Hristos-Cuvântul. Pe şchiopi i-a vindecat, împreună cu vameşii a mâncat şi cu păcătoşii S-a amestecat[164]; su-

---

[153] *Ioan* 2, 1-11.
[154] *Matei* 9, 1-8; *Marcu* 2, 3-12; *Luca* 5, 18-25.
[155] *Luca* 7, 11-17.
[156] *Matei* 8, 5-13, *Luca* 7, 1-10.
[157] *Ioan* 4, 7-26.
[158] *Matei* 9, 20-22 etc.
[159] *Matei* 8, 2-4; *Marcu* 1, 40-45; *Luca* 5, 12-16.
[160] *Matei* 9, 27-30; 20, 29-34.
[161] *Luca* 7, 22.
[162] *Marcu* 7, 32-35.
[163] *Luca* 13, 10-13.
[164] *Matei* 9, 10-13; *Marcu* 2, 15-17; *Luca* 5, 29-32.

fletul fiicei lui Iair, celei moarte mai dinainte[165], l-a întors cu atingerea mâinii.

16. Vameşul s-a mântuit[166] şi păcătoasa s-a înţelepţit[167]; iar fariseul, lăudându-se, s-a osândit[168]. Că vameşul striga: milostiveşte-Te[169]; şi păcătoasa: miluieşte-mă. Iar fariseul se îngâmfa strigând: Dumnezeule, mulţumescu-Ţi[170], şi celelalte graiuri ale nebuniei lui.

17. Zaheu vameş a fost, dar s-a mântuit[171]; şi fariseul Simon s-a înşelat[172] şi păcătoasa şi-a luat dezlegare de păcate, de la Cel ce are puterea de a ierta păcatele; căreia sârguieşte de urmează, suflete.

18. N-ai râvnit păcătoasei, o ticălosul meu suflet, care luând alabastru cu mir, cu lacrimi a uns picioarele Domnului şi cu părul le-a şters. Căci i-a rupt zapisul păcatelor ei cele de demult[173].

19. Cetăţile cărora le-a dat Hristos bunavestire, ştii, suflete al meu, cum au fost blestemate; teme-te

---

[165] *Luca* 8, 41-56.
[166] *Luca* 18, 14.
[167] *Luca* 7, 50.
[168] *Luca* 18, 14.
[169] *Luca* 18, 13.
[170] *Luca* 18, 11-12.
[171] *Luca* 19, 1-10.
[172] *Luca* 7, 39.
[173] *Luca* 7, 38.

de pildă, să nu te faci ca acelea; pe care asemănându-le Stăpânul cu Sodoma[174], până la iad le-a osândit.

20. Să nu te arăţi, o suflete al meu, mai rău pentru deznădăjduire, auzind credinţa cananeencei, pentru care cu cuvântul lui Dumnezeu s-a tămăduit fiica ei[175]. Strigă din adâncul inimii, ca şi aceea lui Hristos: Fiul lui David, mântuieşte-mă şi pe mine.

21. Milostiveşte-Te, mântuieşte-mă Fiul lui David, miluieşte-mă, Cel ce ai tămăduit cu cuvântul Tău pe cei îndrăciţi[176] şi glasul cel milostiv ca şi tâlharului, grăieşte-mi: Amin zic ţie, cu mine vei fi în rai[177], când voi veni întru slava Mea.

22. Un tâlhar Te-a hulit; un tâlhar ca Dumnezeu Te-a cunoscut[178]. Că amândoi pe cruce erau spânzuraţi. Dar, o mult-Îndurate! Ca şi tâlharului celui credincios, care Te-a cunoscut pe Tine Dumnezeu, deschide-mi şi mie uşa slăvitei Tale împărăţii.

23. Făptura s-a mâhnit văzându-Te răstignit; munţii şi pietrele de frică s-au despicat, pământul s-a cutremurat[179] şi iadul s-a golit[180]; şi s-a întunecat lumina

[174] *Matei* 11, 20-24; *Luca* 10, 12-15.
[175] *Matei* 15, 21-28; *Marcu* 7, 24-30.
[176] *Matei* 8, 28-32 etc.; 9, 32-34 etc.; 12, 22-24, etc.; 17, 14-18, etc.
[177] *Luca* 23, 43.
[178] *Luca* 23, 39-42.
[179] *Matei* 27, 51.
[180] *Matei* 24, 31; *Marcu* 13, 27.

zilei[181] văzându-Te pe Tine, Iisuse, cu trupul pe Cruce pironit.

24. Roade vrednice de pocăinţă nu cere de la mine; că tăria mea întru mine a lipsit. Dăruieşte-mi inimă pururea umilită şi sărăcie duhovnicească; ca să-ţi aduc acestea ca o jertfă primită, Unule, Mântuitorule.

25. Judecătorul meu şi cunoscătorule, Cel ce va să vii iarăşi cu îngerii să judeci lumea toată[182], atunci văzându-mă cu ochiul Tău cel blând, să Te milostiveşti şi să mă miluieşti, Iisuse, pe mine care am greşit mai mult decât toată firea omenească.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

26. Toate cetele îngereşti şi adunările omeneşti le-ai uimit cu viaţa ta cea minunată; ca cei fără de trup vieţuind şi firea covârşind; pentru care ca şi cum ai fi fost fără materie, te-ai suit cu picioarele pe apă, Marie, şi Iordanul ai trecut.

Cuvioasă Maică Marie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

27. Fă milostiv pe Ziditorul pentru noi, cei ce te lăudăm pe tine, Cuvioasă Maică, să ne izbăvească de răutăţi şi de necazurile care ne împresoară. Ca izbăvindu-ne din încercări, să mărim neîncetat pe Domnul, Cel ce te-a slăvit pe tine.

---

[181] *Matei* 27, 52-53; I *Petru* 3, 19.
[182] *Matei* 27, 45; *Marcu* 15, 33; *Luca* 23, 44.

Cuvioase Părinte Andrei, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

28. Andrei cinstite şi Părinte de trei ori fericite, păstorul Cretei, nu înceta rugându-te pentru cei ce te laudă, ca să ne izbăvim de toată mânia, necazul şi stricăciunea şi de greşalele de neînchipuit, noi cei care cinstim pururea pomenirea ta cu credinţă.

Slavă ... , *a Treimii:*

Treime de o fiinţă, Unime în trei ipostasuri, pe Tine Te lăudăm; pe Tatăl slăvind, pe Fiul slăvind şi Duhului închinându-ne, unui Dumnezeu într-o fire cu adevărat; viaţă şi vieţi, împărăţiei celei fără de sfârşit.

Şi acum ... , *a Născătoarei:*

Cetatea ta păzeşte-o, Preacurată Născătoare de Dumnezeu; că în tine aceasta cu credinţă împărăţind, în tine se şi întăreşte, şi prin tine biruind, înfrânge toată încercarea, dezarmează pe vrăjmaşi şi îndreptează pe supuşii ei.

Şi iarăşi irmosul: Naşterea zămislirii celei ...